

A XVIII. ORSZÁGOS KATOLIKUS NAGYGYŰLÉS.

VÉDŐSÉGE ÉS DÍSZELNÖKEI:

FŐVÉDŐ:

CSERNOCH JÁNOS DR.

BIBOROS HERCEGPRIMÁS.

VÉDŐK:

SZMRECSÁNYI LAJOS

EGRÍ ÉRSEK

ZICHY GYULA

ÉS

KALOCSAI ÉRSEK

A MAGYAR PÜSPÖKI KAR TAGJAI.

Díszelnökök:

*Almásy Imre gróf
Almásy László
Andrássy Gyula gróf
Andrássy Sándor gróf
Angyal Pál dr.
Apponyi Albert gróf
Apponyi Antal gróf
Apponyi Géza gróf
Áldassy Antal
P. Áronffy Ferenc
Balázs Károly dr.
Baranyai Jusztin dr.
Bartha Richárd
Batthyány Iván gróf
Batthyány-Strattmann
László herceg
bárcziházi Bárczy
István
Bithy László
Hándes P. Valérián
Beniczky Géza
Bernolák Nándor dr.
Berzeviczy Albert
Betert Illés*

*Breyer István dr.
Bud János
Burány Gergely
Buttykay P. Antal
Concha Győző dr.
P. Csávossy Elemér
Csekonits Endre gróf
Csekonits Iván gróf
Csiszárík János dr.
Czettler Jenő dr.
Cziráký Antal gróf
Cziráký György gróf
Cziráký József gróf
Degré Miklós
Demény Károly
Dessewffy Aurél gróf
Dessewffy Dénes gróf
Dessewffy Emil gróf
Drahos János dr.
Jsidá Ottó dr.
Erdődy Gyula gróf
Ernszl Sándor dr.
Esterházy Móric gróf
Esterházy Pál herceg*

*Festetich Tassiló herceg
P. Felczér Albin
Fiáth Pál báró
Forster Gyula báró
Gerevich Tibor dr.
Gévay Wolff Nándor dr.
Gossmann Ferenc
Haász P. Brokárd
Haller István
Hanuy Ferenc dr.
Hám Antal dr.
Horváth Győző dr.
Hunyadi József gróf
Huszár Aladár
Huszár Károly
Illés József dr.
Inkey József báró
Inkey Pál gróf
Ivány Béla
Jankovich Béla
Jankovich-Bésán
Endre gróf
Jékey István dr.
Karátsony Jenő gróf*

- Károlyi József gróf*
Karafiáth Jenő dr.
Kétyl Károly báró
Kétyl László báró
Klebensberg Kunó gróf
Kiss János dr.
Kmoskó Mihály dr.
Kohl Medárd dr.
Kollányi Ferenc dr.
Konkoly Barna
Kránicz Kálmán
Kriston Endre
Krywald Ottó
Lányi József dr.
Leplay P. Mariann
Lepold Antal dr.
Lindenberger János
Lóky Béla dr.
Lónyay Elemér herceg
Lukács Jenő dr.
Lukcsics József dr.
Machovich Gyula
Magyary Géza dr.
Mailáth Géza gróf
Mailáth József gróf
Marinovich Jenő dr.
Martin Aurél dr.
Mattyasovszky Lajos
Mayer János
Mázy Engelbert dr.
Mészáros János dr.
Mihályfi Ákos dr.
Moscovics Boldizsár
Mosonyi Dénes dr.
Nagy Emil dr.
Nagy János dr.
Nékám Lajos dr.
Notter Antal dr.
Novák Lajos
- Oswald István*
Pallavicini György ör-
gróf
Palaky Arnold dr.
Payer Ferenc
Pálffy Miklós herceg
Pálffy Pál gróf
Pejacsevich Mikó Endre
gróf
Pintér Jenő
P. Plywaczyk Szaniszló
Pongrácz Frigyes gróf
Preiszig Hugó dr.
Preszly Elemér dr.
Rakovszky Iván
Rasskó István dr.
Rejtő Sándor dr.
Ripka Ferenc
Rozsics Endre
Ruffy Pál
Schiffer Ferenc
Schütz Antal dr.
Siegescu József dr.
Sigmund Elek
Sigray Antal gróf
Simonyi-Semadam Sán-
dor dr.
Sipőcz Jenő dr.
Somssich József gróf
Somssich László gróf
Somssich Tihamér gróf
Stefanits István
Strache Gusztáv dr.
Szabó Jenő
Szarvasy Imre
Scitovszky Béla
Szinney-Merse József
Szapáry György gróf
Szapáry József gróf
- Széchenyi Emil gróf*
Széchenyi Viktor gróf
Székely Gyula
Székely István
Szentmiklóssy Már-
ton dr.
Sztáray Sándor gróf
Teleki Pál gróf
Telleyesniczky Kál-
mán dr.
Terstyánszky Kál-
mán dr.
Tornay János
Tóth Tihamér dr.
P. Töffler Angelikus
Török János dr.
Trikál József dr.
Túri Béla
P. Unghváry Antal
Vass József dr.
Wenckheim Dénes gróf
Wenckheim József gróf
Wenckheim László gróf
Werner Adolf
Wickenburg István
gróf
Wilczek Frigyes
Wilczek Vilmos gróf
Wlassics Gyula báró
Wolff Károly dr.
Wolkenberg Alajos dr.
Zadravec P. István
Zichy Aladár gróf
Zichy Messkó Jakab
gróf
Zichy János gróf
Zselénszky Róbert gróf
Zsembery István dr.
Zsitvay Tibor dr.

Az 1926 október 9—12-én lefolyt XVIII. Országos Katolikus Nagygyűlés minden tekintetben méltó volt elődeihez. Lefolyásáról részletesen számolt be annak idejében a napisajtó és főeseményeit kronológikus rendben megörökítjük az Almanach krónikás részében is. Nagyjelentőségű beszédek hangzottak el ezen a nagygyűlésen és azok megérdemlik, hogy teljes egészükben maradjanak meg az utókor számára. A nagygyűlés nyilvános ülésén elhangzott beszédeket, valamint azokat a szentbeszédeket, melyeket a nagygyűléssel kapcsolatos egyházi ünnepségeken mondtak kiváló egyházi szónokok, teljes szövegükben a következőkben közöljük le abban a sorrendben, ahogy elhangzottak.

ZICHY JÁNOS GRÓF
AZ ORSZÁGOS KATOLIKUS SZÖVETSÉG ELNÖKE

ZICHY JÁNOS GRÓF

AZ ORSZÁGOS KATOLIKUS SZÖVETSÉG ELNÖKE:

A XVIII. ORSZÁGOS KATOLIKUS NAGYGYŰLÉS MEGNYITÓBESZÉDE.

Ismét egybegyűltünk, mint minden évben, magyar katolikusok, megtartani évi nagygyűlésünket, felemelni szavunkat és tudomására hozni azoknak, akiket illet, tehát elsősorban a magyar államnak és a társadalomnak azt, hogy *egységesek vagyunk, hogy erősek vagyunk, hogy élni*, befolyást gyakorolni, jogainkat érvényesíteni, kötelességünket teljesíteni akarjuk minden téren kivétel nélkül.

Én úgy érzem, tisztelt Katolikus Nagygyűlés, hogy a magyar katolikusok, dacára az uralkodó keresztény irányzatnak, dacára egyes keresztény irányú vezető férfiaink kétségtelen jóakarátának, nem bírnak ma sem kifelé, sem befelé azzal a súllyal, amely őket megilleti, nemcsak azért, mert nem lehet közöttünk apostoli királyunk, aki nemcsak megtestesítője, nemcsak kifejezője, de mindenkor úgyszólván *lelke* volt a magyar katolicizmusnak, nemcsak azért, mert ezáltal természetesen nem lehet oly bensőségteljes a viszony a magyar állam és a Szentszék között, mint aminő a múltban lehetett, hanem különösen azért, mert mi, katolikusok, számarányunkhoz képest *nem érvényesülhetünk* és nem töltjük be szerepkörünket úgy a közéletben, ahogy egy keresztény irányzat alatt multunk, súlyunk és erőnk tekintetében kellene.

Ez nem *hiúsági kérdés*, t. Katolikus Nagygyűlés, ó nem, ez a kérdés a magyar állam hatalmának, etikájának szempontjából itélve egyszerűen *életkérdés*. Ne feledjük el, hogy a magyar államot Szent István alapította, ne feledjük, hogy Szent István királynak a szent koronát a római pápa ajándékozta, ne feledjük el, hogy ezeréves tradícióink a katolicizmusban gyökereznek, ne feledjük el, hogy királyságban élünk és hogy apostoli királyunk van, ne feledjük el, hogy államunk vallása mindig a katolikus vallás volt és végre ne feledjük el azt, ami a legfontosabb, azt tudniillik, hogy mi, katolikusok, számarányunknál fogva még most is többségben vagyunk a csonka hazában.

De ettől eltekintve, a katolicizmus *in se* kétségtelenül minden vallási társadalom közt az állam szempontjából a legértékesebb azért, mert természeténél fogva a legkonzervatívabb és így a leg-

nagyobb államfenntartó erő, ha tehát nem is volna a katolicizmus Magyarországon az, a mi, bármely irányú kormányzatunk, ha a helyzet magaslatán áll és teljesen objektív akar lenni, már az államrezón szempontjából is *elsősorban* a katolicizmussal kell számolnia. A katolicizmus ugyanis az egész világon minden egyes államban — akár többség, akár kisebbség legyen — mindenkor abszolúte a *legnagyobb súlyt* képviseli, azért, mert a legnagyobb *erkölcsi erőt* tartalmazza. Ez okból és csak ezért kell az államnak velünk számolni, ezért és csak ezért kell nekünk, katolikusoknak, előtérbe lépni, ha kell, előtérbe tolakodni, nem magunkért, hanem az *ügyért*, melyet erkölcsi erőnkkel szolgálni *hivatva* vagyunk.

Nincsen a világon olyan intézmény, mely összetételénél, *természeténél és tradícióinál* fogva inkább volna hivatva fundamentum gyanánt szolgálni az állami épület számára, mint a katolicizmus. A katolicizmus azonban nemcsak a legszilárdabb *alapkőnek való anyag*, nemcsak a legjobb építési materiális, hanem a legkiválóbb kötő- és fedőanyag is. Megmondom, hogy miért. A katolicizmus ugyanis, mint már mondtam, természeténél fogva konzervatív; dogmatikus voltánál fogva feltétlenül változhatatlan és állandó; egyházi hierarchikus természete következtében kormányzásra nemcsak képes, hanem alkalmas is. Belső tartalma a *tekintély*, inkarnációja a *fegyelem* megtestesítése, azért, mert a katolikus felfogás, mely a feltétlen autoritást fejezi ki és a szabadságot az önkéntes engedelmeskedésben juttatja kifejezésre, az állam *belső rendjének és stabilitásának* legeslegesrendű biztosítója.

Más vallási társadalom, mely eredetére és konstrukciójára nézve szabadelvű, ideig-óráig alkotó, de önkénytelenül elveszti ellentállóképességét akkor, ha a talaj egy pillanatra is meginogalatta, azért, mert a többi vallási társadalmak, melyek szabadelvű alapon épültek, ezen okból nem tartalmazhatják épen azon tulajdonságokat, melyek a katolicizmus konzerváló és ellentállóerejét alkotják.

Ezért szükséges, mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés és tisztelt keresztény irányzat, az, hogy a katolicizmus, tehát a katolikusok mindenütt ott legyenek és odaállíttassanak az első sorokba, ahol az állam erejét fenntartani és fokozni kell, *ezért kétszeres kötelessége* minden katolikusnak kivenni részét a *közéletből*. Nem szabad nekünk kényelmi szeretetből, vagy nem tudom minő ürügyek alatt visszavonulnunk, hanem *akkor*, amikor követeljük az államhatalomtól a mi érvényesülésünket, készségesen rendelkezésére is kell bocsátanunk az államhatalomnak a mi érvényesülésünk készségét is.

Ami áll a katolikus egyházra, az áll az egyes hívőkre is. Az egyházat hívők alkotják. Amikor tehát respektáljuk és értékeljük az egyház erejét és belső becsét az állam szempontjából, akkor kell az egyes — aláhúzva mondom — *hívő* katolikus erkölcsi értékét is ugyanezen szempontból.

Mi nem elégedhetünk meg az egyház és egyházi hierarchia kétségtelenül ragyogó, de azért rideg közjogi pozíciójával, formai érvényesülésével. Nem! mi a katolikus hívek számára követeljük *a megfelelő pozíciót és megfelelő érvényesülést az egész vonalon.*

Az a visszhang, melyet szavaim kiváltanak, igazolja, hogy szívükből és elméjükkel szólok, kedves katolikus testvéreim. Ezt a meggyőződésünket ma ki kellett mondanunk, mert *a keresztény irányzat nem válhatik lassanként oly lepellé, mely alatt elenyészik, mert eltűnik az államalkotó és államfenntartó ezeréves katolicizmus befolyása.*

Nem a türelmellenség szólt belőlem — nem voltam én e téren türelmetlen soha — hanem az *önérzet.* Nem akarjuk mi a nem katolikus keresztény testvéreink értékét *kicsinyíteni,* vagy a haza iránt teljesített államfenntartó munkájukat *lebecsülni.* Ő nem, mi mindig szeretettel, bizalommal és lelkesedéssel fogunk kezét azokkal, akik velünk jóhiszeműleg és tudatosan egy és ugyanazon cél felé törekednek a destrukció elleni harcban, de azért értékünk, súlyunk, múltunk és a magyar állammal szemben teljesített szolgálataink tudatában *az irányító szerepet mégis mi követeljük magunknak.*

Ez nem *fennhéjzás,* nem *elbizakodottság,* ez a katolicizmusban rejlő őserőnek a megnyilatkozása.

Gyáva az, aki erejének tudatában alkuszik és nem lép ki a porondra akkor, amikor tudja, hogy ereje ellenállhatatlan. Már pedig mi tudjuk ezt.

Értsük meg a kor szavát és kövessük, ne legyünk türelmetlenek, sőt ha lehet, legyünk bizonyos kérdésekben szabadelvűek is, de ebben az egy kérdésben legyünk és maradjunk *intranszigensek.*

Ez az *intranszigenzia* a legnagyobb hazafiság, annál is inkább, mert áldozatot követel épen a szabadelvűség rovására, mely a nemes szíveknek tartozéka, de ebben a kérdésben szabadelvűnek lenni annyit tesz, mint egy tetszetős és érzelemszulte principiumért áldozatul dojni a lényeket — a magyar haza *érdekét.*

Ezt pedig nem szabad, mert erkölcsi lehetetlenség.

Mi nem a hatalomért követeljük a hatalmat, hanem azért, hogy *általa elveinket érvényesíthessük,* az állam érdekében ; mert mi, katolikusok, vagyunk az a *köszál,* melyre Szent István a hazát alapította.

Ennek a *hivatásnak* a tudatában kell élnünk és cselekednünk, ezért kell kikövetelni részünket a társadalom és az állam életéből és amikor ma. hosszú évek után, *megint egységesen lép fel a magyar katolicizmus,* tényleg követelve azt, ami őt a történelmi jog alapján megilleti, azon erős szándékkal fog hozzá feladatának teljesítéséhez, hogy nagy és marandó hatású szolgálatok formájában vesz részt a rombadőlt haza felépítésének világtörténelmi munkájában.

Adj a Isten, hogy úgy lehessen. Ezzel a hazafias óhajtással nyitom meg a *tizennyolcadik* Katolikus Nagygyűlést.

ORSENIGO CESARE

C. ÉRSEK, PÁPAI NUNCIUS

ÜDVÖZLŐ BESZÉDE A XVIII. KATOLIKUS NAGYGYŰLÉSHEZ.

Mélyen tisztelt nagygyűlés!

AKATOLIKUS KONGRESSZUS alkalmával az apostoli Nuncius üdvözlő szava sem maradhat el, ezt követeli egy már öt éves jogszokás; ezt követeli a ti szeretetetek a Szent- atya iránt; erre ösztönöz engem mélységes nagyrabecsülésem a katolikus mozgalmak iránt, amelyek olyan állandó, olyan fárad- hatatlan tűzzel égnek ebben a nemes nemzetben, amely, bár *most kicsiny a maga határai között, de nem lett kisebb a jócselekedeteiben*; abban a Magyarországon, amely nagy tud lenni mind- abban, amiben nagy lehet egy kicsiny nemzet.

És az én csodálatom a ti hitéletetekkel szemben — ó magyarok — mely ma itt nyilvánul, az egész évben halmozódott fel ben- nem azon szerencsés körülmények között, amelyek nekem meg- engedték, hogy bensőséges, közvetlen kapcsolatba jussak a ti mélységes katolikus lelketekkel.

Nagyon kedves visszaemlékezni a szép alkalmakra, melyek az én papi lelkemben olyan eleven csodálatot ébresztettek irán- tatok.

Miután az Oltáriszentség mindig megmarad a katolikus élet középpontjának, engedjétek meg, hogy első helyen róla emlé- kezzem meg, mindazokról a nagy és ájtatos pillanatokról, midőn szerencsém volt látni azt az ezer és ezer szent és természetfölötti vággyal, meg éhséggel telt lelket, amidőn az oltár előtt elvonulva, kezemből vették magukhoz a szeplőtelen isteni Barányt.

Ó felejthetetlen lakomája az Oltáriszentségnek! Hogy néztelek sokszor azokban a szerény kis kápolnáknban a külvárosokban, a kolostorok és kollégiumok ékesen feldiszipített kápolnáiban! Ó hatalmas látványa az áldozóknak, midőn a férfiak serege hatal- mas tömeggé nőtt, midőn a ti szép és nagyszabású bazilikátok-

ban, az Americana ifjú növendékeinek és daliás rendőröknek férfias serege, beláthatatlan sorban végzi hűsvéti szentáldozását. Mikor egy nemzetben az ifjúság és a férfikor egymással versenyeznek vallási kötelességeinek teljesítésében, mindenki meglehet győződve arról, hogy a nemes érzelmek mind, főleg pedig a *hazaszeretet*, amelynek az összes polgári erények között az elsőnek kell lennie, sem nem fogyatkozhatnak, sem rossz útra nem térhetnek.

Hogyan felejthetném el ebben a nagyszabású gyülekezésben, hogy miként jöttek össze, ebben a kedves és vendégszerető nagyvárosban, a Máriakongreganisták tízezrei, az ország legtávolabbi vidékeiről is, hogy még inkább felgyulladjanak a keresztény élet mindig tüzeeseb erényeiben. Nem volt kevésbé vigasztaló látvány az a másik gyűlés sem, amelyben papok, tanítók és tanítónők gyűltek össze pár napra, hogy Jézus szentséges Szívéből világosságot és erőt merítve, folytassák nehéz és felelősségteljes nevelő munkájukat. Felemelő látvány volt továbbá a katolikus legényegyletek nagygyűlése, amikor azoknak a buzgó tagjai ott végezték szentáldozásukat az Erzsébet-templomban.

És ez nem minden. Láttam a szerzetesek és a szerzetesnők fáradhatatlan és lelkes buzgólkodását a nép elhagyatott gyermekeinek megmentésére. Láttam a hitoktatóknak és a hittanároknak mindennapi önfeláldozó munkáját, hogy megtanítsák a népet a *hittanra*, az *igazi magyar műveltségnek évezredes alapjára*. Láttam, mint vezetik a fiatal papok és a tiszteletreméltó idős plébánosok, buzgósággal teljes püspökeiknek irányítása mellett, az Úrnak útján, a vidám gyermekseregeket, a komoly cserkészfiúk csapatait, a szerény munkásoknak hatalmas egyesületeit ezen vezérszó alatt: «Credo». Láttam a jótékonyág serény munkásait, a gyermeknyaraltatás nemes intézőit, amint szerető gonddal buzgólkodnak plébániájuk apró és gyenge gyermekeiért. Mint a Szentatyának követe, meglátogattam és megnéztem a katolikus Karitásnak számos helyét, hol a szerzetesek és a szerzetesnők — teljes odaadással — szolgálták a szenvedőket és más szerencsétleneket. Találkoztam nemes lelkekkel, kik nap-nap után bejárják a szegény kunyhókat és pincelakásokat, hogy személyesen vigyék el a várva-várt testi és lelki vigasztaló segílyt, melyet a szeretet és a hit adott kezükbe és ajkukra. Ó, bárcsak *megsokszorosítani lehetne a szegénynek és a gazdagnak ezt a baráti találkozását!* Mennyit nyerne ezzel nemcsak a szegény, de főképen a gazdag!

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy nemcsak a szép fővárost láthattam, de láthattam a szép, délibábos pusztát is. Láttam, minő hatalmas területeken fekszik, jól gondolva az ország gazdasága; ugyancsak megcsodáltam az egyszerű és rendezett életet ott a falun, melyet az apostoli lelkületű papság tart fenn. Láttam a gazdát, az ő mindig számos főből álló családi körében

boldogan és békében, tele hittel, égő hazaszeretettel, biztosan vezetve attól a csalhatatlan igazságtól, melyet a katekizmusában tanult. Láttam a missziós lelkületű papokat, a város kényelmétől távol, a legmesszebb tanyákon kiönteni lelkük kincseit. És mindez csak a valódi Evangéliumnak és a hitéleti kultúrának a megvalósítása, melyért az egész nemzet csakis a legmélyebb hálával adózhatik nekik. És midőn mindezt láttam, még csak egy kis részét láttam a ti életteljes és katolikus magyar hazátoknak és amikor a Szentatya nevében beszélek, *nem mulaszthatom el megmondani, hogy milyen fontos, milyen értékes a ti kiltartó és lankadhatatlan munkátok a lelkek formálásában.*

Minden országban vannak olyan idők, amikor szükséges, hogy nemcsak a katolikusok fogjanak össze, hanem, hogy a nemzet minden erkölcsi tényezője fogjon össze, mint egy hatalmas és egységes tábornak különböző hadtestei. És ilyenkor szükséges, hogy ezen tábornak minden serege — *a maga módja szerint* — fel legyen vértvezve az erények és a fegyelemnek fegyvereivel.

Mi, katolikusok, az imának, a szentségi életnek és főképen az Oltáriszentségnek légkörében fogunk megtalálni minden fontos és nélkülözhetetlen társadalmi erényt, így a hitvesi hűséget és a bőséges gyermekáldást: két erény, amely a valódi keresztény életnek és az igazi önzetlen hazafiságnak legvilágosabb bizonyítéka.

Erősítsük meg tehát a vallásos életnek ezen légkörét saját lelkünk és népünk számára; vegyük körül ezt a nagyvárost, habár szerény külsejű, de tágas templomokkal, mert itt e városnak szélein sok és sok a hit igazságai után vágyódó, de templomok nélkül szűkölködő nép lakozik.

Lássuk el a mi tanyai központjainkat — ha csak lehetséges — legalább egy-egy szerény kápolnával, amelyekben a ti annyira vallásos népetek és pusztáitoknak kedves öregjei mindig megtalálhassák az ő nagy barátjukat, a szentségi Jézust; és apró gyermekeik hozzászokjanak az Oltáriszentségnek naponkénti meglátogatására és előtte mondhassák el esti imájukat.

Alapítsunk a már meglévőkhöz még több jámbor társulatot; hatványozzuk meg vallási gyakorlatainkat; törekedjünk az egyházi törvényeket a lehető leghűségesebben teljesítve, minél szorosabb kapcsolatban állni püspökeinkkel; irányítsuk figyelmünket minél élesebben Rómára, mint hitünk igazságának csalhatatlan központjára; egyszóval: *iparkodjunk — mindenekelőtt — önmagunkat megszentelni, akkor leszünk az Anyaszentegyháznak méltó fiai és a hazának hasznos polgárai.*

A ti nagy királyotok, Szent István, ebben is nemes példát adott nektek és helyesen mondja ezt *Apponyi* Albert gróf, a ti nagy szónokotok, hogy Szent István nem azért lett szent, mert

megettérítette Magyarországot, hanem azért tudta Magyarországot megettéríteni, mert szent volt.

Kedves magyar barátaim!

Elérkeztem beszédem végére, melyet a ti hangzatos nyelvete-ken bátorítottam elmondani, jóllehet a kiejtésem idegenszerű volt nektek; de hiszem és meg vagyok róla győződve, hogy ti is éreztétek a ti magyar lelketekkel, habár ajkam idegenül ejtette is ki a magyar szavakat, hogy *a szívem minden dobbanása magyar volt és minden szavam igaz, meleg testvéri szeretet sugalmazta.*

GEREVICH TIBOR dr.

EGYETEMI TANÁR:

ASSISI SZENT FERENC SZELLEMI HATÁSA.

Naptárilag 1926-ot írunk, de ezt az évet a jó lelkek Assisi szent Ferenc évének nevezik és fogják nevezni. Az emberiség gyógyulásának jele, hogy e legújabb éveket nem háborúk, győztes vagy elvesztett csaták és forradalmak, hanem szentek után nevezik. Szent Ferenc éve ez s az emberiség szeme egy kis olasz városka felé tekint, mely ma a világ egyik fővárosa, pedig nincs milliós lakossága, hiszen alig számlál húszezer lelket, pedig nem emelkednek benne fényes palotasorok, hanem nyersen falazott házak bújnak meg szűk utcáin; nem lakik benne semmi földi hatalmasság, csak sok szelid szerzetes és dolgos egyszerű iparos; nincs börszéje és gyárké-

mények helyett olajfák és édesen álmodozó ciprusok nyúlnak ott az égnek; nincs gyorsvonata, nincs telefonja és vízvezetéke, nincs színháza és ujságja s mégis száz és százezren keresik most fel modern, mai emberek. De nem királyi trón, hatalmas miniszterek vagy bankvezérek elé járulnak, hanem egy egyszerű és disznélküli kriptasírhoz zárandokolnak, melyben egy fillértelen szegényke nyugszik, aki gazdagságból önként koldussá lett, aki elvetve az apai díszesbrokátokat, foltos ruhában járt, akinek nem volt hadserege és mégis hatalmas volt és hatalmas, aki hódított és hódít, mint egyetlen hadvezér se, pedig fegyvere csak a szó, stratégiája a szeretet volt.

Ez az igénytelen város, melynek hatása, hatalma, ereje, szépsége vetekszik a nagy világmetropolisokkal: Assisi. Lágyan tova-hullámzó hegyláncok közt, smaragdzöld hegyoldalon egyszerűen, szeliden húzódik meg. Hangulatának hallatlan varázsa van, mely egy misztikus erőből sugárik, szent Ferenc szelleméből, aki ott született, élt és halt meg. Az egyház e legnagyobb szentjéről, a szellemtörténet e rendkívüli hatású alakjáról egyháziak és világiak, költők és tudósok, katolikusok és nemkatolikusok egész könyvtárra valót irtak össze, mégis minden könyvnél, tudós fejtegetésnél, ékesszólásnál vagy költői inspiratív megszólaltatásnál jobban, igazabban magyarázza Ferencet maga Assisi s magyarázzák azok az egyszerűségükben varázslatos helyek, amelyeket lábanyoma ért. Az érti igazán szent Ferencet, aki látta a kőpárnát, melyre fáradt fejét sziklacellájában hajtotta; aki ült a Carceri kőpadján és nézte a szakadékot, melynek zuhanó vizsodrát szavával megállította, aki e szelid vadon kis, aszott fraticellójától hallotta csodálatos költői legendáit; aki virágot szakított S. Damiano kertjéből, melyben a *Cantico del Sole*, a Naphimnusz ihletett ajkáról elhangzott; aki meghatódott a Porziuncula rózsabokrától, melyek szűrő tövisüket csodamód akkor vesztették el, midőn szent penitenciaként magát közibük vetette, hogy mezitelen testét a tövisék feltépjék; az érti, aki lenézett a Chiesa superiore széles, köríves ablakából Umbria napsugaras, mosolygó tájaira, melyeket rongyosan, koldusan, porosan, fáradtan, de lelkében az isteni kegyelem és szeretet derűjével, dalolva annyiszor járt be.

Aki Assisiben járt, nemcsak annak hangulatát, misztikumát éli át, nemcsak nagy szentjét érti meg jobban, hanem magával hozza életének tanulságait és annak az isteni szeretetnek édes-ségét, mely őt átjárta. Aki Assisiben járt, annak csak hinnie lehet és aki nem hitt, megtérnie. Assisi és szentje az egyháznak legnagyobb tértői, legeredményesebb misszionáriusai. És Assisi szentjénél mélyebb hatást nemcsak a lelkiekben, de szellemileg, nemcsak a hit, hanem az emberi műveltség terén senki sem váltott ki akár a szentek seregéből, akár az emberiség más hőseinek a sorából.

Vaskos kötetekben próbálták hatásának és nagyságának titkát magyarázni: történelmi determinizmussal, pszichoanalízissel, kor- és szellemtörténettel (ezen új tudományos csodabalzammal), mindez csak irodalom, irodalmi affektáció: *c'est de la littérature*. Pedig hatásának kulcsa egyszerű, nem kell sokat keresni és magyarázni: Krisztus, Krisztus tanításának, elsősorban a szeretetnek és az evangéliumi erényeknek követése. Ezt már kortársai felismerték, jobban, mint sok módszeres modern tudományos mű, midőn «alter Christus»-nak, a második Krisztusnak nevezték.

Tanításának hatása egyetemes, átfogó volt, mint az egyházé

és magáé Krisztusé: az élet minden vonatkozásaira egyformán érvényes. Azért is értették, magyarázták némelyek félre. Pantheistának tartották, mert minden teremtett lényben és magában a természetben megtalálta a kapcsolatot Istennel. Szentimentális trubadurnak stilizálták, mert szíve nyitva volt a lelki örömök számára, mert szelleme sugározta a szépséget, a lelki szépséget, hogy úgy mondjam azt a ferenci illatot, amelyet írásai, költeményei lehelnek; vallási reformátornak mondták, proto Luthert láttak benne, mert küzdött a herezis, a szimónia és a korrupció ellen. Holott ő ezzel az egyházat akarta erősíteni, a hit és a morál egységét megszilárdítani, mint ahogy általában a pápa legkisebb alázatos szolgálója volt. Reformja nem a pápát célozta, azt inkább erősítette, nem a dogmákat illette, nem a hitet, csak a hitéletet, a társadalmat és a szellemi életet.

Egy lelkileg széttépett, szellemileg hanyatló korban lépett föl. Harc és anarkia dult minden vonalon. A pápaságnak a császárság sokszor kihívó harcai ellen kellett védekeznie. A felkerekvő városok egy letört és időszerűtlenné vált osztályt, a feudális urakat szorongatták és friss erejük tudatában sokszor csekélységek miatt, — így Bologna Modena ellen egy elrabolt csöbör (la secchia rabuta) miatt — vívtak egymás ellen harcot. A keresztes hadak elvégezvén feladatukat, foszlogattak. Város város ellen, osztály osztály ellen, család család ellen fordult. Sokszor könnyen áthidalható csekély ellentétek miatt ádáz testvérharc dult. Kialakult a jog legvisszataszítóbb formája, a ököljog, nem is az erősebb, csak az erőszakosabb joga. Ily áldatlan világban lépett fel Ferenc s Krisztus értelmében béke után kiáltott a háború közepette, megbocsátást hirdetett a bosszú helyett, szeretetet a gyűlölet helyett, testvériséget a testvérharcval szemben. «Pax et bonum» — béke és igazság volt a jelszava. Hatása rendkívüli volt, mert az önzők közt önzetlen volt s bátran állíthatjuk, hogy megmentette a középkort s oly virágzásnak lendítette, mely azt az emberiség legszebb korszakai közé emeli. Általános szellemi hatását elsősorban azáltal gyakorolta, hogy a materiális kincseknek fölébe helyezte a lelki, szellemi kincseket. Nagy morális paradoxonja, mely szerint a legnagyobb kincs a kincstelenség, a legnagyobb gazdagság a szegénység, ily módon szellemileg is érvényesült. Hatása egyránt kiterjedt és döntő volt az irodalomra és a művészetre. A lélek mélyéből fakadt, a természet áhitatától és friss, egészséges szemlélettől áthatott, a nép közérthető nyelven a néphez, mindenkire szóló beszédeivel, írásaival felolvasztotta az irodalmi formalizmus jegét s közismert és általánosan elismert tény, hogy az olasz nyelvet és irodalmat ő és első franciskánus testvérei alapították meg. Inspirációja a művészetnek is új utakat, valósággal új korszakot nyitott meg, mely a bizánci és a bizáncias művészet merev ünnepléséig, hivatkozott

pompája és a lelket negligáló dekorativsége helyére az ő szellemében: a természetben való öröm, a közvetlenebb kifejezés, a bensőséges lelki meghatottság, az ájtatos hangulat, az ethikai mélység esztétikáját helyezte. Ez vezetett közvetlenül a trecento művészetéhez s volt tisztán zengő nyitánya a reneszánsznak, melyet régebben tévesen származtattak le az antik művészetből. Az olasz művészet legszebb századainak alap gondolata: az ethikai jó és az esztetikai szép egyesítése szentferenci gondolat volt. Az olasz művészet hosszú időn át nem volt más, mint Assisi Ferenc eszméinek szemléleti realizálása. Hatása spiritualizálta a művészetet anélkül, hogy elvonta volna belőle a természeti alapot, sőt ezen átszólalt meg; meglelkesített, lélekkel telített naturalizmus volt ez, új stílus, új művészet, mely különbözött a görög művészet szenzualizmusától, vagy a bizánci művészet páváskodó dekorativségétől. Ő maga is nagy művész volt: a nyelv művésze, új stílust hozott és tökéletes harmónia lengte át egész működését. A *Cantico de Sole* hárfazenéje új irodalmi hang volt. A *Fiorettivel* új világérzést, új világszellemet hozott, melynél termékenyebbet a szellem világtörténete csak egyet ismer, a szent Ferenc mesterét, Krisztusét. Varázkörébe vonta a középkor legnagyobb írói és legnagyobb művészi zsenijét: Dantét és Giotto-t, akiknek művei az ő előzménye nélkül el sem képzelhetők.

A tudományt nagyra becsülte, királynőnek nevezte: Regina Sapienza, vagy szentnek mondta: Santa Sapienza Csak az olyan tudást tartotta semmire, mely önmagában bizik, mely kizárja a természetfölöttit, melyet nem a Szentlélek hat át. A tudás gőgjét ostorozta, akár a gazdagság vagy a tobzódás gőgjét: s a tudás testvéreinek nevezte az egyszerűséget, — amit nem egy zavaros modern tudós is megszívlelhetne, úgy amint ma is korszerű 1223-i regulájának az a pontja, hogy, «aki nem ért betűhöz, ne erőlködjék, hogy megtanulja», «chi non sa di letter, non si curi di imparar». Ma érezzük, hogy az emberi tudást, a tudományt illetően szent Ferenc álláspontja helyes, szemben a bennünket közvetlenül megelőző generáció ingadozásával a tudomány öncélúsága, mindenhatósága és a tudomány csődje közt.

Szent Ferenc szellemi hatása rohamosan terjedt térben és időben. Nagy érdeme van benne harmadrendjének, mely a XIII. század végén a keresztény világlakosság felét számlálta soraiban. A középeurópai népeknél első és legbuzgóbb terjesztője egy édes magyar szent, árpádházi szent Erzsébet, Elisabetta d'Ungheria volt, akinek misszióját, érdemeit még maga szent Ferenc méltányolta azzal, hogy köpenyét küldten eki ajándékba s akinek a legnagyobb középkori festők, Giotto és Simone Martini ecsetjétől származó képét meghatottan látja a magyar szem szent Ferenc mellett az ősi olasz franciskánus templomokban, így magában Assisiben. Nincs a művészet történetének olyan korszaka és isko-

lája, mely alakjával ne foglalkozott volna. Mennyi mindenből és mindenkiből ábrándult ki azóta az emberiség, de szent Ferencből nem.

Különösen ma reagálunk rá és hallgatunk szelid szavára. Ő egyszer már megmentette az emberi műveltséget a középkorban és ma úgy érezzük, hogy újra szükségünk van segítségére ahhoz, hogy a diszharmónia helyébe az isteni harmónia kerüljön. Ő megmutatta, hogy a gazdasági elszegényedésnek nem velejárója a kulturális elsatnyulás s megtanított arra a módszerre, miként lehet a szegénység, a lelkiség, a Mammon-nélküli szellemiség az igazi műveltség hatalmas emelődaruja. Nekünk magyaroknak, kik a legtöbbet szenvedtünk, kik a legnagyobb megaláztatásoknak vagyunk alávetve, kik a legkoldusabbak vagyunk s méltán nevezhetjük menyasszonyunknak a szegénységet, nekünk kell legjobban éreznünk az assisi poverello lelkét és értenünk tanítását, kell magunkévá tennünk jelszavát: Pax et bonum, mert most különösen erre van szükségünk: békére és igazságra s az igazság békéjére.

TÚRI BÉLA

PRELÁTUS-KANONOK, ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ :

SZENT FERENC, A SZOCIÁLIS SZENT.

Mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés !

Szent Ferenc azon világtörténelmi-jelentőségű egyének közé tartozik, kiknek személyisége századok mulva is eleven erővel hat és akinek szelleme embervilágokat mozgató hatalom. Vannak szellemi nagyságok, kiknek irodalmi műveiből nyer századok mulva új és új szellemi életet milliók lelke. Vannak, akik erkölcsi jellemükkel gyakorolnak mindenkorra maradandó benyomást az emberiségre. Vannak — s ezek a szentek — akik a hívő és vallásos lelkiületnek, de egyben a hitből fakadó szeretet által megtermékenyített életnek csodás reprezentánsai. Jótékony hatásuk az emberi társadalomra szinte felmérhetetlen, mert állandó tényezők a lelkivilágok kialakulásában. A lélek finomsága, az élet

belsősege, az élet magasabb értékelése, a lelki kultúra, a vallás egyaránt a legnagyobb, szociális, társadalmi javak is. Ezen erkölcsi kincsek nélkül szegényebb, kietlenebb nyomorultabb lenne az emberi élet.

Nagy társadalmi, szociális jelentősége van tehát már annak is, hogy szent Ferenc kultusza a modern világban egyre nő, hogy szent Ferenc szellemének a lelkekre való befolyása, vonzó ereje fokozódik.

Mert ha nem is állítom, hogy szent Ferenc kultuszának eme renaissance mindenkiben már a vallásos élet renaissanceát jelenti, de a szent Ferenc alakja körül a szellemvilágnak eme hullámvásában van sok lelkiség, ami mégis csak olyan folyamat, ami előbb-utóbb Istenhez, a valláshoz, az erkölcsök tisztulásához vezet. *Vannak a szellemi világban is meleg golfáramok*, melynek folyamata nem szemlélhető, de melegségük mégis termékenyítőleg hat a lelki flórára. A több lelkiségre való törekvés, az isteninek, a léleknek keresése az Assisi nyomdokokon — már azon az ajtón való kopogtatás, melyet a hit nyit meg a hívőknek. S ha kérdem, hogy honnan van az, hogy a vallástól való elidegenedés idején a szellemi törvények felett szent Ferenc fénylő silhuetete jelenik meg és hogy az emberek nem félnek, hanem közelednek feléje; ha kutatom eme csodálatos jelenségnek okát, hogy szent Ferenc kultusza miért épen abban a korban éled fel jobban, mikor a kor a maga szellemében legjobban ért a krisztusi ideáltól, az evangéliumtól, akkor azt látom, hogy onnan van ez, mert a kultúremberben is ébred, egyre jobban jelentkezik az érdeklődés a bensőséges világ iránt és szent Ferenc szigorú aszkezise és egyszerűsége mögött megéri — benső, lágyabb, megoldadt lelkületét. A szellemi kultúra fejlődése keresztényellenes tendenciái mellett is a belső élet megtapasztalására utal. A mai embert megragadja tehát a léleknek ama gazdagsága, mely szent Ferenc szegénysége és egyszerűsége mögött is feltárul. Nem érti ugyan, hogy miért lakott szent Ferenc csak akkora sziklaüregben, hogy csak összezsugorodva fért bele, de elbájozza, hogy itt is *dal fakad az ajkán*. A szabadsághoz szokott embert felemeli a léleknek ama szabad szárnyalása, melyet szent Ferencben lát. A humanizmussal telített és kozmikus gondolkozásra szoktatott modern embert megkapja az, akinek lelkében az Isten szeretete az Istenben való élés és a Vele való társalgásban, majd a testvéri odaadó szeretetben, a napsugárról, a mindenségről szóló himnuszban, a madártestvérekhez intézett szózatban nyilvánul meg. A teológiánál előbb és közvetlenebbül megérti ezt az intuiciós lantos lelket. S amikor a kultúra mind távolabb viszi az embert a természetestől is, mikor az erkölcsi törvények parancsa helyett társadalmi konvenciók pókhálószájai az életnormák, amikor a küzködő és pesszimizmusra hajló lelkeket nyomja az élet értéktelenségének és érthetlenségének kétsége, akkor felüdítőleg hat szent Ferenc napsugaras derűs egyénisége, kemény erkölcei mellett. A munkában, az életküzdelseiben megfáradt ember megszereti a Szentet, aki semmit sem hurocl az élet terhéből és gondjából. Megérti szent Ferenc egyéniségén át, hogy *a vallás nem kalitka az emberi lélek számára, nem megnyirbálója a szabadságnak, hanem szilárd alapja és kerete a benső életnek*. Szent Ferenc lelkéből a szellem és az élet zúgása csap ki, amiről az Irás mondja: a betű öl, a szellem éltet. Így lesz szent Ferenc alakja az

apológia világító fáklyája a lelki sötétségben, melyet a materializmus, a monizmus borított az emberekre, melyben elhomályosul az Isten és az ember, a lélek és az Isten viszonya közt ama tükör is, melyet Krisztus tartott az emberiség elé. Ime, tisztelt katolikus nagygyűlés, így jut valami egészen különös szerepe szent Ferencnek a lelkiség, a vallás, a belső élet, a lélekkultúra, tehát a legfőbb emberi és szociális értékek megszerettetésében és gyarapításában azáltal, hogy szent Ferencnek az evangélium szellemét magába gyűjtött egyénisége mintegy a rádium kisugárzó erejével löveli ki mindazt, ami krisztusi, isteni a világban.

Tisztelt Katolikus Nagygyűlés! Szent Ferenc eme századok múltán is tapasztalt hatása nyomán kezdjük retrospektíve, visszatekintve is megérteni, hogy miért és mikép is tudott szent Ferenc új korszakot nyitni a történelemben és *miért tudott új szellemet vinni a szociális gondolkodásba?* Sokan szeretik a XII. század erkölcsi és gazdasági viszonyaiban és mozgalmaiban azoknak az egyénre gyakorolt hatásában keresni szent Ferenc fellépésének és világszemléletének okát. Nem tagadom én a környezetnek asszimiláló vagy reakciót kiváltó hatását az emberre. Kétségtelen, hogy a XII. század terhes a reformmozgalmaktól, melyek kihatnak az erkölcsi és gazdasági világra egyaránt. A clunyi-irány hulláma magával sodorja a lelkeket a belső megújulás, az aszketikus élet felé. A vallásos igények fokozásával velejár az egyházzal szemben támasztott szigorúbb erkölcsi mérték. A dúsgazdag fejedelmekké vált apostolotudók és apátok egész életmódja pedig nem alkalmas arra, hogy az evangéliumi élet egyszerűségét és bensőségét hirdesse és megszerettesse. A kapitalizmus előjeleként a gazdasági viszonyok meg úgy változnak át, hogy csakhamar a pénz szabja meg a vagyont és hatalom nagyságát. A pénzgazdálkodás természete magával hozza, hogy a pénzszerezés és gyűjtés jobban központi gondolatává válik az embereknek. Mindez hozzájárul és magyarázza, hogy a szerzetes élet szentéletű apátjai a clunyi reformereknél is nagyobb súlyt helyeznek az apostoli egyszerűségre és szegénységre. Sőt kétségtelen, hogy az a másik tábor is, mely az Egyházzal szemben forradalmi útra lép és a szegénység zászlajával gyűjti táborába az embereket, a valdenzések, a lionai szegények, a már szinte anarchista algiai eretnekek, jórészt a jobb erkölcsök vágyától vezéreltetve bontanak zászlót. Ha a zászló a lázadás zászlajává lesz kezünkben, a mozgató, bár téves gondolat kezdetben mégis az volt, hogy az egyház gazdagsága és szolgáinak életmódja miatt megszűnt Krisztus egyháza lenni.

Mindez igaz. Mégis rossz helyen keresgetik annak a folyamatnak forrását, mely Assisiben buggyant ki és indult ki, ha a koronjai és törmelékei között keresik. A vidám ifjú és pajtásai közt mulatgató, de már akkor is emberbaráti szeretetéről ismeretes Francesco di Bernardone lelkülete teljesen idegen a reformerek

lelkületétől. Egyáltalán nem tartozik lelki rokonságukba. Egyénisége egészen sajátos és külön álló. Francesco a maga ábrándos lelkével, Istentől megihletve, a Szegénység Úrnőjének szolgálataiba olyan lovagi érzéssel áll, mint ahogy nemes társai állnak a briennei Walter, a lovagi erények példaképének csapatába. Meglátjátok — mondja nekik — fejedelem lesz belőlem. Csak-hogy a fejedelemnek országát határozza meg máskép. Mikor a Szegénység Úrnőjének lovagjává lesz, nem foglalkoztatja elméjét az Egyház megreformálásának gondolata. A Szegénységet ő menyasszonyának tartja és nevezi, aki olyan szép — mondja társainak — amilyent Ti még nem láttatok. Ez nem a reformerek lelkülete. Ez a lovagok és a trubadurok hangja, de szent Ferenc ajkán és szívében a szent Szegénység szerelmével.

Az assisi franciskánus folyamat forrását másutt, ott kell keresni a csendes, szegényes San Damiano-templomban, ahol szent Ferenc lelke az isteni hívást kapja, mikor a Megfeszített mondja: Francesco menj, építsd fel hajlékomat, mely már majdnem egészen romokban hever. Francesco ekkor sem gondol többre, mint hogy a romladozó kis San Damiano-templomot, köveket kéregetve, helyreállítsa. Csak *III. Ince* pápa előtt világosodik meg látomásában, hogy az a regulát kérő kis ember a lateráni bazilikát az *Omnium Urbis et Orbis Ecclesiarum mater et caput*-ját, illetve magát az Egyházat fogja nekirivetett vállaival az összecsomlástól megmenteni. És mert szent Ferenc nem az Egyház baján való töprengésből, nem elméleti reflexiókból, hanem Isten hívása, lelkének belső sugallata után indul el hivatása útján, nem is hirdetni kezdi a szegénység elveit és a jobb erkölcsöket, hanem a *szegénységet gyakorolja az evangélium alapján*. Úgy érzi, hogy csak akkor a Szegénység Úrnőjének lovagja, ha semmije sincs. Szent Ferencnek a Szegénység, a semmivel nem bírás az a levegő, melyből él. E légkörben nem nehezedik szárnyaló lelkére semmi földi gond. A szegénység szeretetével Ferencben egy a lelki szabadság, a függetlenség szeretetével. Ezért szereti legjobban képmását, madártestvérét, a búbos pacsirtát, mert az is kapuciumot visel és néhány magot keres magának útközben és ha mindjárt szemétnben találja is, kikaparja azokat. Nincs így gondja az élelemre sem és röptében, útjában édes szóval dicséri az Urat.

Ilyen lelkületből persze, hogy szépen cseng és máskép csendül ki az evangéliumi szó: «Ha Isten az ég madarait táplálja, ha a mezei liliomokat Salamon minden dicsőségénél szebben felöltözteti, mit aggódtok, hogy mit esztek, hogy mit isztok, hogy mivel ruházkodtok, hisz tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mindezekre szükségték vagyon». Amint szent Ferenc szószerint magára alkalmazta az evangélium e szavait, úgy szószerint vette és alkalmazta magára és kisebb társaira a szent Damján-templomban

az evangéliumból felolvasott eme igéket: «Elmenvén, hirdessétek az evangéliumot... ne legyen aranyatok, se ezüstötök, se pénzetek övetekben, se táskátok az úton, se két köntöstök, se sarútok, se bototok, mert méltó a munkás az ő bérére». És ezen evangéliumi szavakban egyszerre kész is volt, a szerzetesi regula. Őt nem aggasztja, ha a rend megnövekedik, mikép tarthatja be a szabályokat, neki elég, hogy ez áll az evangéliumban, tehát neki ezt kell cselekednie.

Szent Ferenc tehát, t. Nagygyűlés, semmi mást nem akart, mint az *evangéliumot megvalósítani*. Ebben van célkitűzése, ez apostolkodásának szelleme. Amit az Istenember oly fenségesen valósított meg a földön, azt megtette ő az Isten szegénykéje, a maga szegény emberi mivolta szerint. Az evangélium megvalósításában van közvetlen hatásának a titka is. Szent Ferenc ily módon több, mint egy ezredév után Krisztus leghűebb mása lett. Az assisi nyomdokok hasonlatosak legjobban azokhoz a nyomokhoz, melyeket az Istenember hagyott a földön. Szent Ferenc szellemén és életén keresztül tehát az evangélium közvetlenül és közelebb jut az emberekhez, újból újszerű. Szent Ferenc személységéből az evangélium lehelete érzik. Ez hatott a XIX. században és ez hat ma és mindig a maga üdeségével és friss bájával.

Szent Ferenc életmódjában, eszközeiben lehet egyéni, sajátos különtség is, de így adta maga teljesen a maga egyénisége szerint megvalósítva, a maga egyszerűségében és bájában az evangéliumot, közelebb hozva az eget a földhöz. *Sabatier* azt írja, hogy «Porciuncula, ez a hely a világ ama ritka pontjai közül való, melyekre az a misztikus lét támaszkodik, mely összeköti az eget a földdel». «Rajta himezték — folytatja — ama legszebb révedéseket, melyek az emberiség fájdalmait enyhítik». Szép mondás ez, de csak az első fele igaz. Szent Ferencnek a misztikus életben, a Szegénység Úrnőjének a szolgálatában s ezekről álmaiban *nincs semmi fájdalom motívum*. Szent Ferenc még a stigmákat is azért kérte, hogy azt a túlradó szeretetet élvezhesse, mely a Megváltót arra bírta, hogy szeretetből az emberiségért a kereszt kínszenvedéseit elviselje. Szent Ferenc lelkének szépségét, báját, melegségét épen az adja, hogy mindig derűs. Szépnek látja a teremtett világot is és ezért mindig ihletve, dalolva jár benne és teremtményei között. Szent Ferenc boldogan tud annak a nagy mindenségnek tagja és paránya lenni, melyben a Teremtőnek gyönyöre tükrözik és érezhető. Ezért tudja szent Ferenc szeretettel átölelni az egész világot, ezért érez minden teremtménnyel: az emberekkel, a madarakkal, a széllel, a napsugárral szemben testvéricséget, egymáshoz való tartozandóságot. Szent Ferenc világszemléletének a felségesen szociális eleme egyéniségének legvonzóbb tulajdonsága és ereje.

Íme, tisztelt Katolikus Nagygyűlés, *szent Ferenc életfelfogása, szelleme és élete maga a legtestvériesebb, a legszociálisabb program.* Ezért ő a szociális Szent. A szellem, mely ilyen életet termelt ki, valóban kovásza, élesztője lehet egy olyan társadalomnak, melyben a testvéri gondolat, a krisztusi egyenlőség és szabadság, a szociális igazság honol. Cavete a fermento Pharisaeorum, quod est hypocrisis — mondja az Úr. — Óvakodjatok a fariseusok kovászatól, szellemétől, ami a képmutatás, mert megrontja az egész társadalmat. De akkor szeressétek az őszinteség, a testvérieség szellemét, *szent Ferenc életének élesztőjét.* Szent Ferenc ezen korát és a világokat átalakító szellemének felrisszítását a Katolikus Nagygyűlés hivatalos szózatában bevallott céljának mondja. Megpróbáltam ezt a szellemet ideidézni. Szellemének szociális következtetését mindenki maga alkalmazza magára. Szüksége is van erre korunknak és a katolicizmusnak is, mert még mindig kevés van, vagy mondjuk így: még mindig több kellene az ember önző, maga körül forgó természete mellett mindnyájunkban, a keresztény társadalomban, a legtöbbit imádkozókban, az Egyház fellépésében *szent Ferenc eme szociális szelleméből.* Mert ne feledjük, hogy a néptömegek századokon át azért is bíztak oly erősen és állhatatosan az Egyházban, mert *az Egyház védelmezője volt a hatalmasok önkényével szemben. Ezt a védelmet várja most a nép szociális téren a pénz hatalmával szemben.* Az Egyház tudott bátor lenni, hivatásához számította fellépni a nép védelmére a keresztény uralkodókkal szemben, ha jogaikat, az Isten törvényét túllépték. Az Egyház hivatásához tartozik fellépni a nemkeresztény nemzetközi pénzkirályokkal szemben is, ha veszélyeztetve van a nép szociális érdeke, sőt többet mondok, ha a keresztény társadalom és kultúra léte és erősödése van megtámadva gazdasági alapjainak megingatásával. A mai kor nagy kérdőjeleiben a szociális kérdések meredeznek ránk. A gazdagok és szegények, a kapitalizmus és a szocializmus, a nagyvárosok és a falu, az Egyház és a munkásosztály között tátongó szakadékot a dolgok természetében rejlő nehézségeken kívül *szent Ferenc szociális szellemének hiánya mélyíti.* Szent Ferenc szelleme itt is világító mécés lehet. Ennek a szociális olajcseppnek van kenete és illata is. Az az illat, melyről az Írás mondja: «Et curremus in odorem unguentorum tuorum» «és futunk, megyünk a Te keneteidnek illata után». Ezért. t. Katolikus Nagygyűlés, a *szent Ferenc iránti tiszteletünk, lelkesedésünk, emlékezésünk, oratoriumokban, vagy beszédekben fusson össze egy kérelemben: Stigmatizálja belénk, stigmatizálja a katolicizmusba *szent Ferenc az ő szellemét.* Akkor a katolicizmus, ez az impozáns világorganizáció, az egy hitet vallók ez egységes nagy tábora, ez a fönséges erkölcsi hatalom, egyben vonzóerő és szociális tényező leszen.*

PROHÁSZKA OTTOKÁR

SZÉKESFEHÉRVÁRI PÜSPÖK

IDŐSZERŰ KATOLIKUS KONSTRUKCIÓK.

BESZÉLÜNK Magyarország többszörös rekonstrukciójáról, vagyis újjáépítéséről s rámutatunk azokra a korokra, mikor a nemzeti lélek vagy nagy veszteségek s leromlások érzetéről, vagy elmaradottságának öntudatától hajtva megemberelte magát s lábraállítani, kiépíteni s fejleszteni akarta az országot. Épen úgy beszélhetünk a katolikus szellemi világ fölépítéséről s újjáépítéséről, mikor nagy támadások s megzavarások vagy új igények s szükségletek behatása alatt állva tájékozódunk a korszerű problémák s a változó lelki társadalmi s kulturális igények iránt s ezeknek megfelelően alkotjuk meg a mi katolikus világgépünket.

A rekonstrukció e szükségessége onnan ered, hogy a mi hitvilágunk is oly épület, melynek vannak ősi elvei, rendületlen megváltozhatatlan alapjai, erőssége és falai, de vannak kulturális betétjei is, melyeket a tudomány haladása s a kultúra fejlődése, a gazdasági élet, az alkotmányos s nemzetközi viszonyok elváltozása nyújt s melyeket mi vagy elfogadunk s magunkévá teszünk, vagy azokkal szemben részint tartózkodó, részint visszautasító álláspontra helyezkedünk. Ennek a két elemnek, a változatlanak s a változónak színtézése adja a lelki világot s meghatározza annak jellegét, azt mondanám: stílusát. Mint ahogy ugyanazon áldozati oltár s annak nagy értéke, az Eucharisztika fölött emelkednek bazilikák, román és gót dómok, barokk és rokokó templomok, úgy stilizálódik a mi szellemi világunk is, katolikus alapon, katolikus hittitkok fölött, de az új s változó betétek szerint más és más stílusban.

Kérdés már most, hogy a mai kor a katolikus gondolkozásnak s a katolikus akciónak milyen korszerű orientációját kívánja; tudnunk kell, hogy mely pontokon vetődnek föl új nehézségek vagy föladatak a katolikus világnézet és akció kiépítésére s mire kelljen a katolikusoknak figyelmüket koncentrálniok, hogy a

fejlődés igényeinek megfelelhessenek. Nem terjeszkedhetem itt ki minden idevágó problémára, hanem szemügyre akarom venni először azt, hogy mily állást foglaljunk el az *intellektuell világ* vallást érdeklő mai áramlataival, azután a *laicizált kultúrával* s a *tömegek aposztaziájával* szemben.

Ami az intellektuell világ tudományos hadi állását, azt mondanám, az ellenséges front tüzéségét illeti, arra nézve valami új orientációra nincs szükség. Nincs szükség azért, mert a tudományos téren sehol sem adta elő magát valami oly mozzanat, mely a hitnek újabb nehézséget csinálna.

Mi a mult században megcsináltuk a hit s a tudomány, az ész s a vallásos élet szintezését. Végigküzdöttük azokat a harcokat, melyeket filozófia és természettudomány, történelem és régészet, gazdaság- és kultúrtörténet nagy haladása indított a hívő felfogás ellen. A támadás minden fronton megtörtént és sorba fölvonultak a Darwinok és Haeckelek, a deterministák és materialisták, a szubjektivisták és túlzó idealisták, a Stirnerek és Nietzschek, a Straussok és Loysik és Delitzschek, a modernisták és marxisták, a Leninek és Bucharinek s nem is tudom, hogy mely új oldalról érje a katolikus világnézetet új támadás. A mult század a kantián-filozófia uralma alatt s a természettudomány bővületében állott; a tudományok akkor új problémákat gördítettek elénk, de sikerült az új szintájon is a szintezist a hit s a tudomány, az ész s a vallás közt megcsinálni, oly módon, hogy a tudományt is szeresük s a hitben is gyermekek legyünk.

Ezen az alapon állunk most is; mi a vallást egybekötjük a tudománnyal, sőt mi a modern ideálokat is az Egyházban szeretnők realizálni s a katolikus hitvallást egybekötni a modern műveltségnek minden elemével. Szemeink előtt lebeg a tudománynak, a katolikumnak s a modern műveltségnek, a katolikumnak szintézise. Ezt a helyzetet és törekvést illusztrálja az a kis incidense a berlini egyetemnek, mikor Guardini, a germanizált olasz tartotta székfoglalóját. Az ő tanszéke «Professur für kath. Weltanschauung». Ezen a bevezető előadáson megjelent az aposztatált Hoensbroech gróf is s kérdezte a tanárt, hogy mily alapon akar itt előadást tartani: Katolikus alapon-e, vagy tudományosan, «auf wissenschaftlicher oder katholischer Basis?» A felelet csak az lehetett, hogy nem katolikus *vagy* tudományos, hanem katolikus *és* tudományos alapon. Ez nem kettő, hanem egy. Aki ezt a kettőt szétválasztja, rosszul tesz és rosszul jár. Mi nem ismerjük el a kettőt szétválasztást, vagy éppen az ellenkezést, hanem szolgáljuk a kapcsolatot!

Azonban vannak a mai szellemi világnak oly lelkiállapotai, melyekkel meg kell küzdenünk s melyek közül kettőt emelek ki, az egyik a nagy indifferentizmus, mely a lelkekre ült, a másik

pedig a vallásosság bizonyos beteges szétfolyása és szertelensége az álmissztikában, a spiritizmusban, a teozófiában s mindennemű szektárius babonában.

Ami a modern indifferentizmust illeti, az a szkepszisből való, mely mindenütt kísérője az intellektualizmusnak. A XVII. században épen úgy, mint most. Akkor a nagy protestáns s katolikus hitviták után mint deizmus jelentkezett; manapság pedig mint vallási blazirtság. Az emberek belefáradnak a hit nagy problémáinak feszegetésébe, mint melyek végleg célhoz nem vezetnek s a lemondás tehetetlenségében kedvüket veszítik. Nem bírnak megküzdeni a problémával. Ők nem bírnak a végtelennel s a misztériummal, érteni akarják; de azt nem érteni, hanem annak hódolni, azt elfogadni s átélni kell.

A hit nemcsak fogalmi konstrukció, hanem akció; azt akarni, átérezni, megélni kell. Aki nem így konstruál, az rosszul épít s aki rosszul épít, annak romba dől a háza. Az indifferentizmus az intellektuell lelkek csődje. Az indifferentizmus kedvetlenség; elkedvetlenedése az intellektuell kevélységnek, mely még mindig azzal álmodik, hogy képletbe foglalja a világot s kottákra szedi a világ harmóniáit s diszharmóniáit. Mit tegyünk ez ellen? Mi e részben a magasabb és átfogóbb bölcseséget követjük, mi nem fogalmakat, hanem valóságot szeretünk. A mi viszonyunkat a valósághoz nem meríti ki a fogalom, a képlet, az intellektuális világ, hanem a tett. A mi tettünk a hit! Hitem nemcsak fogalmi konstrukció, hanem akció; az életfolyam lejtése, hulláma.

Ami a másik tünetet, az álmissztikát, a spiritizmust s teozófiát illeti, valóban megdöbbenő, hogy a vallásos érzés, mintha az Egyházban kielégítést nem találna, külön utakon keresi az Istent. Mintha valami melegebb, közvetlenebb, bensőségesebb elmélyedésre volna szüksége, külön szektákat alakít, csoportosulásokat s széanszokat tart. A kinyilatkoztatás helyett külön értesüléseket, szellemektől üzeneteket keres. Proféták s apostolok helyett teozóf írókra s spiritiszta médiumokra hallgat s az Egyházban nyíló s ellenőrzött utak helyett új utakat s nem is utakat, hanem útvesztőket s nyaktörő ösvényeket keres.

Ebben a nagy általános vallási szubjektivizmusban, ebben a szertelen kapkodásban s szentimentalizmusban s a külön utakon s ösvényeken elinduló bizonytalanságban és zürzavarban nekünk szent Pálnak követelményét kell hangoztatnunk: *Unus Deus, Unus Christus, Una fides, Unum corpus*: egy az Isten, egy a Krisztus, egy a hit, egy a testület s hozzátehetjük: egy az út. Egy Istent hinni, egy Krisztust vallani, egy hitet élni, egy testülethez tartozni s egy úton járni.

A szekták és teozófiák, a spiritizmus szellemi üzenetesei között szent Pál a korintusi levélben «biztos kürtszót» emleget,

melyet követnünk kell, mely a lelkeket eligazítja s vezeti. Kérdem, hogy a modern vallási zürzavarban hol az a *biztos kürtszó* s hol az az egyetlen s *hivatott vezető*? Talán a teozófiák erkölcsi fejtegetéseiben? Vagy Maeterlinck és Kaiserling és Rudolf Steiner műveiben? Talán a trance-álomban mesélgető médiumoknak, e modern szibilláknak merengéseiben? Mondanak-e ezek az új teozófok, a vándorbraminok s a beszélő médiumok különbet, mint amit a Szentírás mond? S hallgathatunk-e rájuk, ha olyasmit mondanak, ami az írással s a hittel ellenkezik?

De hát ők állítólag a túlvilág üzeneteit adják s minket a szellemekkel kapcsolnak. Igen, ezt mondják; de tudjuk-e mi igazán, hogy kik azok, kik nekünk üzengetnek s ha nem tudjuk, hihetünk-e nekik? Hátha rossz szellemek, kik szépeket mondanak s minket a hittől, Krisztustól és az Egyháztól eltérítenek? ! Hányan vesztették el a hitet Krisztusban s a megváltásban a spiritizmus révén? Tudom, hogy a spiritizmus csodálatos tüneményei, melyek a lélek misztikus világára mutatnak rá, sokakat meg is térítettek, de ha ezek az ő megtérésükben nem csatlakoznak Krisztushoz s az Egyházhhoz, akkor mindig ki lesznek téve a veszedelemnek, hogy a bizonytalan ösvény, melyen tipegnek, ismét tévutakra vezeti el őket. Mert ha a spiritizmus egyáltalában igaz, s ha mi kinyilatkoztatást s eligazítást közvetlenül a szellemektől is kapunk, akkor végre is nincs szükség Krisztusra s a kinyilatkoztatásra s ezt a szerencsétlen logikát láttam érvényesülni modern spiritisztáinkon.

Épen úgy szent Pál *egyetlen fundamentumát* ismeri az üdvösségnek, *Krisztust s az Egyházat*, s azt hirdeti az akkori szellemidézőkkel, platonista teozófokkal s az akkor kezdődő s buja flórába szökő gnózzissal szemben. Találunk-e mi más fundamentumot üdvösségünk számára a mai szubjektivizmus szertelenségében? Minden teozófiának s spiritiszta irányzatnak bizonyítania kellene, hogy Istentől jön, hogy olyan «sophia», mely a «theostól» jön. Krisztus Urunk sem vette rossz néven Keresztelő szent Jánosnak, hogy kérdezteti őt: «Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?» Sőt szívesen veszi s üzeni neki, hogy küldetésének kritériumai a csodák: «A vakok látnak, a bénák járnak, a siketek hallanak, a holtak föltámadnak, a bélpoklosok tisztulnak s boldog ember, aki bennem meg nem botránkozik». (Máté 4, 5.) S mit felelne a buddhizmus, a teozófok, Kaiserling és Rudolf Steiner, mit a braminok a kérdésre, hogy min ismerjük föl, hogy Istentől jönnek? Bizonyára csak eszközre s tanais szépségére hivatkozhatnak, de nincs megbízó levelük! S mit mondhatnának a spiritiszták? Nem mást, minthogy az asztalok táncolnak, a harmonikák megszólalnak, kopogások hallatszanak, médiumok gyötrődnek s félholtra kimerülnek. S mindez kékes vagy bűvös vörösös lámpák fényénél, misztikus félhomályban, meg izgató előkészületek után. Hát az Úr hol mutatja

be megbízó levelét? A galileai napfényben, a puszta s az utcák plein-air-jében, nem is berkek s erdők sötétjében. Nem kis körben, hanem sokszor ezer meg ezer bámuló ember nyilvánosságában cselekszi csodáit, pl. ötezer embert táplál a pusztában öt kenyérrel, két halacszával. S mik a spiritizmus csodái? Levitációk, materializációk, hangok, kopogások, szellemfotografálások s mindez félhomályban, misztikus megvilágításban, ellenőrizhetetlen manipulációk keretében.

Ki fogja ezekre a bizonytalanságokra, ezekre az ellenőrizhetetlen kinyilatkoztatásokra lelkét, sorsát s üdvösségét bízni? Nem tudjuk, hogy e rendkívüli tüneteket nem-e az öntudat alatti léleknek fölka-vart mélyeiből, tehát nem is szellemektől való. S ha szellemek, nem tudjuk, hogy kik, jók-e, rosszak-e? Az amerikai Lodgson összehasonlítja a spiritizmusnak túlvilági közlekedését oly két félnek érintkezésével, kik egy részeg hirnök révén közlekednek s hozzá teszem, hogy aki itt üzenet, az egy kontroll alá nem állítható ismeretlen. Ebbe a feneketlen szubjektivizmusba a beteg psziké paroxysusaiba, a teozófok erkölcsi fejtegetésébe állítsuk bele a nagy tény, Krisztust s állítsuk föl vele a törhetetlen oszlopot, az Anyaszentegyházat s hallgassunk a nagy zürzavarban a biztos kürt-szóra.

Ez katolikus konstrukció lesz!

A másik katolikus orientáció a tömegaposztáziára s a laicizált kultúrára vonatkozik.

Vegyük az elsőt. Tömegaposztázia alatt azt a hitehagyást értem, melyet a szociáldemokrácia állított bele a modern világba. Biztos, hogy a modern korban ez a legnagyobb s legszomorúbb hitehagyás, mely a munkástömegeket az Antikrisztus zászlaja alá toborozta s mely új hitvallást fogadtatott el velük, olyat, melyet a föld szelleme, a történelmi materializmus sugalt.

Aki hisz abban, hogy nincs más név a világon, mint a Krisztusé, melynek erejében üdvözölnünk kell, az a kereszténység e modern rianása mellett nem mehet el megrendülés nélkül s keresni fogja először az okát e rianásnak, azután a módját annak, hogyan lehessen e szakadékot kitölteni s a kapcsolatot a proletariátus s az evangélium közt megteremteni.

Mi az oka a munkástömegek hitehagyásának s ami ezzel együtt jár, mi a szociáldemokrácia erejének forrása, mely a milliókat magával ragadja? A szociáldemokrácia ereje nem Marx Károly filozófiája s nem a történelmi materializmusnak frázisai, melyeket Isten, Krisztus s az Egyház ellen formál. Hiszen ezek a frázisok már régi dogmák, antitézisek s ezek zászlaját meglobogtatták már mások is. Hasonlóképen a szociáldemokrácia ereje elsősorban nem is a szervezkedésben rejlik, hanem abban, ami a szervezkedést lehetővé, sőt szükségessé teszi, ami ezt a fogcsikorgató

s elkeseredett lelkesülést fűti s a milliónyi tömegek összetartását acélkeménnyé kalapálja, ami nem egyéb, mint a proletariátus nyomora és szenvedése, elhagyatottsága s kétségbeesése. A szociáldemokrácia ereje az a vagyon, föld, ház, otthon, remény nélküli proletariátus, az emberhez méltó lét anyaföldjéből kiszakított, gyökérvesztett tömegélet és tömeglélek.

Tartsuk szét s különböztessük meg e kettőt: más a szociáldemokrácia s más a proletariátus problémája. A szociáldemokrácia az a cölöpépület, mely a proletariátus vizei, posványai fölé épült, de ha e vizeket lecsapolják, akkor fölöslegessé válik a cölöpépület; ha megszűnik a proletariátus, megszűnik a szociáldemokrácia is.

Valaki erre azt mondhatná, hogy ezek ugyan radikális, de olcsó jótanácsok a katolikus akciónak eligazítására s mégis azt kell mondanom, hogy a katolikus akciónak minden áron a kapitalista termelésnek mai anarchikus módja ellen kell irányulnia s világosan kell látnia, hogy a kapitalizmust más termelési módnak kell fölváltania, mely a munka és a tőke új kapcsolatán, a munkásnak s a tőkésnek közösségén épül. Nekünk programunkba kell vennünk a termelés e reformját s ez irányban kell dolgoznunk a proletariátus érdekében, magának a proletariátusnak megszüntetésén.

Ez egy katolikus orientáció a szociáldemokráciával szemben.

Ne féljünk itt a radikalizmus vádjaitól. Aki ezzel vádol, annak mi azt feleljük, hogy voltaképen csak azt akarjuk, amit XIII. Leó pápa akart.

XIII. Leóval hirdetjük, hogy a proletariátusnak joga van emberhez méltó életre, joga az otthonra, a család fönntartására, a munkának a termelés gyümölcseiben való igazságos részesedésére.

Valljuk, hogy ezt nem lehet megtenni a mai rendszer gyökeres megváltoztatása nélkül, s hogy ahol milliókat kell jobb helyzethez juttatni, ott azoknak, kik birtokolnak, áldozatot kell hozni.

Valljuk a magántulajdon szentségét, de nem minden magántulajdonét; nem valljuk a plutokrácia rettenetes uzsoráinak, nem a közjóval ellenkező terjeszkedésnek jogait. A magántulajdon a kapitalizmusban oly méreteket ölt, hogy arányai elfojtják az életet s kevés kézben halmozzák föl a világ gazdagságát. Erre nincs jog, s erre nincs szentség; erre nem terjeszkedik ki a tulajdon szentsége sem. *Nem az elv áttöréséről van itt szó, hanem a mértékről, melyben az elv valósuljon*, hogy milliók egzisztenciáját, a még nagyobb elvet, magát az emberi életet lehetetlenné ne tegye.

A katolikus konstrukció tehát a nagy aposztáziával szemben az lesz, hogy nemcsak nem hangoztatjuk a kooperációt a kapitalizmussal, hanem ráállunk a pápa által hangoztatott természetjogi s tulajdonreformi alapra s onnan világítsunk rá s követeljük az állapotokon a változtatásokat.

Ébresszük s neveljük önmagunkban s köreinkben a szociális

érzést s szellőztessük a proletáriátus szenvedéseit, ébresszük mindefelé az érdeklődést s a szociális részvétet s segítsük a szervezkedését.

Tudom, hogy a kapitalizmus is szükséges fejlődési lépés s hogy nem lehet egy termelési módot egyszerűen lefűjni s helyébe más dekretálni, de az eddigi fejlődés már mutatja a kapitalizmus egyoldalú túltengéseit s az egész világot megint a munka s a tőke új közösségekbe való egybefoglalására ösztönzi...

A tömegek hitehagyásán csak ily állásfoglalással és ily mentalitással lehet segíteni. Ferenc is küzdött a kedvetlen s az elkeseredett szegénység ellen; még pedig úgy, hogy énekelni tanította őket, hogy énekes szegények legyenek: a mai óriási különbségek és szenvedések közt nem a szegényeket kell énekre tanítani, hanem a gazdasági állapotok fogcsikorgató diszharmóniáit kell harmonizálni; attól aztán lesz emberséges és egyszersmind keresztény emberi élet.

A másik fontos orientáció a Krisztustól, az Egyháztól idegenkedő — mondjuk — a laicizált kultúrára vonatkozik. Ez a kultúra némely pontjában egészen ellenséges, mert tagadja a katolikus hitelveket, más tekintetben pedig, ha nem is tagad s nem is támad, de egészen önálló s pogány nézeteket vall s ily értékeket tisztel s így egy idegen világot állít föl a krisztusi világgal szemben. Szent Agoston ezt a *két világot* úgy hívta: Civitas Dei et civitas mundi — a krisztusi kultúra és a világi civilizáció. Ez a civilizáció a földi élet bűbájával, óriási erő kifejtéssel, technikai világhódítással, az értelem, a szépség, a testnevelés, az egészség, a sportok kultuszával dolgozik. A világba állítja a tömegeknek, a kenyérkeresetnek, a tudományos s művészi munkának ezerféle tagozatát; kerttelen s udvartalan bérházak sorait, utcákat, melyekben kilométer távolságban áll egy-egy templom. Idegen embertömegeket halmoz föl, melyek a hit s erkölcs, a szolid tradíciók talajából kiszakadtak s épen ezért ezeket az idegen nézetek és elgondolások, a pénz ördöge s az élvezet vágya s viharja sodorja és kavarja, mint ahogy a dantei pokolban az úrrá lett bűn tépi s ragadja a lelkeket.

Már most mily orientációra van szükségünk ezzel a laikus kultúrával szemben?

Mindenekelőtt arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a nyugateurópai kultúra a kereszténység gyökeréből fakadt s arról le nem téphető. Hinnünk kell, hogy a kereszténységnek ahogy missziója volt egészen az új korig kultúrát teremteni: úgy van missziója most is az isteni erőket a világba állítani s azok kihatását a nemzetekkel megéreztetni. «La vita è missione» — mondotta az olasz Duce; — mennyivel inkább misszió az a természetfölötti életáram, az Egyház, úgy hogy mondhatjuk: «La chiesa è missione». Mi e misszióban hiszünk s e misszióban járunk.

Másodszor szem előtt kell tartanunk, hogy a keresztény kultúra

infekció módjára hatott ki a római-hellén kultúrában, hogy az evangélium szerint a kereszténység élesztő volt — «fermentum» —, mely a lelkekre kihatott s azokat elváltoztatta. S kiknek révén s mi által terjedt szét? A hívek révén. A keresztények, akár a Capitoliumon, akár a suburrában, akár az ergastulumokban, akár palotákban laktak, környezetüket lelkükkel «inficiálták»! Nem a tizenkét apostol térítette meg a világot, hanem minden megtért apostol lett, tüzet fogott a lelke s gyújtott. Lélek kihatott lélekre. Voltaképpen embereket máskép, mint lélekkel — ide tartozik elsősorban az Isten lelke, a kegyelem — fogni, hódítani, emelni s vezetni nem is lehet. Az a háló, mellyel embereket fogunk, ugyan fogalmak s demonstrációk szeimeiből van kötve, de a húzást, a vonzást s a tulajdonképeni fogást nem a hálózövet s a hálókötés eszközi, hanem az a kéz, az a szív, az a vér, tehát az az eleven ember, ki a hálót kezeli. Élet, kultúra számára csak így lehet talajt nyerni s így lehet az elfoglaltat megtartani.

A modern világban kevés van ebből az infekciós s térfoglaló kereszténységből. A papság buzgósága a régi pasztorizáció útján jár s a jó pásztornak evangéliumi parabolájára van beállítva, ki a kilencvenkilenc juhát biztonságban hagyja s elindul a századiknak keresésére. Mi jól prédikálhatunk, buzgón katechizálhatunk, szívesen győntathatunk; de azt, hogy igazán az emberek után, a családok után, a házakba s a világ útjain az egyesek útján járjunk, az még újabb etape, melybe beleállunk. Erre még a papság nincs beiskolázva, hogy mit csináljon, ha száz juha közül kilencvenkilenc szalad szét s egy marad a karámban — az igazán pusillus grex — egy marad biztonságban?! Arra a parabola ki nem terjed. Ezt a munkát nem győzi s okvetlenül szüksége van, hogy sok legyen körülötte az «infekciós» ember, a világító, a kereszténységet sugárzó hívő, oly hívek, kik a krisztusi missziót fölkarolják s a hivatalos lelkipásztornak diakonusaivá s diakonisszáivá, kooperatoriává s káplánjaivá válnanak. E nélkül a katolicizmus elmerül a nagyvárosi kultúra lépjaiban!

Van-e a magyar katolikus Egyházban elég ebből az infekciós emberből?!

A katolikus Egyháznak is az a baja, hogy rengeteg sok híve csak holt terhet jelent neki; hogy hajója sok hullát visz, denominációkat, anyakönyvi rovattölteket. Méltán unhatja az Egyház ezt a sok unott arcot, ezt a sok lelketlen, blazirt embert, kik azt mondják, hogy katolikusok, de nem látni szemükben az Isten fiainak fénycsillámát, nem látni homlokukon sem a hit csillagfényét, sem a szeretet napsugarát. Méltán unhatja ezt a sok pocsolyaembert, kiknek katolikus lelkisége, mint a sárrét nádasainak vízere, alig hogy folydogál, nemhogy turbinát hajtson.

Ennek a kurtatekintetű, lelketlen kereszténységnek poros út-

jaira illenek azok a színevesztett pléh-Krisztusok, azok a korhadt keresztfákon, hervadt bokrétás, földre hajló feszületek, mintha csak temetésüket várnák. Ah, ha a pléh-Krisztusok megelevenednének s limpiászi feszületekké válnának! Ah, ha a kőből s fából faragott krisztusszobrok meglelkesülnének, ha az Oltáriszentség színeinek fátylai szétlebbennének s a valóságos Krisztus lépne onnan elénk! Ah, ha a mi kisvárosias, nyárspolgári katolicizmusunkból világot emelő s üdvözítő hatalom válnék! Ha a világ folyására s a társadalom mentalitására, szokásaira, hitközönyére, illetőleg nem katolikus életére kihatni akaró és tudó hatalommá lenni akarna.

De Isten ments, hogy általánosítsak. Vannak katolikus férfiaiink és asszonyaink, kik a világító s útmutató s térfoglaló katolicizmus hívei. Férfiak és nők, kiknek intellektuális világát, etikáját és karakterét a katolikus hit jellemzi, kiknek a hit világít a nagy «Logos», kiknek mértéke, útja s eligazítása a katolikus etika, a nagy «Ethos», kik a célt, az utat s az erőt minden jóhoz Istenből veszik.

Katolikus emberek kellene a mai világba, magas műveltséggel, de ugyanakkor az örök s végtelen távlatok fényével szemükben! Férfiak, kiknek mérlegében sok teendő, sok érdek esik, élethivatás és kenyér, gond és család; de döntő súlya csak két szónak van: Christus et Ecclesia.

Ilyen férfiaiink, asszonyaink s leányaink s fiatalembereink, hál' Istennek, vannak s azok dolgoznak szervezeteinkben, kongregációinkban, egyleteinkben s egyházközségeinkben, a harmadrendekben, szivgárdákban, szent Vince-egyletekben, Credókban, a Szociális Misszióban, a Nőszövetségben, a Ligákban, a cserkész-s leventeegyletekben, a diák s egyetemi kollégiumok pasztorizációjában — s ez a munka mindenütt és minden téren térfoglaló s lelkipásztori munka.

Az egyházközségekben osztályok s bizottságok alakulnak a részletes munkára. A kereszténység belátja, hogy nem győzi s azért, valamint a klérus megkezdte a házi pasztorációt, úgy a lelkipásztori szellem kihat a hívekre s azok is résztvesznek abban a házak, családok, utcák szerint felosztott lelkipásztori munkában. Behatolnak a házakba, családokba, kapcsolódnak egyesekkel, intenek, buzdítanak s szavukkal s példájukkal s szeretetükkel mentenek, szerveznek, ellentállnak a rossznak s Isten felé terelik az önfeledt s Krisztus távolban kóválygó világot.

Ezek illusztrálására felhozok egy példát. Egy nagy, magyar katolikus városban a férfikongregáció ráadta fejét, hogy egy katolikus razziát tart, hogy föl akarja fedezni, miért üres a szép, nagy templom s miért elhagyatott az Úr asztala és a szószék? A tagok ezért felosztották maguk között az utcákat, meglátogat-

ták sorba a családokat, tudakozódtak az erkölcsi s hitéleti, családi állapotokról, az újságolvasásról, a gyermeknevelésről, a keresztény élet gyakorlatairól, a templomba s a szentségekhez való járulásról. Sok kellemetlenséget és sérelmet vágtak zsebre; de megkapták az egyházközségek igazi képét. Az eredmény például az egyik utcában az volt, hogy 120 katolikus család közül 20 úgy, ahogy megfelelt a katolikus élet követelményeinek, 100 — nem! A 100 családban keresztény élet helyett vadházasság, csak polgári házasság, válófélben levő házasfelek, elhanyagolt gyermekek, ijesztő szegénység, otthontalanság, elkeseredés, a bizonytalanság kínja a szűk lakásokban, erkölcsöket veszélyeztető hálás, szemérmertlenség tárultak a látogatók elé.

A kongregációk tagjai azonban be nem érték, hanem iparkodnak erre a sok téveteg emberre kihatni, jó szóval, buzdítással, példával, segítséssel a bajokat megszüntetni, őket az Istenhez s az Egyházhoz közelebb hozni, a kereszténységet a vadság helyére állítani. Mily nagyszerű munka! De teheti-e ezt a pap ily segítség nélkül?

Csak ez az utcák, házak, családok szerint felosztott, állapotok, hivatások, foglalkozások szerint szervezett, papok és világiak által üzött modern pasztoráció képes a laicizálást, a hitehagyást megakasztani s a fonnyadt társadalmat eleven kapcsolatba hozni a krisztusi életáramokkal.

A vallástalan kultúra, a laicizált életmód terjed, mint a mozgó mocsár, mint a prairiek gyeptüze, mint a métely; csak ha kezét fogunk mindnyájan, leszünk képesek neki ellenállni.

Valahogy fordítva történik most, mint a régi pogányságban; az keresett apostolokat, papokat. Szent Pálnak Troasban látomása volt: látott éjjel egy macedon embert, aki hívta, jöjj át Macedoniába. Most az apostolok tárják ki karjaikat híveik felé, jöjjetek..., álljatok ellent a mételynek, irtsátok a züllés fonalgombáit. Ti mindenhová eljuttok, vigyék szét a Krisztust. A laicizált kultúrában a laikus apostolkodás nélkül nem boldogulunk.

Egy harmadik feladatunk a laicizált kultúra méregfogának kitörésére az lesz, hogy legyen érzékünk a kultúrának fölvetődő, újabb feladatai iránt s hogy kapcsolódjunk az európai gondolatokkal s hogy fogadjuk megértéssel a kitünő német írónak, Hermann Bahrnak intelmét: «Nicht nur das kath. Glaubensbekenntnis soll uns vorschweben, sondern die Zusammenfassung und Realisierung aller Ideale in der Kirche». Vegyük szívesen a korszerű európai gondolatokat s működjünk közre az ő megvalósításukon.

Tudjuk, hogy minden korszaknak megvannak a sajátos meg-látásai, megérzései s annak folytán sajátos gondolatai, uralkodó eszméi és törekvései. Ezekről nem szabad elzárkoznunk, sőt ellen-

kezőleg, ezeket mind krisztusi szellemmel kell telítenünk s dolgozunk kell megvalósításukon.

Ilyen európai gondolatáramlat, hogy csak kettőt említsek, egyrészt a nemzeti eszme, másrészt a Nemzetek Szövetségének nagyszerű és ugyanakkor katolikus gondolata. Nacionalizmus és szupernacionalizmus. Európai, de még inkább s már előbb katolikus gondolat! Gondoljunk arra, hogy a középkorban az Egyháznak sikerült már egy népszövetséget megteremtenie, még pedig azért, hogy az akkori «egész világot» megtöltötte ideális tartalmakkal s meghatározta gondolkozását és magatartását. Ezt a középkori szupernacionalizmust később az önérdék és a nemzeti partikularizmus váltotta föl, hogy azután most megint megérjük az egyetemesség s egy modern szupernacionalizmusnak jelentkezését. A szupernacionális katolikus Egyház bizonyára nem idegenkedik e törekvéstől, föltéve, hogy ez a szövetség az igazság alapján épül s a nemzeti követelményeket kielégíti.

Ugyanakkor a másik európai áramlat, a nemzeti érzés ébredése. A nacionalizmust némelyek anatematizálják; nem kell azt anatematizálni, hanem meg kell keresztelni. A nemzet az Isten gondolata s a nemzeti érzés a széttagozódott kultúra hordozója és fejlesztője.

A nemzeti érzés nálunk nem pogány, sőt azt a vallás glóriolája övezi. A nemzeti érzés nálunk vallásos érzés; megszentelte azt számunkra a hazáját s nemzetét szerető s Jeruzsálemet megsirató Krisztus könnye s a nemzeti eszmének s érzésnek szentjeinkben, szent Istvánban, szent Lászlóban, szent Alfrédban s szent Lajosban, szent Jeanne d'Arcban és Capistrán szent Jánosban oltárra emelése s megdicsőítése! Ne húzzuk le ezt a vallásos, szent eszmét oktalan kérdések s azok körül megindult disputák zürzavarába, például, hogy mi vagyok én előbb, katolikus-e vagy magyar? Minek e kettőt szembeállítani? Mi kell a tölgynek inkább, nap-sugár-e vagy föld? Levegő-e vagy víz? Okos kérdések és fejtegetések-e ezek?

Nekünk van egy szentelt magyarságunk s van egy magyar kereszténységünk s mi egyiket a másikkal támogatni, kifejleszteni akarjuk. S ne ereszkedjünk ízetlen vallási vitákba, ne tágítsuk szét s ne keserítsük el a köztünk sötétlő szakadást.

S vannak ezekhez hasonló, modern — mondjuk — európai gondolatok, melyeket a katolikus kultúra érdekében fel kell karolnunk s bízalommal kooperálnunk, mint az Isten gondolatainak megvalósításában. Ne nézzük azokat eretnekségeknek a kultúra láján, hanem új meg új hajtásoknak az élet gyökerén.

Úgy látszik nekem, hogyha a följebb ajánlt lelkipásztori buzgalommal fogunk a keresztény életnek testvéreinkben való élesztéséhez, továbbá, ha a keresztény lelkipásztori akció nemcsak

a papságnak, hanem a híveknek is akciójává válik — végre ha a keresztény katolikus akcióba beleállítjuk az európai gondolatok kultuszát is, akkor végezőnk igazán korszerű konstruktív munkát s létesítjük azt a szintézist, mely vallást és műveltséget, tekintélyt és szabadságot, erkölcsöt és szépséget, egyéni lelkiséget és bátor, térfoglaló, apostoli szellemet egyesít s mely jobba fogja tenni a világot! Bonaparte száz év előtt a szabadság nevében franciává akarta tenni a világot, a szovjet a testvériség nevében bolsevikivé akarja kifordítani; mi pedig az egyetlen, ősi jogon, Krisztus királyi jogcímén akarjuk azt kereszténnyé és műveltté és szabaddá s ezáltal legalább valamivel boldogabbá tenni.

HANAUER A. ISTVÁN

VÁCI MEGYÉSPÜSPÖK :

A KANADAI MAGYAR KATOLIKUSOK HELYZETE.

A MIDŐN a nyáron a chikágói eucharisztikus kongresszusra indultam, úgy egyházi, mint világi oldalról felmerült az a gondolat, hogy az alkalmat fel kellene használni és felkeresni a Kanadába szakadt magyarságot, hisz Chikágóból egy napi utazással már Kanada szívébe lehet jutni. Szükségesnek látszott ez, hisz a kanadai magyarokról csak szórványos jelentések érkeztek hozzánk, őket otthonukban még egyetlenegy egyházi vagy világi faktor sem kereste fel; szükségesnek látszott éreztetni velük az elhagyott haza gondoskodását, hogy átérezzék a hozzánk tartozást és élesszék gyermekeikben az óhaza szeretetét és hogy lelkipásztori ellátásukról helyes képet alkothassunk. Az igen tisztelt elnökség felkérésére erről az utamról akarok most *a magyar katolikus közönségnek beszámolni.*

Geografia

Kanada a nagy *ismeretlen* föld, amelyről mindeddig igen keveset tudtunk, kevés van a műveltek között is, aki tudja, hogy Kanada államok szövetsége épen úgy, mint az Amerikai Egyesült-Államok és hogy fővárosa Ottava. Kanada újabban azért bír nagy fontossággal, mert legfiatalabb letelepülő helye az európai embernek.

Kanada az az *óriási terület*, amely az északamerikai kontinens északi felét foglalja el Alaska kivételével. Kilencven hosszúsági fokon keresztül húzódik, öt különböző időszámítással, úgy hogy a nyugati parton az óra öt órával mutat kevesebbet, mint a keleti parton, holott Budapesttől Párizsig csak egy óra a különbség. A lakott és művelhető rész az Egyesült-Államok északi szegélyétől hat szélességi foknyi területen húzódik.

Mint említettem, Kanada *kilenc különböző* nagyságú állam szövetsége. Az Atlanti-óceán partján van három kisebb jelentőségű állam: Nova Scotia, New Brunswick és Prince Eduard; innét

nyugatra sorakozik egymásután hat nagy állam : Quebec, Ontario, Manitoba, Saskatchewan, Alberta és British Columbia. Ezekről északra a mérhetetlen, territoriumoknak nevezett nagyon gyéren lakott országrezsek területnek el.

Két Kanada van : a régi és az új ; a francia és az angol.

Kanada legrégebb európai telepesei *franciák* voltak, akik Champlain vezetésével 1608-tól kezdve a Sz. Lőrinc folyó mindkét partján elterülő *Quebec* tartományt népesítették be. Az első telepesek ezt Nouvelle Francenak, új Franciaországnak nevezték el ; ma találóbb volna Ancien France. Gyönyörű katolikus ország, olyan, mint Franciaország volna, ha nem lett volna a nagy forradalom. *Laval* püspök a Montmorency hercegi családból elhagyta XIV. Lajos fényes, de bűnös udvarát. Megalapította az első püspökséget Quebecben. Quebec lett az anyaegyháza nemcsak a kanadai, hanem az Egyesült-államokbeli egyházmegyéknek is.

Quebec állam a kivándorlók szempontjából csak annyiban nevezetes, mert az európai *kivándorló* itt száll partra. Quebecben és Montrealban rövid, de sorsdöntő napokat élnek itt át, mielőtt a két nagy vasúttársaság vonatai több napi távolságra röpiténék a messze nyugatra. *Quebec* kikötője felett emelkedik hegymagasságban, mint egy lovagvár a Chateau Fronteuove, a Canadian Pacific óriási hotelje. Ennek tizedik emeletéről kémleli a bevándorlási ügynök a kivándorló hajó érkezését. Amint a hajó megérkezik, megjelennek rajta nemcsak a bevándorlási ügynökök, akik mostantól fogva a bevándorló sorsát intézik, hanem a különféle szekták ügynökei is, akik mindenféle nyomtatványokkal árasztják el a bevándorlót és igyekeznek a maguk szektája számára megnyerni. A buzgó Casgrain kanonok évek óta kizárólag a hajón érkező bevándorlók lelki ügyeivel foglalkozik (directeur de l'Oeuvre des Immigrants); apostol az apostolok nyelvadománya nélkül és vérző szívvel látja, hogyan esnek a mi honfitársaink, akiknek nyelvét nem érti, a dolárral dolgozó szekták ügynökeinek kezébe és kérve-kért, hogy küldjünk neki magyarul értő segítőtársat.

A francia *Quebec* mellett sorakozik nyugat felé az öt nagy tó északi partján az angolnyelvű *Ontario* állam. Úgy *Quebec*, mint *Ontario* 200—300 év óta betelepített vidék, ahol a lakosság európai módra foglalkozik földműveléssel, kertészettel és állattenyésztéssel. A kivándorlás szempontjából nem igen jönnek tekintethe. Régebben *Ontario* nagy gyárvárosaiiba telepedtek le magyar munkások is, legnagyobb számban a Niagara-vízeséshez közel fekvő *Wellamba*, akik jelenleg magyar lelkész nélkül vannak, de időnként meglátogatja őket dr. Mosonyi Lipót buffalói magyar plébános. Ezek hasonló körülmények között élnek, mint az Egyesült-Államok magyarjai.

Innét nagy úl felé haladva, naphosszat egy teljesen *lakatlan* vidéken rohan végig a gyorsvonat, ahol sziklás erdők és kisebb-

nagyobb hegyitavak százai gyönyörködtetik a szemet, míg el nem érjük a nyugat kapuját, *Winnipeg*-et. *Winnipeg* a középponton a két óceán között nemcsak azért nevezetes, mert itt van a világ legnagyobb teherpályaudvara 70 pár vágánnyal és a legnagyobb gabonabörze, amely a szomorú hírességre emelkedett *Chikagót* is felülmulja, hanem azért, mert ez a bevándorló farmerek elosztóhelye. Ki tudná megmondani, hány magyar kivándorló fordult meg itt és széledt el innét ki boldog otthont alapítani, ki pedig, hogy lelketlen ügynökök zsákmányként a prairiek végtelenségében eltűnjék.

Itt sorakozik egymás mellett keletről nyugatra a három nagy búzatermő ország: *Manitoba*, *Saskatschewan* és *Alberta*; itt élnek egy tarka népegyülék közepette — angolok, németek, lengyelek, ukránok, svédok, oroszok között — a mi magyar farmerjeink is. Alig 50 éve, hogy az első telepesek megjelentek ezen a vidéken, megkezdték az erdőirtást és azt a nagy felfedezést tették, hogy ez a magas északon fekvő föld a földkerekségnek egyik legáldottabb része, amely a legjobb búzát fizeti vissza a munkás kéznek.

Ezalatt a *három tartomány* alatt nem valami *megyenagyságú* területet vagy Horvátországhoz, vagy Steierországhoz hasonló országot, hanem mérhetetlen kiterjedésű és kimeríthetetlen termékenységű földet kell gondolnunk. A három tartomány területe összesen 1.700.000 négyzetkilométer, aminek a régi Magyarország a maga 282.000 négyzetkilométerével csak egyhatodát, a mai Kis-magyarország egyhuzadrészét teszi ki.

Ma a kanadai szövetséges kormány, amely Ottavában székel, a *bevándorlást* idegen országokból kizárólag *mezei munkásoknak* engedélyezi, akiket a letelepülést irányító két nagy vasúttársaság, a *Canadian Pacific Railway*, röviden szípiál és a *Canadian National Railway*, röviden szienal, ebbe a három provinciába irányít.

Felkerestük az összes telepeket, ahol magyar katolikusokat tudtunk. Felkerestük a szegény *bányamunkásokat* *Lethbridge*-ben. Ezek igen nehéz körülmények között élnek szétszórta a vidék bányáiban. A munkahiány következtében csak hetenként két napon dolgoznak és ennek megfelelően keveset keresnek. Előzőleg épen a magyar jezsuita, P. Hemm tartott nekik missziót. Mi inkább csak az asszonyokat és gyermekeket találtuk otthon.

Több sikerrel járt a *farmer magyaroknál* tett látogatás. Ezek mind a *Saskatschewan* államban, a reginai érsekség és a prince-alberti püspökség területén laktak. A *walkawi* magyarokat egy aranyos lelkű angol pap, *Father Buret* gondozza, aki kedvükért megtanult magyarul, úgy hogy már hibátlan kiejtéssel fel tudja nekik olvasni a magyar prédikációt. Felkerestük a sokak által bizonyára még a *Regnum Marianumból* ismert *F. Solymos* által gondozott *Szent László*-telepet, a *F. Denk* által gondozott *Plunkel*-ot, az erdélyi származású *F. Csáky Székely* földjét (*Markvisch* vasútálla-

más), ahol Bukovinából beköltözött csángó magyarok élnek együtt; *Kaposvárt*, ahol F. Blickhard működik az egészen elangolosodott Eszterházy mellett, ahol egy kedves francia pap, F. Pizot tökéletesen megtanult magyarul és végre a mi jeles Sántha Pálunknak, a Szent Imre kollégium prefektusának plébániáját, a magyar Stockholmot.

Városi embernek nehéz ezekről a *farmerek* által lakott telepekről *fogalmat* alkotni. Aki járt az Alföldön, bejárta a jakabszállási pusztákat, ahol nincs két ház egymás mellett, az elképzelheti a kanadai pusztai magányt, ha az arányokat húszszorosra megnagyobbítja. Egy fatemplom, Kaposvárrott kőtemplom, mellette a hasonlóképen deszkából épített, elég tágas lelkészlakás, még két-három farm a láthatáron belül, ez minden. Természetesen leginkább csak vasárnap jönnek össze a tehetősebbek Ford-autóikon, a kezdő gazdák buggy-nak vagy democrat-nak nevezett futókocsikon a templom körül; végzik átlag havonként gyónásaikat, részt vesznek a szentmisén, utána ősi szokás szerint a templom előtt gyülekeznek, beszélgetnek, déltájban elszélednek, hogy egy hétig ne lássák egymást, esetleg embert se. Ember legfeljebb akkor tér be hozzájuk, ha az úton kalamitás éri, mert kanadai szabály, hogy mindenkinek joga van ott megszállni, ahol baj vagy vihar éri. A nagy magányosságot ma már nagyban elviselhetőbbé teszi a telefon és a rádió, amely minden tehetősebb farmban feltalálható.

A farmokon az élet — éles ellentétben a gyári és bányamunkások életével — *egészséges* nemcsak a testnek, hanem a léleknek is. Ha egyszer a farmer a farm tulajdonjogát megszerezte, a vételárat lefizette, lakóházát felépítette, minden feltétele megvan az egyszerű, nélkülözést nem ismerő családi boldogságnak. A 6—8 szobás szép, fából épített lakóházak, amelyeken nem hiányzanak az üveges verandák, kilátó erkélyek és a közös szobában a hatalmas kandalló sem, nálunk emeletes villaszámba mennének. Az ottani átlagos $\frac{1}{4}$ birtok, 160 acre = 150 magyar hold, rendes szorgalommal megmívelve hoz annyi jövedelmet, hogy felőrlő munka nélkül szépen megélnek belőle és egy kis takarékossgal évek múltán új negyeddel növelhetik kis birodalmukat.

Felkerestük a *városokban* lakó magyarokat is; összehívtuk Hamiltonban, Winnipegben, Reginában és Calganyban, akiket hamarosan értesíteni lehetett. Ezek részben letelepült iparosok, részben gyári munkások, de van közöttük sok újonnan bevándorlott, aki még nem tudott elhelyezkedni. Ezeknek még nincs magyar papjuk, annál nagyobb volt örömük, hogy felkerestük őket.

A legtávolabbi tartomány a Csendes-óceán partján elterülő *British Columbia*. Itt is élnek elszórtan magyarok, de nagyobb telepről nem szereztünk tudomást, ide nem is törekedtünk eljutni.

A tisztelt hallgatóságot természetszerűen főképen két szempont érdekli: *a vallási és nemzeti szempont*.

Vallási szempontból a kanadai farmerek, akik magyar telepeken élnek, ahol templomuk és magyar papjuk van, szép, katolikus életet élnek, olyant, mint nálunk a legjobban pasztorált falusi helyeken. Életük központja a *templom*. Persze, leginkább csak vasárnaponként jöhetnek el a templomba, bár már ott is kezdetét veszi az a szokás, hogy az öregek bejönnek faluról és a gazdálkodást a fiatalokra bízzák és a templom közelében építenek maguknak kis házat. Természetes vezetőjük a *pap*, akit nemcsak fathernak hívnak, hanem mint igazi lelkiatyjukhoz szívvel-lélekkel ragaszkodnak is.

A *kanadai papságról* általában csak dicséreteset lehet mondani. Mint Kanada egész lakosságát, bennszülött papságát is a nyelvbeli különbség élesen elválasztja egymástól. Amint van francia és angol kanadai, épúgy van *francia és angol kanadai papság is*: egyik a másikkal nyelvét legtöbbszörre nem is beszéli. Mind a kettő, úgy a francia, mint az angol papság a világ legelső papságával kiállja a versenyt; a torontói angol és a montreali francia szemináriumok a katolikus áldozatkészségnek csodálatra méltó alkotásai. Két kanadai pappal, egy angollal és egy franciával találkoztam, akik híveik kedvéért megtanultak magyarul. Proud'homme prince-alberti püspök, egy tüzes francia, németül már megtanult és programjába vette, hogy meg fog tanulni magyarul és lengyelül is.

A *kanadai magyar papokról* még nagyobb elismeréssel kell szólnom. Kanadába kimenni azért, hogy ott a magyar bevándorlók papja legyen, nagy, mondhatnám hősi elhatározás. Kezdetben előfordult, hogy papi desperádók mentek ki innét vagy az Egyesült-Államokból. Meg kell állapítanom, hogy ezek már letűntek. Akik most ott vannak: Sántha Pál, Denk Rezső, Csáki Benjámín, Blickhard tiszteletet szereznek a magyar papságnak. Lehetetlen mély meghatódottság nélkül nézni ezeket a kanadai papokat az ő magányos otthonukban. Dacolva a kanadai téllal, a nagy magánynyal, az óriási távolságokkal, szegényes anyagi viszonyok között olyan apostoli munkát végeznek, amihez fogható idehaza kevés van. Meg kell említenem a két jezsuita-atyát, P. Lischeronyót és P. Hemmet, akik az egész Kanadát bejárva missziókat tartottak magyarjainknak.

Nemzeti szempontból más a helyzet a városokban élő és a bányákban szétszórta dolgozó kivándorlóknál és más a farmereknél. A városi nép és a bányászok gyermekei nagyon kevéssé tudják már a magyar nyelvet. Megtörtént, hogy Lethbridgeben a magyar bányászgyermekekhez angolul kellett beszélniük. A farmokon a helyzet lényegesen jobb. Ahol az egész telepen magyarok laknak, a gyermek, bár az iskolában angolul tanul, de az iskolán kívül és otthon is magyarul beszél és azért elég jól beszélnek magyarul. Arra, hogy ott állandó magyar telepek maradjanak fenn hosszú időn át, sajnos, le kell mondanunk. Magyar sisterek Stockholm-,

Walkaw Reginában a Katholischer Volksverein tartott nagy gyűlést, amelyre engem is meghívtak és felkértek, hogy Muttersprache und Seelsorge címen tartsak előadást.

A farmer szeretettel gondol az óhazára, de ha már egyszer fészket rakott, boldog otthont alapított, nem készül haza jönni. A munkás, aki ott kinn hontalanul bolyong, foglalkozik azzal a gondolattal, hogyha egy kis pénzt tud összerakni, hazajön. Hányan tudják ezt az óhajukat valóra váltani?

A *magyar hatóságok* programjukba vették a kanadai kivándorlók gondozását. Erre nagy szükség is van, mert a magyar kivándorló, amint a kanadai szárazföldre lép, a legelhagyatottabb lény a világon. Ki kell emelnem *Áldássy* miniszteri tanácsos úr működését, aki ennek a kérdésnek nagy horderejét átlátja. Sajnos, hogy eddig még csak a *montreali főkonzulátus és a winnipegi védőiroda* az egyedüli intézmények, amelyekre a kanadai magyar támaszkodhatik. Nagyon kívánatos, hogy a távoli nyugat nagy gócpontjai, Calgaryban és Vancouverben is legyen valaki, aki önzetlenül foglalkozik a kivándorlókkal.

A mi *utunk* elsősorban *lelkipásztori látogatás* volt. A kanadai magyarok még nem láttak hazájukbeli főpásztort és ottani egyházi elöljáróik sem nyertek még közvetlen forrásból információt új híveik óhazai viszonyairól. Nehéz volna leírni azt az örömet, lelkesedést, amellyel minket fogadtak. Arra az egy-két napra valósággal Magyarországá váltzott az a Stockholm, Kaposvár, Plunket és a többi telep. De fontos volt az ottani főpapsággal való érintkezésünk is. Hálával kell megemlékezni arról a tökéletes megértésről, amellyel misszióinkat úgy a francia, mint az angol papság fogadta.

Ezek után minő *véleményt* mondjunk az amerikai és kanadai *kivándorlásról*? Ha nem is számíthatunk arra, hogy odakünn jelentékeny magyar telepek fognak fennmaradni, sem jelentékeny gazdasági forrás nem nyílik számunkra Amerikában és Kanadában, egy bizonyos, hogy a *magyar név kilép az ismeretlenség homályából* és emelkedik a nemzetek megbecsülésében. Eddig igazán semmit sem tudtak rólunk. Egy ízben kérdezték tőlünk: Ugyebár, önök Hungarianok, de az önök hazájában a Hungarianon kívül laknak magyarok is, akik pogányok. Ha továbbra sem ismernek, nem nyerhetjük meg rokonszenvüket, amire pedig nagy szükség lesz akkor, amikor Európa térképét újra fogják rajzolni.

Ha Amerikából nem sokan készülnek hazajönni, alig várja a pillanatot, hogy hazajöhessen az a kis kolónia, amelyet utoljára kerestünk fel a spanyol tengerparton. Oda is Magyarországot várszolt a mi látogatásunk és sohasem fogom elfelejteni, amint a mise végén a száműzött királyi család idegen földön a magyar püspökkel együtt imádkozta: «Szerencsétlen hazánknak pedig adj jobb jövendőt».

LEPOLD ANTAL

PRELÁTUS-KANONOK :

AZ EGYHÁZMŰVÉSZET JELENTŐSÉGE.

Dicsőségesen uralkodó sz. Atyánk — XI. Pius pápa — 1924 szeptemberében rendeletet adott Itália püspökeihez az egyházművészeti emlékek kellő megbecsülése és megóvása, valamint az egyházművészet ápolása és előmozdítása tárgyában. Miután az egyházi levéltárak és könyvtárak kezelését szabályozó rendelkezés már korábban megjelent, a pápa az újabb rendelettel kiegészíteni és betetőzni akarja azt a programját, hogy biztosítsa a szakszerű megőrzését és gyarapítását annak a gazdag irodalmi és művészeti anyagnak, amelyet az egyház századokon át gyűjtött s mint annak legfőbb szellemi szerzője, jogosan a maga örökségének vallhat. A fennmaradt egyházművészeti vagy val-

lások művészeti kincsek, a szent épületek, a liturgikus tárgyak, keresztek, kelyhek, szobrok, ereklyetartók, textilművek, képek, a katolikus egyház ragyogó ruhája, a természetfölötti munkásság érzékelhető nyomai. Ebbe a művészi anyagba az egyház belelehelte a maga belső szépségének fényét, úgy hogy ami a századok folyamán vele érintkezésbe jött, általa művészi bájt és fönséget nyert. Titokzatos szépségáram vonult az egyházból a hozzásimuló művészelbe, amint gyógyító erő ment az Údvözítőből a vérfolyásos asszonyba, aki ruhájának szegélyét megérintette.

Sok egyházi műkincs a világi múzeumokba vándorolt s ez

bizonyos fokig művészeti értékelhetőségük rovására esett, mert megszűnt a kapcsolat, amely céljukat szemléltetően magyarázza.

De maradt az Egyház kezén sok kincs s készül a számára folyton új. Azért az Egyház papjainak elegendő művészeti műveltségre, művészi érzékre és irányításra van szükségük, nem azért, hogy az alkotó művészeket pótolják, hanem, hogy a meglévő anyagot jól megértsék, az új alkotásoknál, bővítéseknél és diszitéseknél pedig ellenőrzést gyakorolhassanak s *az Egyház lelkéből a művészeket sugalmazhassák.*

A Szentatya Rómában központi egyházművészeti bizottságot létesített, azonkívül Olaszországban elrendeli, másutt pedig kívánja minden egyházmegyében vagy több kisebb egyházmegye tartományában, egyházmegyei vagy tartományi egyházművészeti bizottság felállítását és részletes szabályokat ír elő a bizottságok működése, a művészi anyag kezelése, múzeumok felállítása és új művészi munkák irányítása körül.

Ez a pápai rendelet világosan magyarázza az egyházművészet fontosságát, mert megállapítja, hogy először is az Egyház a művészetre és a művészet által hatott és hatni kíván, másodsor a művészet az egyházat megdicsőítette és ezentúl is ékesíteni tudja, sőt tartozik s azért harmadszor *Egyház és művészet között intézményes kapcsolatot kíván.* Hogy az egyház a művészetre is hat, egyetemes isteni küldetéséből folyik. Az Egyház Krisztus munkáját folytatja. Pedig Krisztus világosság, amely megvilágosít minden e világra jövő embert. (Ján. I. 9.) Krisztus parancsban adja mindenkinek az életfeladatot: «Szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből; felebarátodat pedig, mint önmagadat». Krisztus kegyelmet, méltóságot, új és természetfeletti életelvet, annak minden erőivel, ad mindenkinek, aki Őt befogadja. Hatalmat ad, hogy Isten fiaivá legyenek, azoknak, akik az Ő nevében hisznek, kik nem vérből, nem a test ösztönéből, hanem az Istenből születtek.

S ugyanezt teszi Krisztus örököse: az Egyház. Tehát megvilágosítani, testük és lelkük minden tehetségével Isten szolgálatába állítani és az isteniúság rangjába iktatni igyekszik az elhivatott művészeket is, sőt őket különösen, mert nekik fokozott adományuk az igazság meglátása, a fény megérzése és megélvezése, az örök ideák és ideálok szépségének kifejezése szóban és hangban s szemléltetése a természet igaz formáival anyagban. *A szép az igazság fénye,* a fogalomnak és az érzésnél megfogott belső értéknek érzéki megjelenése. S akiknek erejük van az érzéki megjelenést közvetíteni, azok a művészek. Ezek a kiválasztottak jobban és harmonikusabban tudják mindazt foglalkoztatni, amiből az Isten a Szentírás felsorolása szerint a szeretet tanuságait várja, a szívet, lelket, elmét és minden egyéb erőt. Ők a látásnak — az intuició-

nak — hősei, az érzésvilág örvényeinek bűvárai, az alkotásnak mesterei, amelyet bizonyos értelemben teremtésnek is hívnak. S mivel természetes lehetőségeik nagyok, a természetfeletti iránt is kiváló a hajlamosságuk, s bennük, mint finom eszközökben, tökéletesebben nyilvánul az isteni életelem fensőbb ereje. Költők és művészek szinte csodálatos mélységgel megértették Krisztus egyházának lelkeket újjászülető hatását és éreztetni és szemléltetni tudták műveiken.

Az Orpheus-motivum nem ok nélkül maradt fenn a keresztény művészetben még akkor is, midőn a pogány nyomok már teljesen eltűntek. Orpheus Krisztus és az Egyháznak találó jelképe, mert isteni igazságoknak és kegyelemkincseknek gyönyörűségével magához édesgeti és elbájolja az embereket, különösen azokat, akik leginkább a szép ígézetének rabul esnek. S ez a szimbólikus Orpheus nemcsak a katakombák mélyén és az őskeresztény emlékeken pengeti hárfáját, hanem két ezredéven át sugározza magából a kimeríthetetlen szépséget, amely a keresztény művészek beláthatatlan sorát nevelte s ma is az idők végéig ihletet lehel, amilyent semmi más fel nem kelthet, mert benne játszik az örök béke és boldogság harmóniája és rajta tükrözik az egeknek fényessége.

S az Egyháztól ihletett művészek remeket alkottak. Már az őskeresztények, a római és hellén kultúrától átöröklött ügyességükkel, nemcsak a mélyértelmű szimbólumok és allegóriák megörökítésével hirdették lelki szülőanyjuk új titkait, hanem a keresztiség fürdőjében átalakult izléssel új formákat, új színösszetételeket, új kifejezésmódot kerestek, amelyek az evangélium lelkén beszélnek, amelyek a lélek átsugárzik a testen. *mint a Tábor-hegyén az istenség a Krisztus-emberen. Nincs meghatóbb, mint a művészet őskeresztény maradványainak szemlélete, mert bennök él az Egyház a maga hitével, parancsaival, szentségeivel és egész szervezetével, az az örök Egyház, amelynek mi is tagjai vagyunk.* Ez a fényes és megcáfolhatatlan tanuságtétel a keresztény művészet egyik legnagyobb dicsősége. S idők folyamán más népek kultúrájának a hellén-rómaival keveredése, technikai okok, éghajlati és egyéb körülmények miatt, *a korszellem változása és a tudományok fejlődése nyomán a keresztény művészet új és új stílusnyelven dicsőíti az Egyházat s közvetíti gondolatait.*

Bizáncnak filozófikus átszellemültsége, a román korszak komoly Istenvárása, a gót idők lenge szárnyalása és felfelé vágyódása, a reneszánsz derült világnézete, a barokknak titáni erőfeszítése, majd az ismétlő-korszakok halványabb sajtáságai, az újkor naturalizmusa és különböző módon jelentkező stíluskerecsese, vagy a stílusból kikivánckozó egyéniségkultusza, mind szolgált a maga formanyelvén az Egyházat s teremtett dómokat, szobrokat, képeket, szent szerelvényeket, amelyek az Egyház

életrajzának legragyogóbb illusztrációi, a Szentlélek útjának jelzői. Az Egyház nemcsak történelem, hanem eleven valóság. *Azért az egyházművészet s általában a katolikus szempontból is helyes vallásos művészet sem lehet merően történelem, hanem jelen valóságnak kell lennie.*

Nem szabad hamis jelszavakkal, vagy bűnös szűkkeblűséggel lazítani az Egyház és a mai művésznemzedék között a kapcsolatot s megnehezíteni az egyházművészeti termelést. *Az Egyház soha nem kanonizált egyetlen stílust,* hanem a maga asszimiláló erejével minden tiszta és művészi irányt szolgálatába fogadott s vallásos tartalmával megtöltve, felmagasztosított. Mindenkor az egyéni munkát szerette, amelyen a lélek tükrözött, nem a lelketlen másolást, vagy a gépies tömegmunkát. Amikor az újabb művészet az újabb módszereken túl, tovább kutat, a szabadvilágítás fényhatásait és színeffektusait, a mozgalmasság megrogzításét keresi, fejlődni akar, mélyebben akar belenézni a természet rejtelmeibe és az Isten képébe. Ez pedig becsületes törekvés. Az újítás lázában és a túlzott eredetiség hajszolásában történtek sajnálatos eltévedések, amelyek a modern művészettel szemben elfogultságot keltettek. A laikus korszellem és egyházi részről a tartózkodás a modernséggel szemben, bizonyos termékeltenséget szült az egyházművészet és általában a vallásos művészet terén. Sokan megfélemltek a művészet legmagasztosabb céljáról, a művészet önállóságát, a l'art pour l'art clvét vallották, vagy egyenesen az érzéki kultusz romboló útjára tévedtek.

De a művészek nagy része ma is érzi a lelkiismereti kötelességet: szeressed az Istent minden erődből s szeressed lelkiányádat, az Egyházat fiúi ösztönnel, ajánld neki a legszebbet, amit tőle megneemesedett tehetségeddel alkotni tudsz. Ma is a legizgatóbb művészi téma a vallásos tárgya s a legnagyobb siker a templomba, az Egyház szentelt csarnokaiba jutni, ahol a művész alkotása nem egyszerű műtárgy, hanem az Isten és az Egyház segítő eszköze: igehirdetés és kegyelemforrás. Ma is sok művész úgy ül a templomban, mint Delacroix: látja a kegyelem hullását és hallja az emberi szívek sóhajait s a szentelt falra vetíti látomásait. Modern festő csókolt kezét egyházművész kollégájának. Csókolni akarja művészi kezeiben az Isten kegyelmének útjait. Modern eszközökkel is sikerült az isteninek visszfényét szemléltetni, ha a művész igazán uralkodik a kifejezés módja fölött s ha megvan benne az a vallásos műveltség, az az áhítatos tisztelet tudás, amelylyel vallásos témához nyulni kell.

Azért sürgeti a Szentatya *az intézményes kapcsolatot az Egyház szolgálói és a művészek között.* Művészeti oktatással, egyházművészeti múzeumok felállításával, kiállítások rendezésével, művelni kell a papi generációt s fel kell kelteni a művészek érdeklődését. Elmúlt

időkben is az Egyház szellemének legmélyebb megértői, a papok sugalmazták a legragyogóbb egyházművészeti alkotásokat. Kivételes művészi szomjúsággal és áldozatkészséggel megáldott mecenások mindig voltak és lesznek is. De az egyházművészet közszükséglet. A középkor szervezett társadalma nagy igényeket tudott támasztani s jelentékeny összegeket áldozni. Szervezni kell ma is a katolikus társadalmat, hogy vallásos lelkülete a művészi igényig tökéletesedjék s a legnemesebb átélésekért áldozatot hozni is tudjon.

Magyarországon a papnöveldékben már ilyen szellemben nevelik a papnövendékeket, több helyen összeállítottak kellő szemléltető anyagot, Esztergomban páratlanul gazdagegyházművészeti múzeumot sikerült rendezni, amely a székesegyházi kincstárral együtt a világversenyben is számottevő s a magyar Egyház büszkesége.

Kívánatos volna a pápairendelet előírásait is hiánytalanul végrehajtani hazánkban. Az idei katolikus nagygyűlés rendezősége a művészek ébresztése és a katolikus társadalom érdeklődésének felkeltése céljából XI. Pius pápa legmagasabb szándéka szerint egyházművészeti kiállítást rendezett. Nézze meg ezt a kiállítást a nagygyűlés egész közönsége. Mutassa meg most és a jövőben szeretetét és nagyrabecsülését az Isten-áldotta művészek iránt, ezzel az Egyház szívéhez lép közelebb. Üdvözljük és támogassuk őszinte lelkesedéssel azt a hatalmas művészi gárdát, amely első hívásunkra lerotta kegyeletét az Egyház iránt s az örök élet fájánál keresi ismét azt a tiszta, transcendentális érzéket, amelyet a művészet elvesztett, amikor a tiltott gyümölcsből evett. A tudás ne üresítse, hanem gazdagítsa az életet, azt az élő lelket, amely a primitívek művein át szól hozzánk.

Több hitet és szeretetet! *Ama et fac quod vis.* Szeresd az Egyházat s akkor tudásod egyházművészetté magasztosul.

BRISITS FRIGYES dr.

CISZTERCI TANÁR ;

IRODALOM ÉS MEGÚJHODÁS.

A katolikus Nagygyűlés nemcsak diadalmas hitvallás, hanem hűséges hazatérése a katolikus gondolathoz mindannak, amit itt teremtett és nevelt a szent katolikus ezer év. A Katolikus Nagygyűlés igazán felrissülése, megújulása, katolikus keletkezése a magyar lelki ség hallhatatlan történelmi egyetemességének. Ki ne érezné, hogy úgy van, hogy amikor roskadt magyar szavak sebzett mélyéből felkőnyörgött a Veni Sancte, az imádság Szentlélek-szárnya nem csonka sírföldre, hanem a nagy magyar ezer év szármolyára borul s harangok ércritmusa nem ropant meg a magyar földbe gyilkolt halálfáknál, hanem átlépett rajtuk és a hegyek ősi vas-homlokán megcsókolta a halhatatlanul egy virasztó magyar gondolatot? . . . Ki

tudná tagadni, hogy úgy van, hogy amikor az az eucharisztikus lángfolyam, mint egy másvilági lélekvirágzás, végiglobbant a főváros szíven, akkor valami láthatatlan zarándokjárásra keltek ide és a katolikus gondolon hazajöttek: az antik pozsonyi házak, a romantikus Vág, a kassai nagyságos kövek, a gyulafehérvári katedrális, a nagyszombati harangokat újra intotta Pázmány bíboros keze, szétomlott legendák kőálmaiból kilépett várurak kezében tisztelgett a kard, nagyasszonyok vasárnapi keze fehér öszt csokrozott, ősök lettek és eskük zsoltárát zúgták az

erdélyi fák és sirjuktól rögnefelettsé hintettek a mohácsi, gorlicei és doberdói halott magyarok? . . . Ki ne érezné, hogy úgy van, hogy ma a szellem ünnepnapja ragyog s a *katolikus verőfény világitásában sodródik el előttünk minden, ami vasárnapja maradt avagy fájdalmas hétköznapijává szegényült a magyar lelki életnek*, ami nyeresége vagy vesztesége lett a katolikus világszemléletnek? . . . Így jelenik meg e Nagygyűlés előtt az irodalom és megújulás viszonyának súlyos kérdése is.

A magyar irodalom, mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés! a magyarságnak önmagáról alkotott legszebb tisztelete. A magyar irodalmi könyvnek azonban teljesen magára valló története van. A magyar könyv nem harcol szabadságért, mint az orosz; nem filozófia, mint a német; nem művészet, mint az olasz; nem szellem- és izléstörténet, mint az angol és a francia. *A magyar könyv nem öncél, hanem alázatos szolgálat.* Ezért lesz minden században más a neve. A középkori könyv neve: imádság, szolgálata: zsámoly. A renaissance könyv neve: antik kultúra, szolgálata: műélvezet. A reformáció és ellenreformáció könyvének neve: Kalauz, szolgálata: a dialektika művészete. A XVII. és XVIII. század könyvét politikának nevezik, melynek szolgálata: a nemzeti gondolat. *A XX. század könyvének neve: Válság és szenvedő kísérlet, szolgálata talán az lesz: Hazatérés.*

És van a magyar könyvnek egy csodálatosan halk lelke, mely elkiséri és vele marad a XX. századig, amelytől olyan lesz a magyar könyv, mint a délibáb szüzi ragyogása az Alföld róna-képzeteiben vagy a reggel az erdők tavaszi mélyén: a páratlan erkölcsi komolysága. *A Biblia ihletének, szellemének ragyogása ez a magyar könyvön.* A Bibliáé, amelynek profétikus, ős igéin tanult meg beszélni a magyar nyelv, a Bibliáé, amely a nyílhegyből tollat, pogányfák máglyáiból pergamének virrasztó, hívő és tudós mécseseit, a turáni ösztönökből a lélek viharát, a csodaszarvas lidercéből a történelem martirhőseinek lángját, a szentgalleni kockázatokat temperamentumából felelős államférfiúi lelkiismeretet nevelt. Ez a Biblia, melynek töredékei már előbb is drága alapkövei voltak a magyar lelkiségnek, *magyar nyelven az idén háromszázéves.*

S nem tudom, mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés, hogy ebben a jubileumi hódolatban, amellyel megcsókolom a Biblia öreg, hűséges, erős lapjait, mit köszönjek meg jobban ennek a szent könyvnek, amely egymaga volt Magyarország nevelője és tanítója és egymaga maradt Nagymagyarország könyve!? Vajjon azt-e, hogy hazának nevelte meg ezt a nyugtalan földet? Vajjon azt-e, hogy e kóbor földön otthona lett a keresztény gondolatnak? Vajjon azt-e, hogy zoltárainak örökkévaló igefolyamán úsztak a magyarság hatyúelkei: az Erzsébetek és Margitok? Belőle emyhült az elbukott magyar gondolat Zrínyi-keserősége? Part-

jainak csalódott füzesei alól intett hitet a jövő felé az önzetlenség Rákóczi-martiromsága ?

Avagy az öreg Bibliának úgy legyen hálás, hogy megáldjam és megcsókoljam mellette azt a névtelen, kámzsás hétszázéves franciskánus, domonkos, pálos és jezsuita kezét, mely aszkétikus szeretettel a lemondás világossága mellett fordította el hozzánk a Szentírást és ennek a kultúrájára nevelte a magyarságot ?

Nem tehetek róla, mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés, hogy amikor a jubiláló Biblia mellett állok és élelem komorlik a mai magyar könyv, nagy távolságot látok a kettő között. *Ugy tekint e két könyv egymásra, mint két világ*, mint az emlékezés az elfeledésre. S ki tehet róla, hogyha itt nem Hugo von Hoffmannsthal büszke szavai jutnak eszembe: «A modern ember szimboluma egy a könyvért nyuló gesztus», hanem Jacopone di Todi keserű felkiáltása sír fel bennem: «Ó, Párizs, Párizs, te feldúltad Assisit!» . . .

Mert a magyar irodalomnak utolsó nagy találkozása a kereszténységgel a barokk. S azóta világnézeti története az, hogy halaványul benne a kereszténység világrendjének szelleme. Faludi eszménye még az etikai ember, de már Kazinczy stílusa az esztétikai ember, aki a politikai romantika csalódásai után fáradtan vérzik el Madách századvégi filozófiájának deficitjében. Ady etikátlanságában. S azóta is az irodalom nem azért fáj, mert fejlődik, mert irányok kiélik magukat és új irányok jönnek, hiszen az Isten ebben a ritmusban élteti a világot, hanem azért, mert fáj benne az az új ember, aki a stílus és nyelv ragyogó ornamentikájában a problémák gögös dialektikájában elbukott, királyi koldusa az életnek. Az az új ember, aki által az élet folyton nem a valóságban, hanem az eszmékben csalódik s ezzel szemben veszíti el önmagát.

Mit ér Tolsztojnknak lenni s hirdetni azt, hogy az Isten legnagyobb ajándéka a gondolat s aztán terméketlenül meghalni a gondolon? Mit ér Ibsennek lenni, problémákra tördelni szét a világot, aztán összetörten vágyódní a boldogság feldúlt harmónája után? Mit ér Baudelairenak lenni, egy bűbajos zene démoni ritmusával csokorba gyűjteni a föld züllött virágait, aztán sírva borulni a halált felkongató lélek összetört harangszavaira! Mit ér Ady-ként megjelenni a világon, ijedt, elromlott sejtelmek igéző, holdvilágos nyelvén a halál táncaira perditeni a világot, aztán vesztett élet árnyékain zokogva kapni a halál lovaira! . . . Ez az új embertípus aposztatált a kereszténységtől, naturalizálta önmagát, kilépett a kereszténység erkölcsi rendjéből s függetlenné tette életszemléletét.

Pedig, mélyen tisztelt Katolikus Nagygyűlés! van ezekre szükség, hogy az irodalom modern legyen? Vajjon messzebb fog érní és hatni az irodalom modern művészi értéke, ha az irodalom még jobban elrontja az embert, mint az élet, csak azért, mert szebb

raffinériával sikerül neki? Vajjon a kereszténység megrontja a művészetet az irodalomban, ha hangsúlyozza, hogy *nemcsak a forma fontos, hanem az anyag is, nemcsak a : hogyan, hanem a : mi is*. Vajjon veszít azzal az irodalom, ha a kereszténység úgy ihleti az írókat, hogy megértsék : az ember nem Mereskovszkij köve, mely a hegyek magasságából országutakra született, hanem arra is, hogy bazilikákat és szárnyaló dómokat építsenek belőle? Vajjon a vallásos és erkölcsi realitás nem olyan valóság, mint a névtelen indulatoké? Vajjon a francia irodalom hanyatlott azért, mert Huysman a realista regénybe bevitte a keresztény miszticizmust? Bourget pedig az élet katolikus értelmét? Vajjon a francia líra kevésbé lett finomult, mert Claudel, Jammes, Psichari a keresztény idealizmus felé ívelték? Vajjon hanyatlott a modern magyar nyelv azért, mert Prohászka Ottokár idealizmusának nyelvzsenije teremtette újjá?

Ne féltétek a keresztény idealizmustól az irodalom életszerűségének igazát! Nemcsak a lemondásnak és a nyugtalanságban hagyásnak van joga az irodalmi megoldásokra, hanem a világ jobb értelmébe vetett hitnek is! Nemcsak a sötétségnek, hanem a világosságnak is vannak mélységei! S ha a nemzet történelmi útjai a világosság felé vágyódnak, *az irodalom ne halálból, hanem lélekből és egészségből építsen embereket és világot!* Ne arra törekedjétek, hogy visszaadjátok Pánnak a sípot, Orpheusnak a fuvolát! Adjátok vissza az íróknak szent Ferenc két száraz vesszőjét, a nostalgiat a lélek után! Emeljétek fel az irodalmat az élet örök, szent keresztény keletének magassága felé!... Hadd legyen az irodalom a földnek Isten felé hajló kerubszárnya ismét!...

VASS JÓZSEF dr.

NÉPJÓLÉTI MINISZTER :

KATOLIKUM ÉS POLITIKA.

Főmagasságú Biboros Hercegpri-
más Úr! Mélyen Tisztelt Kato-
likus Nagygyűlés! Az én elő-
adásom címe — amint méltóz-
tatnak látni a programmból —
Katolicizmus és politika. Két
oka van annak, hogy épen ezt
a témát választottam és ennek
a témának akarom az Önök
szíves figyelmét lefoglalni. Az
egyik ok az, hogy a különböző
áramlatok között, amelyekben
egy nemzet a maga életét meg-
nyilvánítja, tehát gazdasági,
kulturális, politikai, vallási és
más ilyen áramlatok között két-
ségkívül kettő érdemel elsősor-
ban figyelmet, nemcsak önmagá-
ban, mindenik külön, hanem
egymásra való hatásukban is,
értem a vallási és a politikai
áramlatot. Ez az első ok.

A második ok pedig az, hogy nemrégén Budapesten egy ke-
resztény, de nem katolikus, igen tiszteletreméltó gyülekezet előtt
egy nagynevű külföldi államférfiú előadást tartott, amelynek
témája volt — Kalvinizmus és politika.¹

Önmagában ez a tény, hogy ez az előadás elhangzott, nem
volna elegendő ok arra, hogy én viszont a Katolicizmus és politika
gondolatának témájával foglalkozzam. Azonban az a nagynevű

¹ Colijn volt holland miniszterelnök előadása Budapesten: «Kálviniz-
mus és politika».

és gyakorlati keresztény és hite révén minden tiszteletet megérdemlő külföldi államférfiú bizonyos megállapításokat adott az ő gyülekezete előtt, amelyek Rómára és a katolikus egyházra vonatkoznak és amelyek az én szerény véleményem szerint nem helytállóak.

Szükségét éreztem tehát annak, hogy nem mint katolikus pap, hanem mint magyar politikus foglalkozzam ezzel a kérdéssel.

Az a nagynevű külföldi államférfiú, Tisztelt Nagygyűlés, megkonstruált egy tételt, amelynek körülbelül ez a veleje: A vallási gondolatok közül, amelyek az emberiség életére nagyobb arányú befolyással voltak és vannak, kétségkívül figyelmet érdemel a katolikus Egyház keretében működő katolicizmus, katolikus gondolat, azonban nem állítható ugyanarra a színvonalra a politika és az emberiség fejlődésének szempontjából, mint aminő színvonalra kell az ő általa propagált kálvinista vallási gondolatot állítani. És ennek a magyarázatát abban találja meg, hogy az Egyház — majd rátérek, hogy az a nagynevű államférfiú sohasem mond katolicizmust, hanem mindig Egyházat említ, — olyan dualizmust konstruált meg az emberiség, a világ és önmaga között, amelyet a katolikus gondolat fejlődésének kezdetén természetesen kellett találni, mert hiszen akkor szemben találta magát az evangéliumi gondolat a hellén-római kultúrával és a római politikai hatalom gondolatával, amelynek nem volt nagyobb törekvése ezzel az új, feltörekvő gondolattal szemben, mint hogy azt minden erejével letörje — viszont az evangéliumi gondolat, mivel egy egész világ választotta el saját korának berendezésétől és törekvésétől, nem tehetett egyebet, mint hogy önmagát attól tökéletesen izolálja.

Később azonban — folytatta fejtegetését ama nagynevű államférfiú — változott természetesen a viszony az evangéliumi gondolat és a külső világ között. Az Egyház már Konstantin idejében bizonyos világi pozíciókra tett szert, szabadságok birtokába jutott, behelyezkedett az élet folyamatába és később is, amint egymásután nemzetek, államok alakultak, trónok emelkedtek fel és kultúrák kezdtek kisarjadzani a nemzeti államok talajából: az Egyház mindegyikben megtalálta a maga elhelyezkedési módját. Nem lehetett tehát — mondotta — többé azt az éles dualizmust, az izolálás dualizmusát fenntartani az Egyház és a világ között, hanem meg kellett konstruálni egy másik formáját ennek a dualizmusnak, amelynek lényege a következő:

Az Egyház nem szerepel a modern emberiséggel szemben mint immanens, mint az emberiség egész természetes mivoltába bekapcsolts és benne működő erő, hanem úgy szerepel, mint egy transzcendens hatalom, amely mintegy beárnyékolja és ráfekszik erre az egész vívódó modern haladásra. Másodszor nem is lehet más az Egyház pozíciója szemben a természetes világgal, mert az

Egyház saját evangéliumi tanításában mindent, ami nem tartozik öhozá, inferiornak tart, leértékel, alacsonyabb mérvűnek nevez. Elismeri a jogosságát a létezés okán, azonban nem tartja önmagával egyenlően értékelhetőnek. És ennek következtében harmadszor — ez az előadás harmadik tengelygondolata — az Egyház célja nem belülről *megjavitani* ezt a nagy, természetes valóságot, hanem *megfekezni* és *letörni* az egyházi hatalom erőszakos beavatkozásával a gonoszt, amely a világban van.

Kérdés már most, vajjon a katolicizmus, vajjon a katolikus Egyház valóban így áll-e frontot a világgal szemben és leegyszerűsítve a kérdést a magunk dolgára, vajjon a magyar katolicizmus, a magyar katolikus Egyház csakugyan ilyen antipodánusa-e a magyar nemzetnek, ennek a nagy valóságnak, vajjon csakugyan leértékeli-e a magyar katolikus Egyház a magyar nemzetet a maga természetes valóságában, vajjon a világ csakugyan szociális ellentéte-e a katolikus Egyháznak és a katolikus gondolatnak?

Mindenekelőtt szeretném tisztázni azt a kérdést, hogy miért beszélek én felváltva katolicizmusról és Egyházzól és miért van jogom ezt a fogalmazást szembehelyezni ama nagynevű államférfiú felfogásával, aki kizáróan mindig Rómát és Egyházat említ.

Tisztelt Nagygyűlés! Tudom, hogy katolicizmus és Egyház nem tökéletesen egymást fedő fogalmak. Mert hiszen van katolikum, ami nincs benne az Egyházban. Példának okáért ama nagynevű államférfiú előadásának második részében sok mindent aláírok, elfogadhatónak tartok, vallok és igaznak hirdetek, mert az katolikum s azért igaz, mert katolikum, bár nincs a katolikus Egyház kereteiben. Nagyon sok ilyen kincse van a katolikus Egyháznak és a katolikus gondolatnak. Elsodródtak tőle, széthordták, más kincstárakban helyezték el. Nem rekrimináljuk, nem követeljük vissza. Ez a katolicizmus irradiációja az egész világra, ez az evangélium internacionalizmusa. Örülünk, hogy a katolikus Egyház ércpálcákkal körülhatárolt keretein túl is megtaláljuk a katolikumot és ráismerünk a magunkéra idegen kezekben. A katolikum igazsága, valósága és teljessége azonban csak az Egyház keretein belül található, ezért van jogom a két fogalmat felváltva használni.

Ama nagy államférfiú előbb vázolt állításának megcáfolására elég volna arra hivatkoznom, ami elhangzott két nap alatt ezen a katolikus nagygyűlésen. Vajjon úgy áll-e most egy teljesen objektív hallgató előtt a katolikus gondolat, a katolikus Egyház szemben a világgal, mint egy idegen hatalom, mint egy bele nem kapcsolt hatalom, mint egy különálló hatalom, amely erővel, hatalommal próbál regulázni mindent és nem próbál nemesíteni, átjárni, felemelni és tökéletesen átkeresztelni lélekben is mindent, ami még nem felel meg a Krisztus ideáljának?

De kérdezem, hogy tulajdonképen hol van hát ama nagyevű államférfiú felfogásában Krisztus és hol van Krisztus világmegváltó gondolatának megértése? Hát vajjon Krisztus nem azért lett-e emberré, mert nem akart csak egy transzcendentális, távoli hatalom lenni az emberiség részére, hanem be akarta ojtatni magát, a megváltás gondolatát, erejét, erőrendszerét az emberiség életébe, lelki és testi életének legközepébe? Hát vajjon a kegyelem, amelyet végre más táborokban is bizonyos mértékig értékelnek, olyan erő-e, amely mint egy felhő a magasban táboroz és onnan próbálja megfékezni, letörni és legyűrni a rakoncátlankodókat? Hát vajjon a kegyelem nem valami édes, hatalmas és a mi lelkünk teljességébe belekapcsolódni kívánó isteni erő-e a katolikus tanítás szerint? Hát vajjon nem ez-e az az erő, amelyet Krisztus hozott, amelynek vezetőkei, misztériumai a szentségek bent a katolikus Egyházban? Hát vajjon nem az-e a törekvése az egész katolicizmusnak, hogy ami elesett, felemelje, ami elbukott, megjavítsa, hogy azt, ami Ádámtól eredő teher rajtunk, hogy azt próbálja a megváltás erejével megnemesíteni? Vajjon nem az-e a törekvése nemcsak a katolicizmusnak, hanem minden igazi kereszténységnek, hogy az Úr Jézus Krisztust beleállítsa a világ történéseinek középpontjába és ezzel új áramlatokat teremtsen bent a mindennapi való életben?

Igaz, hogy nagyon idősek vagyunk. Már ezerkilencszáz és egynéhány esztendeje zúg a katolikus harang, ezerkilencszáz és egynéhány esztendeje munkálja a népek lelkét a katolikus gondolat. Nagyon sok írás került, nagyon sok szó hangzott el felőle, — ne csodálja senki, ha esetleg találunk a katolikus kor egyik-másik mozzanatában olyan nyilatkozatokat, amelyek azt látszanak követelni, mintha a katolikus gondolatnak el kellene vonulnia a világ elől. Ne csodálkozzunk ezen. Voltak olyan korszakok, amikor a fegyvercsörgés és a hűn patakjának az utcákon való áradása okán, sok finomabban gondolkozó lélek ijedten vonult vissza magányába és bizonyos komorsággal tekintett a világ szennyes harcaira, amelyből, ha harcolni nem akart, menekülnie kellett.

Azonban, Tisztelt Nagygyűlés, ha valaki meg akarja azt érteni, hogy a katolicizmus, a katolikus Egyház minő viszonylatban van azzal a nagy emberi valósággal, amelynek megváltására, megszentelésére, az örökkévalóságba való beállítására meghivatott, — az még ama régi, fegyvercsörgéses világból is olvassa el például a szent Ágoston munkáit, aki valóságos himnusz énekel például a Vallomás könyvében a világról, a világ szépségeiről, amelyekben Istent látja, keresi és találja. Hétszáz esztendővel később megcsendült a másik világhimnusz szent Ferenc ajakán, a nap himnusza; és megint hétszáz évvel később, a legutóbbi időben, újra felzúgott Prohászka ajkán a harmadik nagy dal, a katoliciz-

mus életdala. Ő mint a modern élet megértője és a modern katolikus gondolat troubadourja, énekelte el sok nagy munkában, ezer és ezer hatalmas beszédben a katolicizmus diadalmas dalát, amellyel felértelen és értékelni kívánja azt a nagy valóságot, amelyet Isten teremtett és amelynek megjavítására, megnevesítésére meghívott bennünket, az Evangélium munkásait és Krisztus követőit valamennyiünket.

Nagyon érdekes ama nagynevű államférfiú további fejtegetése, amikor tudniillik azt mondja, hogy a vallás, az ő vallása, tisztel minden felsőbbiséget, amelynek hatalma alatt áll, viszont azonban megköveteli a felsőbbiségtől, hogy ismerje el hatalmának egyenesen Istentől való eredését.

Tisztelt Nagygyűlés! Ez a gondolat konzervatív politikai szemszöghől nézve rendkívül megnyerőnek látszik, azonban száz százalékig még sem elfogadható. Méltóztassék megengedni, hogy erre is kitérjek egynéhány mondattal. Azt mondja szent Pál a rómaiakhoz írott levelében a XIII. fejezetben, hogy nincs semmiféle hatalom, hacsak nem Istentől és amelyek vannak, azok Istentől rendeltetvék. Ennélfogva, aki ellentáll a hatalomnak, Istennek áll ellent. Nyilván erre a szentírasi idézetre támasztotta rá ama nagynevű államférfiú állítását olyan fogalmazásban, hogy a politikai kormányzó hatalom Istentől ered és hogy az államhatalom legyen tekintettel erre az ő Istentől eredő mivoltára, mert ennek azután súlyos konzekvenciái vannak az államhatalom kezelésében és a nemzettel való érintkezés stílusában.

Ha azonban a katolikus tanításon keresztül nézzük meg ezt a kérdést, meg kell állapítanunk azt, hogy a politikai kormányzó hatalom nem ered egyenesen és közvetlenül Istentől és tévedés az az állítás, hogy van ezen a világon szent Péter utódának hatalmán kívül még bárminő olyan kormányzó hatalom, amely közvetlenül Istentől eredne. Ilyen nincsen.

Az igazság ott van, hogy Isten a teremtője, formázója az emberi életnek. Isten az élet törvényeinek szerzője és az élet törvényei okán vannak az úgynevezett *societas civilis*, a polgári társulás törvényei. Az ember *zoon politikon*, mint a régi görög tétel szól, *Ens, animal civile*. Társas lény, amelynek, hogy céljait elérhesse, amelyekre predestinálva van, feltétlenül társas életet kell élnie. Mivel azonban a társas élet kormányzó hatalom, jogok és kötelességek nélkül lehetetlenség, ebből következik tehát, hogy természeti jagon, amely Istentől ered, alakulván meg az emberi társadalmak, természetjogon — *per consequentiam* — kell, hogy bennük kormányzó hatalom is legyen. Így indirekte, a természet jogán keresztül ered tehát Isten kezétől a kormányzó hatalom.

Szükséges nekünk, katolikusoknak, tisztelt Nagygyűlés, ezeket a kérdéseket teljesen tisztában tartani, mert hiszen itt van

meg az alapja a demokrácia modern gondolatának, amelyet én katolikumnak nevezek, mert az Egyház szellemi kincstárában találok. Ha Istentől eredne a politikai kormányzóhatalom egyenesen és közvetlenül, akkor a polgároknak semmi jogon, semmi jogcímen beleszólásuk a hatalom kezelésébe nem volna. Tehát demokráciáról, tehát polgári szabadságról, tehát különböző államformákról nem is eshetik szó azok felfogásában, akik azt hiszik, hogy a politikai hatalom egyenesen és közvetlenül Istentől ered.

Mivel azonban a mi katolikus meggyőződésünk szerint ez nem így van, ezért mutatok rá arra, hogy íme, a demokratikus elv hogyan van beleszöve a katolikus gondolat alapjaiba, ősi fundamentumába.

Ne ékesítse tehát önmagát a modern politikai bölcelet ezzel a drágakövel, mint a saját külön szerzeményével. A demokrácia gondolata katolikus gondolat és a demokrácia gondolata annyiban helyes, amennyi katolikus igazság van benne és csak annyit fogadunk el belőle, amennyi katolikum van benne, de annyit azután feltétlenül meg is védünk belőle.

A salamancai egyetemen ezelőtt talán két hónappal nagyon érdekes előadás hangzott el. Az előadó nem volt kisebb ember, mint Primo de Rivera, a spanyol királyság diktátora. Az előadás tárgya természetesen politikáról szólt és azt mondotta, hogy az emberiség nagyjában kiábrándult a különböző pártprogramokból és politikai irányokból, nagy nyugtalanság lázában vergődik és ennek következtében az emberiségnek a rend eszméje fontosabb, mint a szabadságé, s az emberiségnek nem demokráciára van szüksége, hanem a tekintély elvének helyreállítására.

Bármily kedves is nekem ebbe a tapsba belevegyülnöm, kénytelen vagyok megmondani, hogy Primo de Riverának ez a megállapítása nem az állambölcselet és főleg nem a katolikus állambölcselet megállapítása volt, hanem a diktátoré. Ennek következtében valamit hozzá kell tenni és valamit el kell belőle venni és akkor megtaláljuk az igazságot.

Méltóztassanak, Tisztelt Nagygyűlés, a figyelem táblájára felírni három szót, egyik szélére: *egyén*, közepére: *közjő*, a másik szélére: *államhatalom*. Mert ezzel a három fogalommal kell nekünk néhány percen keresztül foglalkozni.

Nyilvánvaló az, hogy az egyént bizonyos kvantuma a szabadságnak megilleti. Nyilvánvaló az, hogy az államhatalomnak semmi más célja nincs, mint a közjő fogalmának minél teljesebb megvalósítása. Keresnem kell már most, hogy milyen viszonyban van az egyén a közjővel. És itt meg kell állapítanom azt, hogy az egyén egyéni érdeke közvetlenül a legtöbb esetben ellentétben van a közjővel. Egyszerű példát mondok.

Példának okáért adót azért kell fizetnem, mert ez szükséges, hogy a közjó céljait az államhatalom elérhesse. Nyilvánvaló, hogy a zsebünk ellen való merénylet az adófizetés. Tehát az én közvetlen egyéni érdekem szemben áll a közjó érdekével. Vagy mondok más példát. Ezelőtt három esztendővel kiütéses tifuszesetek mutatkoztak. Valahol Debrecen tájékán találtuk az első nyomokat, amelyek több városon keresztül Budapest egyik külvárosi korcsmájáig vezettek. Vándorcigányok voltak a bacillushordozó egyedek. Nem tudtunk egyebet tenni, mint azt, hogy végigküldöttük nyomozóinkat, összefogdostattam mindazokat, szerencsére kevesen voltak, akik a fertőzöttekkel érintkezésben voltak; letartóztattuk az egyéni szabadság flagrans megsértésével ezt a vándorló karavánt és kivitettük Budapest környékére egy elhagyott téglaágyár épületébe és a legalaposabb fertőtlenítés után több héten keresztül fogságban tartottuk őket. Nyilvánvaló, hogy az ő érdekük ellentétben állott mindezekkel az intézkedésekkel. Viszont azonban az egyéni jogok flagrans megsértését is meg kellett kockáztatni, mert egymillió város megmentéséről volt szó, és mert meg voltam győződve, hogy nem lesz független bíró, aki per esetén engem elítél, ha pedig a parlamentben meginterpellálnak, megmondom az illető képviselő úrnak, kérem, ne bántson engem az úr, mert talán épen az ön életét mentettem meg ezzel az intézkedéssel.

Az egyéni érdek és a közjó között levő ellentét, mint *latens érdekellentét* jelentkezik a fejlődés folyamán és mint az egyén és a közjót védő államhatalom között kifejlődő történelmi feszültség mutatkozik. Mert hiszen, Tisztelt Nagygyűlés, óriási útat kellett a fejlődésnek megtennie, amire az egyén eljutott a modern államban neki biztosított jogi pozícióhoz. Méltóztassék gondolkozni és visszaemlékezni a rabszolga-korra, amikor az antik államhatalom minden szabadságot abszorbeált. Ha tehát száz egységnek veszem a szabadság mennyiségét, azt kell mondanom, hogy abban a korban a száz százalék teljesen az antik állam kezében és tulajdonában volt; a tömegek kezében, kivéve néhány ezer szabad polgárt, alig volt a szabadságból valami vagy épen semmi.

A jobbágy-ság már nem volt rabszolgaság, valamivel több volt, de még mindig messze volt a szabad polgárság fogalmától. Méltóztassék visszaemlékezni, mennyi küzdelembe került, amíg a magyar jobbágyok megkapták a szabadköltözködés jogát. Ám az egyéni szabadság és a kormányzóhatalom e vegyületében a kormányzóhatalom már nem volt a szabadság teljes birtokában. A modern állam polgára pedig törvényekkel biztosított szabadságjogok birtokában van és az államhatalom végeredményben, mint a polgárság politikai akaratának függvénye jelentkezik.

Az előbb azt említettem, hogy «*latens*» érdekellentét van a közjó és az egyén érdeke között. Már most, Tisztelt Nagygyűlés,

azok a mozgalmak, amelyek az egyént föl akarják emelni annak értésére, hogy a közjó az ő érdeke is: azok mind a mi szimpátiánkkal találkozhatnak. És abban a pillanatban, amikor valamely politikai mozgalom, amely a hatalmat akarja megszerezni, nem arra törekszik, hogy az egyént ránevelje arra, hogy a saját egyéni érdekeinek félretételével áldozatot hozzon a közjó megvalósítására, a mozgalom forradalmi mozgalom. Méltóztatik tehát látni, hogy amikor én a három fogalommal operálok, akkor azt mondom, hogy, amíg a latens érdekellentét erőszakosan nem tétetik tudatossá és nem fejlesztetik ki politikai feszítő erővé, addig a mozgalom elfér az én politikai fölfogásom keretei között. Addig demokrácia, amelynek a jogán létezik. Abban a pillanatban azonban, amikor a mozgalom a tömegegyén politikai megnevelése, az önmeghatározó polgári színvonalra való fölemelése helyett a lázítás fegyverével, elégedetlenség szításával, a kétségbeesés piros lángjának fögyújtásával politikai erővé próbálja összemarkolni és az államhatalom szemébe vágni a tömegelkeseredést: abban a pillanatban már szemközt kell, hogy találjon engem, katolikus embert az a mozgalom, mert az már nem népnevelő politikai mozgalom, hanem forradalmi akció, amely föl akarja borítani az állam és a társadalom rendjét.

És értsék meg Magyarországon szociáldemokraták és radikálisok, hogy a magyar katolikus politikai gondolat, amikor védi az állam és társadalom rendjét, nem okvetlenül «*ezt a rendet*» védi, hanem «*a rendet*» védi.

A katolikus gondolat a fejlődésképesség gondolata. A katolikus gondolat látja ezt a szörnyű vívódást, amelyben van most az emberiség, amely új életformák után vágyódik. Az államhatalom minden formáját végigélte már az emberiség, új formát nem tud kigondolni. De új formákat sürget a gazdasági élet, új formákat sürget a kulturális élet, általában az élet minden irányban új idealokat, új fejlődéseket sürget, amelyek a régiékre ágyaztatnának bele. Mi haladók vagyunk. Mi is az élet új formáit próbáljuk kisürgetni, miről tegnap Fehérvár nagyevű püspöke olyan megrendítő mondatokat ejtett el, amikor megállapította, hogy a proletáriátus nem azonos a szociáldemokráciával, a proletáriátus nagy szerencsétlenség. A proletáriátus állapot, amelynek nem volna szabad lennie. A proletáriátus a nagy kapitalisztikus világrend molochjának az országútja mellé kidobott melléktermék. De vigyázzon a kapitalista világrend, mert a proletáriátus, ha internacionális módon megtalál szervezkedni, akkor sírbadönti nemcsak a kapitalizmust, hanem az egész világrendet is.

Méltóztassék odatekinteni Angliára. Most már hónapok óta vtvja a hatalmas angol világhatalom életre-halálra menő tusáját a bányamunkásokkal. Egyelőre még nem tudni, hogy melyik lesz erősebb. Azt gondolom, hogy az államhatalom fog győzni. De

hiszen nagyon jól tudjuk, hogy nem mindig az az erősebb, aki győz. Nem tudom, hogy ha a kapitalizmus továbbra is ennyire ridegen és a társadalom is ennyire érzés nélkül áll szemben azon rétegek sorsával, amelyek pedig nekünk testvéreink, nem tudom, vajjon a világtrend nem siet-e egy óriási nagy világtasztrófa felé.

A katolicizmus politikája tehát abban nyilvánul, hogy a demokrácia gondolatát megtisztítva túlzásaitól, a neki megfelelő helyre állítjuk s a politikában és a mozgalmakban megvédelmeznünk. De tovább is megyünk. A demokrácia katolikus és politikum, de csak egy igazi megjelenítési formáját ismerem el és ez a gyakorlati szociálpolitika. Szociális politikára van szüksége ennek a nemzetnek legelső sorban. Az íróasztalom valóságos rádió felvevő készüléke a nagy magyar De profundis szimfóniájának. Irtózatos ez a szimfónia. Amikor házgondnoki állásért érdemrendekkel borított, sebhelyes volt katonatisztek és hasonló nivójú emberek jelentkeztek, amikor a magyar középosztály legkiválóbb tagjai, akik előkelő pozíciókat töltötték be, hónapos szobákban, sőt pinceodukban nyomorognak és mennek tönkre, amikor kenyér nélküli lézengő ritterekké, koldusokká lettek a magyar középosztály előkelő tagjai, akkor ennek a keserves magyar világnak szociális politikára, szociális érzésekre, szociális lelkiismeretre van szüksége. Önök megtapsolták itt szent Ferencet, mint szociális szentet. Itt rinascimentot hirdet minden szónok. Engedjék meg, hogy én pedig a magam kicsi csengetyűjét megcsendítsem és azt mondjam, magyar katolikusok, hányadik már ez a nagygyűlés? A tizenharmadik. Hát elmenjünk megint haza egy jól befejezett gyűlés fölemelő tudatával és mindent elfelejtünk? Mi lesz a magyar katolicizmus világosságával? Eltűnjük-e elleneinknek azt a vádját, hogy a rothadó tetem felett foszforeszkáló korhadás fénye csak mindez, amelyet mi kilövelni tudunk? Úgy-e, hogy nem!

Ezért kérem a katolikus tömegeket, a milliokat, méltóztassanak figyelembe venni ennek a lesújtott, vergődő, szerencsétlen nemzetnek, ennek a kínos problémákkal küzdő államnak a sorsát és vele a saját méltóságukat és történelmi hivatásukat. Mi meg vagyunk hívva arra a munkára, hogy ezt az ingadozó államot, ezt a legyűrt nemzetet, ezt a sok elesett embert fölsegítsük, megerősítsük és a jó és helyes fejlődés rendjébe beállítsuk, mert ismétlem, nem *«ezt a rendet»* akarjuk, hanem *«a rendet»* akarjuk fönntartani.

Tisztelt Nagygyűlés! Olyan ez a téma, hogy máris nagyon sokáig vettem igénybe a szíves figyelmüket. Berekesztem és egy-néhány kérést terjesztek elő.

Szinte lehetetlen elképzelni, hogy olyan mértéke a nemtörődésnek és az érzéketlenségnek erőt tudjon venni egy nemzetben a szociális téren mutatkozó bajokkal szemben, mint aminő mértékét az ájult közönynek alkalmunk volt tapasztalni a magyar nemzet,

a magyar társadalom részéről. Én nem azt mondom, Tisztelt Nagygyűlés, hogy a szociális karitás nem működik. Nem mondom. Nagyon sok jó történik. Nagyon sok karéj kenyér kiosztatik. Nagyon sok könnyet letöröl irgalmas kéz. Nagyon sok vigasztaló szó hangzik el fényes és meleg lelkekből. De én nem erről beszélek. A szociális karitás munkájának csak szurrogátumnak kell lennie. Itt szociális törvényalkotásokra van szükség. Arra van szükség, hogy az államjogi keretek közé beékelt nemzet minden egyes rászoruló tagja érezze a stabil gondoskodást, amely a gondoknak egy részét elhárítja lelkéről. Hát vajjon lehetséges-e az, hogy a munkásember, aki tizenkétéves korától kezdve dolgozik és dolgozik évtizedeken keresztül és ha el nem pusztult addig, öreg korában letér az élet országútjáról, az árkon túl kerül összetört tagokkal és elmehe kol-dulni, mert nincs egy darab kenyere az ötvenesztendő munkája után.

Vajjon lehetséges-e, hogy tovább proletárizálódjék a munkás azért, mert kő- és malteriszörnyetegekkel bástyázták körül annak idején a profitra éhes háztökések a székesfővárost és ilyen kalitkába emberek vannak begyömöszölve egynéhány négyzetméter területre és ott kell végigélniök napfénytelen, muzsikátlan, örömtelen, lelki fölemelés nélkül való életüket. Családi ház kellene, egy kicsi telek. Van elég erdő, vadászterület, rét, Dunapart, tőke is volna, a haszon is meg volna belőle, csak volna meg az, amit az olasz úgy hív — la spinta, ez a fölszökő és földobó erő a társadalom részéről, amely kényszerítene parlamentet és kormányt arra, hogy ezekkel a törvényes alkotásokkal lépjen elő és a gyökérrágó szociális nyavalyákat inlézményesen szüntesse meg.

Ez a katolikus politika, Mélyen Tisztelt Nagygyűlés! És még egy gondolatot... Ne méltóztassék azt hinni, hogy a bolsevik gondolat, amely az előbb tárgyalt mindhárom nagy fogalom, az egyén, a közjó és az államhatalom ellen irányul, ne méltóztassék azt hinni, hogy miután azt átvészeltük, hogy az többé minket Magyarországon nem fenyeget. Egészen biztos tudomásom van arról — csak a forrást nem nevezhetem meg köteles diszkrécióból — hogy Moszkvában, Bécsben, sőt Berlinben is szakadatlan tanácskozások folynak arról, milyen módon lehetne Magyarországon a bolsevik forradalomnak úgynevezett rohamcsapatait megszervezni. Azt is tudjuk, hogy ezek a rohamcsapatok egyik-másik helyen, itt Budapesten és kint a vidéken meg vannak szervezve. Azt is tudjuk, hogy a bolsevik sejtrendszer szerint való propaganda épül és próbálja aláaknázni a társadalmat.

Szóval és egynéhány negyedórai lelkesedéssel ezt a veszedelmet elhárítani nem lehet. Ehhez mindenekelőtt kell, hogy mi katolikusok, amikor elvetjük magunktól a demokráciának szélsőséges megfogalmazását és amikor megtartjuk belőle mindazt, amit helyes-

nek találunk a mi világnézetünk szempontjából, amikor elvetjük egyrészt az Istentől közvetlenül eredeztetett szinte teisztikus zsarnokságot és elvetjük a diktaturát is, akkor az a kötelességünk, hogy az igazi középúton, az aurea median, ezen a történelmi országúton, az élet országútján a boldogabb jövő felé haladva minden egyes léptünk úgy döngesse meg ezt a földet, mint a régi római légióké, hogy érezze mindenki, hogy itt most a katolikus erő, a katolikus öntudat vonul föl a rend, a kultúra, a haladás, a demokrácia és az állam érdekében.

Tisztelt Nagygyűlés! Én utánam megszólal a nagyharang. A magyar katolikus nagyharang — Apponyi Albert gróf. Krisztus királyságáról, tehát egy sokkal magasabb problémáról szól, mint az enyém volt. Én azonban mégis azzal a gondolattal fejezem be a beszédemet — ha azt akarjuk, hogy Krisztus király legyen Magyarországon, akkor próbáljuk meg az előbb vázolt értelemben politikai erővé kikovácsolni a katolicizmus erejét.

APPONYI ALBERT GRÓF

NY. MINISZTER :

KRISZTUS KIRÁLYSÁGA.

A szentév vége felé, 1925. évi december 11-én szentséges Atyánk, XI. Pius pápa, a katolikus világ püspökeihez intézett körlevelében, felhívta a hívők figyelmét Krisztus Urunk királyi méltóságára és annak évenkénti megünneplésére külön napot rendelt. A nagygyűlés szervező bizottsága méltán szükségesnek tartotta, hogy egyházunk fejének e nagy horderejű megnyilatkozásával ezen a gyűlésen is foglalkozzunk, abból a tanulást levonni iparkodjunk és engem bízott meg e tárgyban az előadói tisztséggel. Midőn erre a feladat nagyságának és erőm elégtelenségének teljes tudatában, de igaz lelkesedéssel vállalkoztam, úgy találtam, hogy mint laikus, úgy közelíthetem meg legköny-

nyebben a magasztos tárgyat, ha a következő kérdést vetem fel és a pápai körlevél útmutatása szerint iparkodom reá válaszolni : Miben hasonló Krisztus királysága a földi királyságokhoz és miben különbözik tőlük?

A királyság monarchikus államokban a legfőbb államhatalomnak szimbóluma és képviselője ; a párhuzam kifejtésénél tehát egész általánosságban államhatalmat érthetünk, midőn földi királyságról beszélünk, bárminő legyen annak szervezete.

Krisztus királysága e szerint azt jelenti, hogy Ő minden egyénnel

és minden néppel szemben, mindenkor és mindenütt legfőbb tulajdonosa mindazon jogoknak, amelyekkel saját polgáraival szemben az államhatalom rendelkezik. Hogy Isten, minden dolgoknak semmiből teremtője és ura ezeket a jogokat is bírja, ez nagyon természetes. De Krisztus Urunk szükségének tartotta az isteni uralomnak ezt a királyi természetét külön kiemelni és egyenesen önmagának, mint Isten-embernek tulajdonítani, amihez a magyarázatot megadja a második isteni személynek különös viszonya az emberiséghez. Hiszen igaz, hogy ahol a második isteni személy van, ott jelen van az egész Szentháromság. De Krisztus személyében csodálatosan és titokzatos módon egyesült az emberi természet az isteni természettel. Ő valóságos ember, amint valóságos Isten; mint ember mindenben hasonló hozzánk, a bűnt kivéve. Így tehát Ő közvetítő a félelmes isteni fenség és az emberi gyengeség közt. E minőségében és Isten-emberiségének előrelátásában főtényező a teremtésnél: «*Omnia per Ipsum facta sunt et sine Illo factum est nihil quod factum est*» — mondja szent János evangéliuma; Ő küldi a Szentlelket: «*Mittam vobis Spiritum consolatorem*»; Ő lesz a világ legfőbb bírója az ítélet napján; «az Atya nem is ítél senkit, hanem minden ítélet átadatott a Fiúnak» — mondja ismét szent János. (5, 22.) Így illeti tehát meg Őt különösen az a hatalom, melyet királynak nevezünk, még pedig kifejezetten mint embert is, «mert» — úgymond a pápai encyklika — «csak mint emberről mondhatjuk Róla, hogy az Atyától nyerte a hatalmat, a tisztességet és az országot. Az isteni Ige ugyanis, egyenlő lévén az Atyával, szükségképen mindent közösen birtokol az Atyával, tehát a teremtmények fölött a legteljesebb és legfőbb uralmat is.»

Krisztus királyságának azonban a teremtésen kívül még külön jogcíme van: a megváltás, melyet a pápai körlevél szintén hangsúlyoz és amely, ha lehet, az elsőnél még erősebb: «*qui humane Substantiae dignitatem mirabiliter condidisti et mirabilim reformasti*» — mondja az Egyház imája. Ennek a jogcímnak pedig részese Krisztus Urunk szent emberisége is, még pedig a legnagyobb áron, amelyet ember adhat: saját élete árán. Lehetne-e tehát Krisztus szent emberiségét az Ő teljes önfeláldozásával elnyert hatalomból kizárni? és akkor nem természetszerű-e annak megjelölése a legfőbb emberi hatalom, a királyság nevével?

Már most arra a kérdésre, hogy miben hasonló Krisztus királyságának tartalma a földi királyság hatalmához, a pápai körlevél igen világosan megadja a választ, midőn, az államhatalom hármas jogkörének általánosan elfogadott elméletét követve, kifejti, miként bír Krisztus Urunk törvényhozói, bírói és végrehajtó hatalommal, miként gyakorolja azt részint közvetlenül, részint Egyháza által. De megadja a választ arra a másik, talán még fontosabb és még gondosabb körülírást kívánó kérdésre is, hogy miben különbözik

Krisztus királysága a földi királyságoktól. A pápai körlevél kiemeli és részletesen kifejti, hogy «Krisztus országa elsősorban a lelkek és a lelki dolgok fölötti uralmat jelenti, amit úgy a Szentírás szavai (regnum meum non est de hoc mundo), mint Krisztus Urunk egész ténykedése is bizonyít. Az Ő királyi méltósága is a megváltói és főpapi méltóságnak természetét viseli magán és azzal egyformán lelki.» Az encyklika azonban figyelmeztet arra is, hogy súlyos tévedés volna az Isten-embertől elvitatni a polgári ügyek fölötti hatalmat, bár Ő, míg a földön élt, ennek a hatalomnak gyakorlásától teljesen tartózkodott és most is tartózkodik. Valóban, Krisztus királyi hatalma nem avatkozik abba, hogy egykamara-rendszeret fogadjunk-e el vagy kétkamarasat, hogy milyen kiterjedésű legyen a községi önkormányzat, sőt abba sem, hogy minő legyen az államforma; ezt egészen az emberekre bízva, mindaddig, míg az ő elhatározásuk a lelkieket nem érinti, míg azokba a törvényekbe nem ütközik, amelyeket Ő a lelki világban adott. Ezek a törvények fölötté állanak minden emberi intézkedésnek, azokhoz mindenben föltétlenül alkalmazkodni kell az állami berendezkedésnek és tevékenységnek területén is. Ekkép Krisztus legfőbb királysága igenis érvényesül földi dolgokban is, sőt lehetetlen, hogy ne érvényesüljön. Mert nincs olyan emberi életnyilvánulás, amelyben ne volna része a léleknek, sőt, amelyek ez a lelki vonatkozás ne volna legfontosabb alkotórésze; tehát nincs olyan, amely függetlenítené magát a lelkek országában érvényes törvényektől, a lelkek fölött uralkodó királyi hatalomból, Krisztus királyságából.

Ezek az igazságok mély belátást nyújtanak Krisztus királyságának szükségszerűségébe; mert épen arra terjed, épen azt szabályozza, amihez a földi hatalmasságok, mint olyanok, hozzá sem férhetnek. *A föld urai szabályozhatják a külső cselekvést, ki is kényszeríthetik — addig, ameddig — e szabályozás külső megtartását, de a lelkek fölött, a gondolat és az érzelem világa fölött nincs sem joguk, sem hatalmuk.* Tehát épen ott, ahol a külső cselekvésnek is forrása van, a lelkek világában, anarchia uralkodnék azon isteni beavatkozás és szabályozás nélkül, mely a megváltás folytán az Isten-ember királyságában jelentkezik és cselekszik.

Krisztus királyságának e megkülönböztető alapvonásából foly az a másik különbség is, hogy, amíg *az állami főhatalom működési körének tengelye a jog, a krisztusi királyságé a szeretet.* A szeretet Krisztus országának alaptörvénye, melyet Ő maga hirdetett annak: Istent szeressük mindenekfölött, felebarátunkat pedig mint önmagunkat; a felebaráti szeretet törvénye pedig, Krisztus szavai szerint, az isteni szeretet törvényével egyenlő, azaz, hogy nem lehet Istent szeretni, ha nem szeretjük felebarátunkat; viszont nekünk biztosítva van Krisztus túlaradozó szeretete, melynek bizonyossága saját életének értünk való feláldozása: a legnagyobb, amit ember

emberért tehet. Krisztus országában nem lehet szó a legfőbb hatalom korlátozásáról, minő a földi hatalom letéteményeseivel, mint gyarló emberekkel szemben szükséges; hiszen Ő nemcsak a mindenható, hanem egyszersmind a tökéletes bölcsesség és jóság. De van-e alkotmánybiztosíték, mely az Isten-ember szeretetével felér? van-e földi uralom, amely alatt ennyire biztosítottaknak, ily magasra fölemelkednek érezhetnék magukat a honpolgárok?

És ha Krisztussal szemben nincsenek és fogalmilag sem képzelhetők jogi korlátozások, azért Ő még sem uralkodik alattvalóinak közreműködése nélkül, sőt azt egyenesen igénybe veszi, hogy országa már ezen a földön is minél tökéletesebben érvényesüljön. Mivel az a lelkek országa, a lelkek pedig szabad akaratúak vannak felruházva, az ő hozzájárulásukra, míg ezen a földön vagyunk, szükség van. Nekünk nincs *jogunk* ezt a hozzájárulást megtagadni, de a *lehetőség* erre megvan. Mint Krisztus országának polgárai egyszersmind szabad munkatársai vagyunk a mi királyunknak és ezzel olyan méltóságra emeltetett a legigénytelenebb közülünk is, melyhez fogható egyetlen földi királyság sem nyújthat, még országa legelső embereinek sem.

Midőn ezekről elmélkedtem, önkénytelenül odajutottam, hogy ne csupán a földi főhatalmat egyáltalán iparkodjam Krisztus királyságának világánál szemlélni, hanem különösen a miénket, a magyar Géniusznak legsajátosabb alkotását, a magyar szent korona alkotmányát. S e szemlélet eredménye mélyen meghatott. A magyar szent korona tana elválaszthatatlan organikus egységben forraszt össze királyt és nemzetet; régenten minden nemes ember, ma minden magyar állampolgár membrum Sanctae Coronae, a szent korona tagja. De hát nem kötöttem-e Krisztus királysága gyakorlását ezen a földön elválaszthatatlanul a mi szabad közreműködésünkhöz? nem vagyunk-e mindnyájan, akik öntudatosan vagy öntudatlanul Krisztus egyházához tartozunk, Krisztus misztikus testének tagjai? Szemmel tartván mindig a végtelen távolságot, mely az istenit az emberitől elválasztja, de szemmel tartva Isten képmására való teremtésünket is, melynek folytán az emberi dolgok annál tökéletesebbek, minél inkább tükrözik vissza az isteni képmást, merem a kérdést felvetni: van-e földi alkotmány, amely hívebben tükrözi vissza az Isten-ember királyságának alkotmányát, mint az a mi ősi, a szent korona tanán alapuló magyar alkotmányunk? Valóban megérdemli, hogy nem csak mint magyar emberek, de mint keresztény katolikusok is lelkesedjünk érte hűséges ragaszkodással.

Ha pedig ekkép érintettem a politika mezejét, hát végezetül nézzük *Krisztus királyságát, mint politikai programot*. Mindennap imádkozunk érte, midőn a Miatyánkunk ezt a kérését elmondjuk: jöjjön el a Te országod, de nem mindig áll lelkünk előtt egész nagy-

ságában az a politikai program, melyet ekkép elmondunk. Hogyan is nézne ki Isten országa, Krisztus királyságának földi kisugározása, ha azt minden ember, minden nemzet magáévá tenné? Volna az abszolút igazságosság országa; az igazságon alapuló jognak, de egyszersmind a szeretetnek föltétlen uralma; az Istentől eredő tekinthetetlen tisztelete, de egyszersmind az Isten által saját képmására teremtetett, Krisztus vérével megváltott ember méltóságának és szabadságának érintetlensége; e nagy etikai javaknak uralma pedig mindent átható uralma hallatlan lendületet adna az anyagiakban való haladásnak és munkának, anélkül, hogy az embert annak rabjává tenné, a gyengébbnek a hatalmasabb által való kizsákmányolását megengedné. Van-e politikai program ennél átfogóbb, ennél dicsőbb? *Ha Isten országa e földön uralkodnék, nem volna Trianon.*

De van-e kilátás akár csak megközelítőleg megvalósítására? Ha van, úgy csak a lelki megújódáson át. Krisztus uralmáról lévén szó, mely egyenesen a lelkek fölötti királyság, nem lehet azt a lelkek átugrásával létesíteni. *Keresztény, vagyis krisztusi politika krisztusi hit nélkül, az Ő törvényének szigorú megtartása nélkül, a krisztusi tanítástól függetlenül, benső ellenmondás, képtelenség.* Nincs más út, amely oda vezet, mint a lelkek bensőséges csatlakozása Krisztushoz. Ha pedig szemügyre vesszük az emberiség nagy részének elpartolását Krisztustól, úgy ez az út szinte kétségbeesetten hosszúnak látszik.

De azért nem kell csüggednünk, sőt remélnünk szabad, még pedig két okból. Az egyik az, hogy Krisztus tana — és ezzel az Ő uralma is — kiirthatlan nyomokat hagyott azok lelkében is, akik Őt már nem vallják mesterüknek és ezen az úton érvényesül ott is, ahol Őt külsőleg megtagadják. Mindaz, ami a modern állami berendezésben a jogtisztelet és igazságosság, sőt a szeretet szempontjából is magasan fölötte áll a régiebb berendezéseknek, Krisztus tanításának befolyásából ered, bármennyire pöffeszkedjenek is vele az emberek. A krisztusi királyság épülete nem dől romba, sok pillére még áll, csak hosszú felírásokat tettek reájok. A másik vigasztaló jelenség pedig az a tömeges lelki visszatérés Krisztushoz, amelynek néhány évtized óta tanui vagyunk. Ezt mi, öregek tudjuk legjobban megállapítani, akik nemcsak azt látjuk, ami ma még nagyon hiányos és kifogásolható, de látják azt is, mennyivel jobb a helyzet annál, amelyet ifjúkorukban átéltek. Igenis, a megújodásnak egy gyönyörű korszakát éljük most. Igaz, hogy az antikrisztusi szellem is hihetetlen erőt fejt ki, sok helyen leplezetlenebbül, merészebben, mint valaha. De mily óriásit haladtunk a hitélet bensőségében, a hitvallás bátorságában, a Krisztusért küzdő tudományosság mélységében, az Egyház benső egységében, a legjobb elmék csatlakozásában! Mindez pedig összeesik Krisztus királysága legmisztikusabb, a földi hatalom külsőségeitől legtávo-

labb eső, legigénytelenebb és mégis a lelkek körében leghódítóbb megjelenésének, az Oltáriszentségnek fokozott kultuszával. Hogy Ő ott valósággal jelen van, azt abból a hatalomból is fölismerhetjük, melyet a lelkek fölött ép ebben a legigénytelenebb megjelenésében gyakorol és amely soha olyan fényesen nem nyilvánult meg, mint napjainkban. Alig néhány hónapja diadalmasan vonult be a legmodernebb állam és társadalom legmodernebb városába, az észak-amerikai Chicagóba, milliók ujjongó hódolata közt, melytől visszhangzott az egész föld kerekége és bizonyára a mennyek országa; a chicagói eucharisztikus kongresszus szimbolikus tény, melyben kifejezésre jut Krisztus országának hatalmas térfoglalása ebben a mi sokat ócsárolt korunkban; a modern világ készül Krisztus királyságának behódolni.

És itt nyílik a jelen bizonytalanságaiból való menekülés reménye. Nem volt soha nehezebben meginthető korszak, mint az, amelyben ma élünk; problémái szinte meghaladják az emberi elme felfogási képességét és mégis rohamosan törnek előre és példátlan vehemenciával követelnek megoldást. Háborúk és forradalmak erőszakosan gyorsították a mult összeomlását, mielőtt a jövő körvonalai világosan fölismerhetőkké váltak volna; az, amit mint ilyen rögtönöztek, siralmas kontármunka, mely a történelmi fejlődés logikájában nem számít. Megbomlott az a természetes egyensúly az avult dolgok megszűnése és az újaknak megszületése közt, mely a heves fejlődésnek törvénye. Ekkép egy vacuum állott be, teli szeszélyes kísérletezésekkel, melyek hol a multba kapaszkodnak megkülönböztetés nélkül, hol a jövőt anticipálják éretlenül. Így minden emberi számítás szerint még sokáig tartó zavaros időknek nézünk eléje, melynek veszélyeivel szemben csak egy vigasztaló tény áll: Krisztus királyságának térfoglalása. *Ez a királyság állítja a folyton változó emberi berendezkedések fölé Isten változhatlan törvényét, ez jelenti a szükséges állandót a szükséges átalakulásoknak közepette.* Ez enyhíti tehát a vajudás korszakának veszélyeit is, mert fix korlátok közé szorítja a kísérletezést és ez gyújt szövétneket a jóakaratóknak, hogy hamarabb találják meg a labirintusból kivezető utat. Valóban, az anyaszentegyház ígért Szentlélek működését lehet felismerni abban a tényben, hogy az Egyház feje épen most irányítja a hívők figyelmét Krisztus királyságára, mely már ma enyhülést, holnap pedig gyógyulást jelent. *Nekünk magyaroknak pedig, akiket leginkább sújt az átmeneti idők mostohasága, ez a királyság, Isten országa, az igazság országa, remény, mely nem csal, mert földi jogos igényeinket belekapcsolja az örökkévalóság erőibe.*

P. SCHROTTY PÁL dr.

FERENCES HÁZFŐNÖK:

SZENT FERENC VILÁGEGYÉNISÉGE.

Assisi sz. Ferenc minden tekintetben tökéletes egyéniség, egész lényegében individuális jelenség, kihez hasonlót nemcsak a nagy emberekben gazdag középkorban, hanem a világtörténelemben is alig találunk. A középkori szellem áramlatának teljes ki egyenlítését látjuk harmónikusan lezárt, valóban bámulatraméltó nagy egyéniségében. Heroikus lemondás, felejtés, visszavonulás a világtól, mély önmagábaszállás párosulva a legnemesebb altruizmussal, az Isten és emberek szolgálatában való szeretetteljes önfeláldozással s mély, erős életörömmel jellemzi e páratlan Szentet. **Élete egy nagy ének, gyönyörű himnus volt.** Szívet nyugtató csendességgel tűnt fel egyszerre váratlanul

az Egyház egén s mint a hajnalcsillag jelzi a Nap jöttét, jelezte ő a nagy Király országának megújíthatóságát. Nem kereste önmagát. Az emberek tömjénezése nem kellett neki s ha dicső tetteiből gloriolát akartak fonni feje körül, Umbria illatos erdeibe menekült, hol az ő madárkatestvéreinek víg dalaiban s a kő mellett kinyíló virág színes pompájában több gyönyörűséget talált, mint az emberek minden dicsőítésében és dicsőségében. Nem magának élt: másoknak használni, az örökké nyugtalan emberi szíveket boldogítani, ez volt lelkének nagy ideálja. Ez a gondolat vezette, mikor

a szelídlelkű Frate Leoneval, «Isten kedves báránycájával», a vadregényes Umbria termékeny völgyein, vagy a déli nap gyilkos tűzétől izzó Campagna megmérhetetlen rónáin végigvándorolt.

Alverna zord magaslatain és félelmetes sziklahasadékaiban is csak lelkekért imádkozott. S ha szent merészséggel átlépte a szülei háznak tiltott küszöbét vagy rongyos koldusruhában végigcsont Assisi szűk utcáin, hogy az előkelő város nyilvános terein — ifjúkori dicsőségének színhelyein — prédikáljon. Arról, «ki minden gazdagságunk s minden szépségünk s minden biztosságunk, minden békességünk s örömünk, lelkünk mélységes édességéről, az örök Szeretetről, kit eddig oly kevésse szerettek» — ezt is csak azért tette a gazdag Pietro Bernardonak nemeslelkű fia, hogy lelkeket keressen és szerezen Krisztusnak. *Önmagáról megfeledkezett egészen.* Nem kívánt egyebet, mint egy durva daróccal kívül-belül megfoltozott ruhát, egy darabka száraz kenyeret mindennap és azt a kiváltságot, hogy a Pokoldombon, hova a gonosztevőket szokták temetni, áshassák meg majd szűk sírgödret.

És ez a szegény koldus, kinek leghőbb vágya volt ismeretlenül élni és ismeretlenül meghalni, ma egy csodálkozó világ központját képezi. Sokezer szív lüktet feléje lelkesen s számtalan szempár mély csodálkozással s meleg szeretettel pihen meg szimpatikus alakján. Az assisii koldus szőröcsuhája nem kelt iszonyatot a hypersensitiv modern emberekben. A nagy Poverello szívéből-lelkéből előtörő nagy szeretet magával ragad, fogvatart számtalan ezreket, világokat mozgat, új áramokat indít, szellemi kereszteshadjáratot vezet. És a Fiorettikből felénk áradó szellem, ez a csodálatos naiv, gyengéd és mégis erős, ez a komoly és mégis mosolygó, ez a tevékeny, magasratörő, kristálytisza, nemes franciskánus szellem, mintha új idők, egy jobb kor hajnalhasadását jelentené, mely után milliók ajka epedez.

Szeretik a helyeket, hol a Poverello járt-kelt földi életében, tisztelettel szemlélik a nyomokat, melyeket stigmatizált lába — a jámbor legendák szerint — itt-ott hagyott, Assisi és Porciuncula, San Damiano és Alverna, Poggio, Bustone és Greccio Rieti és Fonte Colombo ma híres helyek. Ézer vándor vágyát képezik e tipikus olasz városkák és falucskák, melyeknek alacsony falai között, utcáin és terein szent Ferenc szelleme oly érezhetően leng. Sokan keresik fel szent áhitattal. Ellentétes világnézetek képviselői baráti jobbot nyújtanak itt egymásnak s szerető készséggel mondják: itt született, itt imádkozott, itt prédikált és itt áldotta még meg utoljára édes szülővárosát ez a nagy, ez a csodálatos Poverello este, mikor a ragyogó Nap, az édes Úr nővére, pihenőre tért...

A szellemi világ legjobbjai szívők legnemesebb érzelmeiből, lelkük legszebb gondolataiból irodalmi emléket állítanak neki és társainak. Napról-napra gyönyörűbbnél-gyönyörűbb adományokat

tesznek le a szent Ferenc-kultusz oltárára. Elég legyen Görres és Hase, Thode és v. Taube, Sabatier és Jörgensen, Hettinger és Federer, Prohászka, Keppler, Wilke és Faloci-Puligu, Böhmer és Götz, Schnürer és Lemens Littke és Wenk nevét említeni. Életfeladatukul tűzik ki maguknak a franciskánus szellem fölélesztését és terjesztését. Hymnusokat zengedeznek róla és meleg meggyőződésből azt mondják: *Ha az emberiség a lelki nemesség azon magas nivójára emelkednék ismét, amelyen a halhatatlan Napének örömteljes strófái születtek, az epedő vágygal keresve-keresett boldogság ezer áldásával hamarosan belopódnék ismét a Világgal, önmagával és Istennel meghasonlott szívekbe.*

Honnan fakadnak azon erők, kérjük, melyek e napról-napra nagy arányokat öltő franciskánus mozgalmat kiváltották? Mi készíti a modern kor gyermekeit arra, hogy az előtte olyannyira gyűlöletes középkornak egyik legkarakterisztikusabb szentjét tisztelettel és szeretettel övezze és rövid életének minden mozzanatát megfigyelje és számunkra értékesítse? Azt mondja Harnack, hogy Assisi nagy fia a kat. Egyháznak legkedvesebb szentje. Páratlan egyénisége, nagy szeretetének bűvös hatalma mindenkit magához vonz, ki élettörténetét tanulmányozza. Hol van ennek a nagy hatalomnak titkos rúgója? Sokan az átlagemberek közül csodálkozva kérdik, hát a Fioretti az a forrás, melyből a modern ember üdvét, boldogságát szerezheti? Mi csodálkozónivaló van azon, ha egy szájalomraméltó koldus határtalan merészségben beteges ideáit szuggerálja másoknak és ezek aztán vele együtt táncolva s nevetve teszik meg tüskés életútjukat? . . . Ez tévedés! Nem a tetteket csodáljuk mi, melyekről a Fiorettik mesélnek. Nem a két darab fával hegedülő Ferenc testvéren, sem az országúton táncoló Juniperon, sem a hiányos öltözetben prédikáló Rufino testvéren akad meg a szemünk. A szellem, mely ily tettekre képesíti az embert, ez az, amit csodálunk. Ennek a bűvös hatalmát akarjuk megérteni. *Ez a bensőséges, meleg, alkotó, összpontosító s egységesítő szellem éjt bámulatba ma, mikor csak boncolni, szétszedni, pusztítani tudunk értékeket, szíveket, életet — teremteni semmit!*

Az emberi szív és szellem története egy folytonos föl és alá. Öntudatraébredésének első pillanatától mindaddig, míg le nem zárja szemeit végső nyugalomra, örökös harcot folytat a két mélységes örvényben a világosság és sötétség, az igazság s a hazugság, az alázatos önismeret és az eget-földet tagadó önbizalom. Két hatalom küzd bennünk az elsőség babérijáért. Készséggel elhiszi az ember, ha világos perceiben öntudata azt mondja neki: győngy, szegény, árva vagy, tegnap születél s a végesség jegyét hordod homlokodon, országod kicsi s tudásod ahhoz képest, amit nem tudsz, kevesebb, mint a semmi. Nagyon sok dologban segítségre szorulsz. Mint úttalan utakon tévelygő gyermekeknek neked is veze-

tőre van szükséged. De minden percben kísért az a gondolat is : a világosság gyermeke vagy.

Se alattad, se fölötted, se melletted nincs úr, haladj, amerre akarsz, önszivedre hallgass, az sugallja az irányt, mely boldogsághoz viszen, kövesd és győzni fogsz ! Ezzel a két rettenetes hatalommal keblében küzdött az ember kétségbeesetten kezdettől fogva a megnyugtató, boldogító kiegyenlítésért ; kiáltott harmónikus élet után. Hányszor borult porba mély alázattal az emberi szellem kicsinységének megsemmisítő tudatában s hányszor testesült meg benne a gőg s hányszor zengtek ajkai nagyságának apotheozisát !

Büszke öntudattal tölti el az emberi szellemet az a gondolat, hogy erős, nagy és hatalmas. Igaz, kimondhatatlan gazdag gondolatokban, ideákban, rendszerekben. Világokat teremt, elpusztít és ismét újjáépít. A legmagasabb régiókba képes fölemelkedni s ugyanakkor belát éles szeme a mélységek sötétségébe. Minden hatalmat és erőt meggyőz és megtör, éj és nap fölött uralkodik, diadalt diadalra arat s fölötte semmi sem diadalmaskodik. De szellemünk nem akkor boldog és szabad, ha magára van hagyatva és despotikus hatalma alatt minden bilincs török. Mert minden haladás a tudás nagy birodalmában számtalan más, ismeretlen utat mutat neki s minden egyes probléma megfejtésével ezer új világ kapui tárulnak föl előtte. S hány gondolatot tud megérlelni szellemünk ereje? S hány ideánk van, mely örökké születik, de sohasem bontakozik ki előttünk teljes valóságában ! Most a legfőbb igazságok szemlélődésén mélyed el, a következőben nyomorultan a földön kúszik s gyors egymásutánban rávetik magukat a legundokabb és legmegalázóbb szenvedélyek, a kevélység fölfújja, az élet csodálatos változatossága zavarba hozza, az elért siker külső fénye, a látszat elkábitja.

Akkor szabad és boldog volt, akkor szuverén hatalom a szellem, ha szükségességét érzi annak, hogy a természetben rejlő nagy ellentéteket ki kell egyenlíteni, harmóniába hozni. Akkor volt mindig a legnagyobb, amikor útnak indult, hogy megkeresse a vezetőt, a megváltót, ki megszabadítja legnagyobb ellenségétől, önmagától. Az emberi szellem legmélyebb bensejéből tör elő legszébb dísz, az önállóság, szabadság, de még mélyebben gyökeredzik, kipusztíthatatlanul él benne a tökéletlenség öntudata, a vezető s szabadító után kiáltó ösztön. Ez életének alaptendenciája. Mikor Hellas és Róma fiai a kultúra minden lépcsőfokán végighaladtak s nem találták meg a vezetőt, a megváltót se a tudományban, se a művészetben, se a bölcséletben, a delphii és dodonai jósdák titokzatosságában, a Lacareum és Pantheon csarnokában keresték azt. A modern szellem is megváltó után sóvárog. Minden kultúra dacára boldogtalan és bárhová fordul is, seho! nyugalmat nem

lel. A természet fenséges szépsége őt ki nem elégíti. Más világosság kell neki, mint amelyet a nap ragyog a földre, más örömök után vágyakozik, mint miket anyagi léte nyujt, gondolatainak más kör szükséges, mint amelyet a szűk látóhatár körül fog. S ámbár a föld neki adja minden kincsét s az ég ráereszti legmelegebb sugárzatát, ő boldognak nem érzi magát: sír.

És ki törli le lelkünk, szellemünk könnyeit?

A Poverello keskeny keze, az ő mélységes lelkének nagy szel-
leme. Mert az Krisztus szelleme és Krisztus ma is körüljár és jót tesz, az ő szelleme ma is uralkodik a lelkek fölött, ha ezerszer le-
tagadják is azt. Ez a szent Ferenc-kultusz titka. Ez az oka annak, hogy miért ír oly elragadóan szent Ferencről Sabatier, az extrem subjectivismus képviselője és Prohászka, a katolikus püspök. Ezért lelkesedik érte Görres, a lángelkű katolikus laikus theológus csak úgy, mint Hase, a prot. theológus. Ezért dicsóíti szent Ferencet Harnack, a modern protestantizmus előharcosa és dr. Lemens, a mély, vallásoslelkű franciskánus. Ez vonzza a szent Ferenc-tisztelők nagy táborába Jörgensent, a híres dán konvertitát, Littlet, az orthodox angolt, Thodet, az aesthetát és Kunzot, a művészt. Ezért csodálják a nagy Poverellot Böhmer, Götz és Schnürer, a historikusok is. Hettinger, az apologeta, a cisellált gondolatok nagymestere. Keppler püspök és Federer, a szépirodalom finomlelkű művelője, Wenk, a pedagógus, v. Taube, a publicista!

Szent Ferenc tisztelete mindig nagyobb hullámokat ver. Bár újulnának meg azon idők, midőn — egy középkori krónikás szavai szerint — az egész világ szent Ferencet csodálva követte! Hadd tanulná meg a modern világ szent Ferentől: *ideálok azért vannak, hogy megvalósítsanak s csak annyit tud és ér az ember, amennyit tesz: Quanto fa, tanto sa.*

HALLER ISTVÁN

V. MINISZTER, ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ:

A KATOLICIZMUS A MODERN ÁLLAMBAN.

Elnökünk megnyitó beszédében a történelem által igazolt jogosultsággal állapította meg, hogy Szent István a katolicizmus sziklájára építette fel Magyarországot. Ez volt a szerencsénk akkor és ez volt ezeréven át. És ebbe a sziklába kell bele akasztani reménységünk horgonyát most is, mikor a történelem lobogó hajú hullámai még átcsapnak rajtunk, sóskönnyekkel áztatják arcunkat és keserítik szűkös kenyerünket.

Nem kétséges, hogy a katolicizmus hozta ki a magyart a homályos berkekből, ahol fehér lovat áldozott és tanította meg oltárt emelni és templomot építeni, annak az istenségnek, akinek imádása az ázsiai jövevényt az európai nemzetek testvérévé,

az Isten ostorát Isten kardjává változtatta. Vére évszázadokon át festette pirosra a keresztény civilizáció bástyáit és sorozatos vérkeresztiségével lett az európai nemzetcsalád leghitvallóbb katolikus tagja. Mi voltunk ott a kenyérmezei ütközetben, mi győztünk Nándorfehérvárnál — haltunk meg a mohácsi síkon.

A katolicizmus volt valóban a szikla, amelyen a maroknyi magyarság a feltámadt népharag ellen menedéket talált, volt a lánca, amely elszakíthatatlanul a nyugati kultúrához kötötte, volt a törvény, az erő, a művelődés számára, volt az akarat és történelmi misszió és nemzeti létének feltétele.

Igy volt ez a multban, aki nem látja, nem látja fától az erdőt a Szahara homokjától a piramist, nem hallja a légyzúgástól a történelmünk ezeréves harangjának kongását.

Csak hogy fontos a mult, de fontosabb a jelen, még fontosabb a jövő. Van-e hivatása, lehet-e szerepe a katolicizmusnak a modern államban. Lehet-e szerepe a csonka országban a Szent Istváni romok között, ahol sírva jár körül a történelmi lélek gyászos öltözetben, te előtted sírván és ahol sokan elfelejtettek nevetni, hinni és remélni. Nem elégséges-e az új típusú országok fönnmaradásához és virágzásához az acél-idegzet, amely körülfonja testét? Nem elég-e a kémények füstje, mely a lüktető industriális élet tüdejének elhasznált levegőjével sötétíti be a láthatárt? Nem elég-e az ágyúpark és a szuronyraktár? A kulcsokat csörgető porkoláb és a bíró, aki zárkával sujtja a millió paragrafussal körülbástyázott állami és társadalmi rend gonosz vagy együgyű megbontóit. Kell-e ide más is az erő és hatalom, a fegyver és börtön tekintélyén kívül? Kell-e erkölcsi, szellemi, tradicionális olyan hatalom, amely nem sujt börtönnel, nem lakoltat golyóval és akasztófával, nincs kétkamarás törvényhozó testülete, nem tölt meg évről-évre új törvényekkel hatalmas foliánsokat és mégis ott van mindenütt kódexben és börtönben, de főképen lélekben és lelkiismeretben?

Mit feleljünk erre a kérdésre? Kinél keressük a feleletet? Hol egy modern állam, hogy megkérdezzük, mit válaszol nekünk? Modern államnak talán elismerik ellenfeleink is a nyugati demokráciák leghatalmasabbikát: az *Északamerikai Egyesült-Államokat*. Ennek reprezentánsától, a köztársaság elnökétől, választása után megkérdezzük, hogy milyen a vallása, melyik felekezethez tartozik, milyen egyházközség tagja? S az esküt az állam alkotmányára saját felekezetének hitvallása szerint teszi le. Hogyan? A legmodernebb állam népe, amely a természet felbecsülhetetlen kincsének tömegével, százhuszmillió ember energiájával építi a felhőket karcoló modern civilizáció tornyait, szükségét érzi annak, hogy a legmodernebb demokrácia feje, egy hitközségnek is tagja legyen? Igen. Az amerikai nem filozofál. Kevés a hagyománya. Alig van történelmi neveltsége. De praktikus esze azt súgja neki, hogy az állam érdekében van, hogy aki kormányoz, az hagyja magát is kormányozni olyan törvény által, amelyet meg nem változtathat, amelyet parlamenti többséggel le nem szavaztathat, amelynek erőt nem az állam materiális hatalma ad, hanem kikutathatatlan mélységben ered és fénye elérhetetlen magasságból származik.

Coolidge, a mostani elnök, akkor választott vallást, mikor az elnöki székbe került s nem jelentőség nélkül való az a kijelentése, hogy abba az egyházközségbe kíván tartozni, amelynek atyja is tagja volt. Tehát az apja vallása, a tradíció mellett tett hitet

Elnöki beszédében a vallásnak ígért oltalmat és tőle várta az összekötő erőt, mely az Egyesült-Államok mozaikból kirakott fundamentumát teherbíróvá teszi. A legmodernebb demokráciában nem botránkoztak meg azon, hogy *Benson* admirális, mikor a hadiflotta élére állították, összegyűjtötte tisztikarát és a következő kijelentést tette: *Érzem a nagy felelősséget, mely vállaimra nehezedik. De gyóntam és áldoztam s így egészen nyugodt vagyok.* Egy kétszázezer lakosú amerikai városban száznyolcvanhét templomot számoltam össze. Nem tudom, volt-e ennyi gyárkéménye, de amily biztosan jelentik ezek Amerika gazdasági civilizációjának előrerohanását, oly kétségkívül hirdetik azok, hogy ez nem szükségképen ciklon, amely elsöpri útjából a vallást, mint Miámit a szökőár.

Ezek után, azt hiszem, a maradiság és reakciós hajlandóság vágya nélkül, nyugodtan vizsgálhatjuk a kérdést, **van-e szüksége a modern államnak a katolicizmusra, illetőleg van-e ennek hivatása a ma államában.** Nélkülözheti-e erejét egy kicsiny, vérszegény, elgyengült, de óriási feladatok és nagy dolgokra kötelező történelmi multtal bíró ország.

A XVIII. Katolikus Nagygyűlésen már nem egy szónok ajkán felcsendült az az igazság, hogy a magyar állam nem feledkezhetik meg katolikus multjáról, hogy az országot Szent István alapította, hogy a koronát a római pápa adta, hogy ezeréves tradícióink a katolicizmusban gyökereznek, hogy a katolicizmusban őserő van, melyet az állam nem nélkülözhet, hogy katolikus erőnek, katolikus szervezetekben kell előre masirozniuk a rend, a kultúra, a haladás, a demokrácia és állam érdekében. De ne mi mondjuk ezt, ne *Zichy* János, ne *Vass* József, *Zichy* Nándor, *Molnár* János, ne *Csernoch* János, *Prohászka* Ottokár, ne a Katolikus Nagygyűlés elnöke, a katolikus erő kifejtés régi harcosa, vagy a magyar püspöki kar valamelyik tagja, ne is a szent atyák vagy a történelem. mondják ezt olyanok, akiket sokszor citálnak ellenünk, akik a magyar politika klasszikusai. Beszéljen erről a kérdéstről egy állambölcselelő, aki tudományos munkáiban és kormányzati tényeiben hagyta reánk erre a kérdésre vonatkozó felfogását és **beszéljen a legnagyobb magyar reálpolitikus,** aki elsősorban cselekedett, de a pihenés óráiban vett magának időt ahhoz is, hogy cselekedeteinek lelki motívumairól beszámoljon. Beszéljenek ők, mert őket kisajátította magának a liberális politika s gyakran iparkodik szembeállítani velünk.

Eötvös József báró író, bölcselelő, politikus volt Európa forradalmi korszakában, mikor épen új útra tért a filozófia és az állambölcselet. Gondolkozását és katolikus felfogását jellemzi, hogy hagyatékában *Cipriánt*, *Tertulliót*, *szent Ágostont*, *szent Ambrust*, *szent Tamás Summáját* találták. Nagy művében: *A XIX-ik század*

Uralkodó Eszméiben csak úgy, mint a Karthausiban, mint a francia nagy katolikussal, gróf *Montalamberttel* való levelezésében állambölcseletének *monumentális emléket* emel, amelyből ellenállhatatlan erővel áradt ki az a felfogása és meggyőződése, amely minket katolikusokat mint hazafiakat és mint politikusokat is eltölt. *Gyulay Pál* azt mondja róla, hogy gondolkodásának *keresztény alapjai voltak, demokráciáját* vallásosság szentelte meg, elméjét a *vallásos felemelkedés* termékenyítette meg és kételyeinek szürkületét a *hit világította* meg, mely a gót egyház keresztjére vetette fényét, hogy Karthausija segélyért való kiáltás Istenhez a veszendőbe ment hit, szeretet és remény nevében s felkiáltás a kereszténység igényei és jogai mellett. Akinél *Erdélyi* nem ismer költőt, aki az egyházutnyák óta hőbb védője lett volna a kereszténységnek, akinél a szent meggyőzések annyira a csontok és velőkéig hatólag szóáltak volna fel, mint benne. Aki állambölcseleti nagy művében főtételül azt állítja fel, hogy a *népeknek összhangba kell hozniok az állam rendezését a keresztény polgárosodás elveivel, mert mélyen hitt a keresztény polgárosodás jövőjében, amelynek szerinte nem hanyatlása, hanem teljesedése előtt állunk* és aki a XIX. század szociális forradalmi kitöréseinek és az Európán végigvonagló konvulzióknak okát abban látja, hogy a *szabadság, egyenlőség, testvériség keresztény eszméinek pogány értelmet adtak s romba fog dőlni az emberiség civilizációja, ha azok eredeti keresztény értelmét vissza nem állítják.*

Eötvös állambölcseleti felfogását ma is elfogadhatjuk. «Ha nem durva erőszak eredményeül, hanem jogi intézménynek tekintjük az államot, — írja — melyet az egyesek anyagi és erkölcsi érdekeinek biztosítása végett alkottunk, az emberek meggyőződésében kell valódi alapját keresnünk. Azon *elvek, melyeket az állam követ, szintoly kevéssé ellenkezhetnek a nép vallásos meggyőződésével, amily kevéssé sérthetik az államtagok érdekeit azon célok, melyekre az állam törekszik. Ebből következik, hogy az állam alkotmányában mindenek fölött tekintettel kell lennie a nép hitfogalmaira, a vallást olyan műnek ismerje el, mi az államhatalomra nézve kiszabja az erkölcsi lehetőség határait.*» (III. 75. 1.) «*Ha szilárd alapon akar állni, minden államnak szüksége van fennsőbb, vallásos szentesítésre. Egy állam sem állhat fönn vallás nélkül. Ok az, mivel fennállhatása végett minden államnak bizonyos, általában elismert jogfogalmakra van szüksége. Jogfogalmaink pedig mindig vallásos eszméinkben alapszanak, következésképp az államra is mindig veszélyes, ami a néphit fogalmait megingatja és egy államszerkezeti forma sem felelhet meg a szükségeknek, ha az állam nélküli ezen erkölcsi biztosítékot, melyet csupán a vallásból kölcsönözhet.*»

Milyen vallásra gondol tulajdonképen *Eötvös*? Valami humanisztikus érzésből és filozófiai elgondolásból származó érzelgős,

szentimentális, dogma nélküli vallásra, a modern ember önmagacsinálta hitére? Nem. Ime a felelet: *«Nincs állam, -- írja 1867 szeptember 4-én gróf Montalemberthez, -- amelyre a katolikus egyház erősítése nagyobb fontosságú volna, mint a monarchia és ebben Magyarország. Teljesen eltekintve attól, hogy minden komoly ember számára fontos annak a vallásnak az erősítése, amelyhez tartozik, nálunk ez politikai érdek is, ami minden gondolkodó ember számára világos, aki a mi helyzetünket ismeri. Teljesen eltekintve az én vallásos meggyőződésemtől, még ha protestáns volnék is, minden igyekezettel azon volnék, hogy a katolikus egyházat államunkban erősítsem».*

Mert erős katolikus vallást akart Magyarországon, hogy erős támaszt nyújtson a magyar államnak, «mert az olyan vallás, — írja — mely az állam oltalmára szorul, vagy legalább az államhatalom támogatásának köszönheti állását, soha nem szolgálhat annak támaszául. A vallás csak annyiban szolgálhat támaszául az államnak, amennyiben az állam a vallást felsőbbnek ismeri el, parancsait zsinórmértékül veszi eljárásaiban, de ha eszközül akarja használni, mint oly intézményt, amelynek célja az állam fönntartása, szükségképp akkor találja magát megfosztva e támasztól, mikor leginkább reá szorul». A katolikus autonómiát is azért akarta Eötvös, hogy vele a katolicizmust megerősítse és így a magyar államot körülbástyázza. Ezért írja Montalembertnek: *«Azáltal, hogy a protestáns egyházak egyházi és iskolai dolgokban a legnagyobb autonómiáival rendelkeznek, míg ezzel szemben a katolikus egyház az állam gyám-sága alatt áll, az utóbbi szükségszerűleg az alárendeltség egy bizonyos állapotába jutott, mely azután a gyakorlati életben is érezhetővé vált azáltal, hogy a protestánsok, ámbár alig vannak feleannyian, mint katolikusok, minden vonatkozásban sokkal több befolyással rendelkeznek, mint az utóbbiak és pedig egyesegyedül azért, mert erős autonómia nélkül erős organizmusunk lehetséges».*

Nagy réalpolitikuskunk, Széchenyi István is Eötvös állambölcséleti elveinek szellemében folytatta le politikai tevékenységét. Korholó és ébresztő irataiban, lelki viaskodásában, naplóinak intim soraiban a katolikus lelkű és gondolkozású politikus jelenik meg. Nem akarok hosszadalmas lenni, s azért nem lapozom végig iratait tételelem bizonyítására, csak egy történetirónak, Szekfü-nek jellemzését citálom róla: *«Vallásos hívő keresztény volt. Célja nemzetének igaz keresztény életre vezetése, melyet ő a halhatatlan lélekhez méltó életmódnak nevez. A politikára alkalmazva ez ideák, belőle nem hierarhikus állam következik, amelyben egyházi személyek rendezik el a világi dolgokat is, hanem a világi egyének olyatén működése, mely keresztény szellemet, méltányosságot és szeretetet áraszt szét és keresztény életmódot az emberi méltósághoz, tehát a halhatatlan lélekhez méltót tesz mindenki számára lehetővé.*

Széchenyi erkölcsisége a keresztény erkölcs, annak legbensőbb, leglelkibb felfogásában; politikai rendszere pedig az a rendszer, mely a keresztény erkölcs megvalósítását tűzi az államműködés feladatául. Az ő elmélete az egyetlen keresztény magyar társadalmi és államfelfogás, az ő élete és munkája az egyetlen, a példátlan keresztény magyar államférfiú élete és munkája. «*A léleknek kifejtett gazdagságait kell boldogságunk alapjává tenni és nem az anyagnak oly hamar elhamvadó kincseit.* (Kelet Népe 21. l.) Egyetlen államférfiú sem látta olyan világosan, mint ő, hogy az egyén és társasélet alapja az erkölcsiség. «*Az ország mechanikáját annak morális kifejtése elé tenni, itélelem szerint annyi, mint az abc-t nem a-nál, hanem z-nél kezdeni.*» «*A lakosok testi és lelki szebbitése ez és csakis ez lehet a kormányok legjobb feladata.*» (Önismeret.)

Eőtűs és Széchenyi gondolatmenetébe behelyezkedve, az ő nyomukon megállapíthatjuk tehát, hogy az állam nem nélkülözheti a vallást, sőt továbbmenve, ugyancsak az ő nyomdokukon, hogy a magyar állam nem nélkülözheti a katolikus vallást. Természetes is. A modern állam azon dolgozik, hogy a rend és együttélés külső tárgyi feltételeit, kereteit felépítse az alkotmányos intézmények a törvényhozás és kormányzás útján. Az állam azonban materiális hatalmával nem tud uralkodni a szellem, a lélek fölött, nem tudja annak meghajlását biztosítani, kikényszeríteni a maga tekintélye, a maga rendje, a maga törvénye számára. Ezt teszi meg neki a katolikus vallás, amely a törvénynek tiszteletet, a tekintélynek szentesítést ad, a zsarnokságot renddé, a jármot fegyelemmé változtatja s így az állam hatalmát biztosítja az egyénnel szemben, de megvédi az egyént az állammal szemben is, amely mindig cezáromániába esne, ha az egyén szabadságát meg nem védené Krisztus, aki az állami omnipotenciával szemben teljes igényét fönntartja az ember lelke, szellemére. Egyház és állam más-más eszközökkel más célok érdekében, de egy területen, egy anyaggal dolgoznak; kell tehát, hogy karöltve haladjanak egymás mellett. De a karbaöltésre nem a vallásnak van szüksége, hanem az államnak, mert a vallás az ura a materiát mozgató léleknek. Igaza van Lamennaisnak, hogy ahol az Isten nem uralkodik, ott van szükség arra, hogy emberek rendőrrel, ügyúval, börtönrel uralkodjanak. Ahol az Istent elkergetik, csak a rendőr marad az állam számára, hogy visszatartsa a népet, amely sóvárogva lesi a pillanatot, mikor az élvezés sora reá kerül. S ha a rendőr átsétál a másik táborba, itt az összeomlás. Az Isten országával azonban összefér az államhatalom is, mert az Isten országa az igazságosság uralma a lelkekben és a szereteté a szívekben, alapszik pedig az Istenben és a Krisztusban való hiten, aki Isten törvényét a szeretet és igazságosság törvényét kinyilatkoztatta.» Ebből meríti a modern állam is, mint az erkölcsi jogfogalmak ősforrásából saját tekintélyének és fönntmaradásának legfőbb biztosítékát.

Igy fogják-e fel az állam és a katolicizmus viszonyát ma azok, kik az államhatalmat a kezükben tartják és akik törvényhozó munkájukban az állam jövőjének útját kövezik és medrét ássák? Be kell vallani, hogyha a kérdést egyenesen fölteszük, ritkán kapunk olyan feleletet, amely *tagadásba venné, amit a katolicizmus szerepéről a modern államban eddig mondtam. Megszűnt a hangos hajsza, a hajtóvadászat, a hegyet-völgyet betöltő hallali*, melynek célja a legnemesebb vadnak, a katolicizmusnak leterítése volt. *Mi változott: a meggyőződés vagy a taktika?* A nyílt csatától riadtak vissza vagy végleg elejtették azt a gondolatot, hogy le kell rombolni a gátat, amely annyi elkendőzött hatalmi vágy és aspirációk útját keresztetik. Azt hiszem, **a vadászfalka Európászerte csak időt adott magának, hogy új taktikát dolgozzon ki és erejét összeszedje és időt adott az üldözőttnék, hogy biztonságban hívén magát, nyugodtan elfeküdjön és életmentő éberségét, fűrgeségét, edzettségét elveszítse.** Mint csodás faragású, antik patinájú műkincset simogató jóindulattal kezelik a katolicizmust, beigérvén a kiállításokon, az ünnepélyeken, a felvonulásokon a legelőkelőbb helyet. Miért is ne, a mindennapi szürke élethez oly jól esik egy kis dekoráció és szebb névnap misét, nagyszerűbb Te Deumot, zászlószentelést senki sem tud rendezni, mint a katolicizmus. Mi is ismerünk nagy szellemeket, mint *Montalambert* annak idején, *«akiknek az Egyház afféle temetkezési vállalat, amelynél fejedelmek temetkezéseire imádságokat, győzelmeikre énekeket szokás rendelni, akik elismerik az ősi vallás lélezési jogát, a megrendszabályozott alázatos engedékeny akar lenni, mint a jó házcseléd, akit semmi iránt meg nem kérdeznek, de akinek a társadalom háztartásában némely lényeges részletre nézve megvan a haszna.* Ilyen vonatkozásban pótolhatatlan. De állami feladatok megoldásába *ne nyúljon bele, azt bizza másokra, más tanítás, más elvek, más tradíciók hűveire.* Ha ebbe nem akar belemenni, ha nem akarja magát kis faluk templomára korlátozni, ha nem elégszik meg azzal, hogy csak tanítsa és hirdesse az evangéliumot, hanem az embereket meg is akarja szervezni a tan megvalósítására, a kormányzásban, a törvényhozásban, a gazdasági és kultúréletben, akkor már *elkésett középkor, türelmellen klerikalizmus, hatalomszomj és békebontás, akkor bevitele a vallásnak a politikába,* háborítója azok nyugalmának, kik a megszerzett pozíciókat békében akarják birni. Tehát jó és tiszteletreméltó, amíg ki nem jön az üvegházból, amíg a falak között marad. *De ne próbálja ki erejét vészben és viharban, forró napsütésben és csikorgó hidegben.* Hadd legyen szívós ákác, erős tölgy, örökzöld fenyő helyett kocsonyás testű, sápadt levelű, törékeny növény, amely elpusztul, ha egy nap elfelejtik megöntözni, derékban törnek ketté, ha a betört ablakon egyszer erősebb légáramlat éri. Pedig hát nem, nemcsak azt vitatjuk, hogy tekintélyi szempontból élni kell a modern államban a katolicizmusnak, hanem *arra a katolicizmusra van a modern állam-*

nak szüksége, amely kiáll a viharjárt sikra, amely a társadalmi és gazdasági konvulziók földrengésében is megtalálja helyét, amely iparkodik az inség, a szegénység, a semmibevevés és üldözés tornádói és ciklonjai között is hallhatóvá tenni a hangját és elfogadtatni a parancsait.

Krisztus nem az és Krisztus vallása sem lehet az, aminek modern államférfiak képzelik vagy szeretnék. Krisztus, mint történelmi jelenség is *rendkívüli lény*, akinek ajkán mennydörgés születik, aki asztalokat dönt fel és pénzeket szór a porba, korbácsot ragad és kufárokat kerget el, aki parancsot oszt, ki gyakran viselkedik úgy, mint egy haragos Isten. Beszédmodora gigászi és ellentmondást nemtűró. *«Ne ölj, aki pedig öl, méltó az ítéletre.» «Ha nem lesz igazságok több, mint az irástudóké és farizeusoké, nem mentek be a mennyek országába.» «Nem azért jöttem, hogy felbontsam a törvényt, hanem hogy beteljesítsem.» «Szeressétek ellenségeiteket és jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek, hogy fiaj legyetek Atyátoknak, ki mennyekben vagy, ki az ő napját felvirrasztja a jókra és gonoszokra.» «Ne ítéljétek, hogy meg ne ítéltessetek.» «Amily mértékkel mértek, visszaméretik nektek.» «Aki megtagad az emberek előtt, azt én is megtagadom az Atyám előtt.» «Aki nincs velem, ellenem van, aki nem gyűjt velem, szétszór.» «Viperák jajzatai hogyan szólhattok jókat, holott gonoszak vagytok.» «Jaj nektek, képmutatók és farizeusok, hogy kerülitok el a gyehenna ítéletét.»*

És a mai szociális nyomorúságtól terhes és kapitalista lelketlenségtől *súlyosbított* időben nem kell-e a modern államnak, melynek gazdasági rendjét sovány, de *elszánt öklök döngetik*, nem kell-e kint ebben a harcban az a Krisztus, aki azt mondja azoknak, akik balról állnak: *«Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre, amely készített az ördögnek és az ő angyalainak, mert éheztem és nem adtatok enni, szomjúhoztam és nem adtatok nekem itatt, jövevény voltam és tömlőcben sinylődtem és meg nem látogattatok.»* És mikor álmélgodva kérdik: Uram, mikor láttunk téged éhezni vagy szomjazni, vagy meztitelenül? *«Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek e kicsinyek közül, nekem nem cselekedtetétek.»* Ki meri tagadni, hogy kell ez a katolicizmus, mely a szegényt türelemre, a gazdagot kötelességeire, a hatalmast erkölcsi korlátaira, mindnyájunkat kötelességeinkre figyelmeztet.

Mert a katolicizmus nem akarja visszavezetni a modern államot a középkorba. Ne féljenek ettől a haladás fanatikusai, a modernség lázbetegei. A középkorban a katolicizmus volt a fényes ösvény, a ragyogó ív, a gyönyörű híd, amelyen a római birodalomnak napfényes nyarában a tenger öléen kifejlődött ragyogó kultúrája átmentődött, hogy a teuton őserdők homályában új csirázásnak induljon és megtanítsa gótstilú katedrálisok építkezésére azokat, akik egy boltozatot nem tudtak megépíteni. *Hogy lehet attól félni, hogy kultúrállanságba, barbárságba vihet bennünket a kaoliceizmus, mikor ő volt az egyetlen, aki a népeket kihozta onnan.*

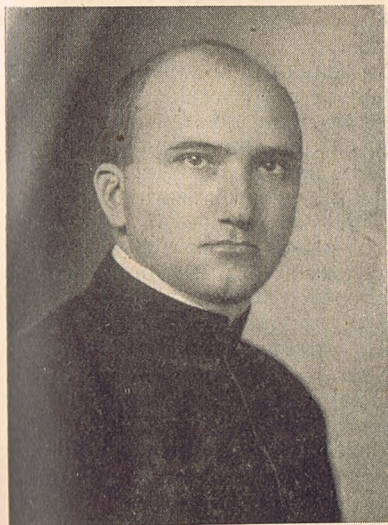
Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, Mátyás, Nagy Lajos fundamentumán építünk tehát csak tovább, ha Eötvös és Széchenyi szellemében a katolicizmus erősítésén azért dolgozunk, hogy örökségünket megtartsuk, ami elveszett, visszaszerezzük, ahol harc van, békét vigyünk, ahol elégtelenség van, nyugalmat biztosítsunk, ahol seb van, gyógyítsunk, ahol nincs igazság, igazságot tegyünk, ahol hiányzik a szeretet, Krisztus szeretetével áthidaljuk a szakadékokat. *Hogy mindannyian egyesüljünk egy közfelfogásban, egy általános reménységben, egy szent hitben, amely nem lesz optimizmus és nem lesz pesszimizmus, hanem hazaszeretet és kereszténység, amely arra kötelez, hogy hazánkat, mely nem egy bérkaszárnya, amelyet otthagyhathunk, ha mást, mint nyomorúságot adni nem tud, hanem egy vár, amelynek elhagyására annál kevésbbé szabad gondolni, minél jobban ostromolják. Mert ha kedvelünk valakit, akkor a jóléte és vidámsága arra indít, hogy szeressem. Nyomorúsága és szegénysége arra indít, hogy még jobban szeressem. Az a hit legyen úrrá rajtunk, amely Eötvös lelkében élt, mikor 1867-ben ezt írta francia barátjának : «Ha figyelembe veszem népünk történetét, amely csekély száma dacára, amellyel Európában megjelent és a kedvezőtlen körülmények dacára majd ezerévig fenntartotta magát, úgy minden aggodalmam eloszlik, amelyet a jelenlegi helyzet ébreszt bennem és bizalommal tekintek a jövőbe, mert meg vagyok arról győződve, hogy Isten egy olyan népet, amely évszázadokon át a kereszténység előharcosa volt, nem hagy elvérezni». Hogy így legyen, imádkozzuk el Eötvös imáját : Mindenható lény : Te, kinek teremtő lehellete alatt világok forognak s az emberi szív dobog . . . nézz le szegény nemzetedre s add vissza hitét. Úgy legyen !*

TÓTH TIHAMÉR dr.

PÁZMÁNY-EGYETEMI NY. R. TANÁR :

DIVAT ÉS HÁZASSÁG.

Nem minden aggodalom nélkül kezdem el beszédemet, mert annak témája a szónokot könnyen tévútra viheti. A divatos kérdéseket a kat. erkölcsstan nézőpontjából vizsgálni kétségtelenül időszerű feladat ugyan, de nem kevésbé nehéz és kényes is. Nem könnyű ugyanis úgy megoldani a kérdést, hogy egyrészt a kat. elvekből semmit ne engedjünk, s másrészt senki-nek érzékenységét meg ne sért-sük ; úgy tenni szóvá a téve-déseket, hogy meg ne bántsuk a tévelygőket, s ott is, ahol har-cot kell hirdetnünk az elvekkel, békében maradhassunk az embe-rekkel.

Mert, tisztelt Katolikus Nagygyűlés, szinte gondolom, hogy mikor elolvasták egyesek

beszédem címét: «Divat és házasság», méltatlankodva fakadtak ki : Hát persze ! Már megint a divat ! És folyton csak az a szegény divat ! Akár előre elmondom, miről lesz ott szó ! Nagy menny-dörgések lesznek a rövid szoknya s a bubifrizura ellen ; villámlás a decolletage és arcfestés ellen ; kiátkozzák a shimmyt és char-lestont. Aztán majd fogunk épületes példákat hallani arról, hogy Athénben a rendőrök bekisérik, akinek szoknyája nem ér 30 cm-nyire a földig ; és hogy a spanyol királyné nem fogad, csak zárt nyakkal ; és hogy a napokban még a szerb kormány is rendeletet

adott ki, mely szerint a kivágott ruhás s festett arcú hivatalnoknőket azonnal elbocsátják stb. Szóval a régi nótát fogjuk ismét hallani...

Hát, tisztelt Katolikus Nagygyűlés, én szeretném a kérdést mégis csak kissé *mélyebben* megfogni s a bajok szimptomatikus kezelése helyett azok közös *gyökerére* rámutatni. Épen azért nem villámlásra s mennydörgésre hívom meg Önöket, csak egy kis — gondolkozásra. Rá fogok mutatni néhány divatos irányzat túlkapásaira s veszedelmére; igyekszem bebizonyítani, hogy mindnek egyetlen közös forrása a mi pogánnyá vált gondolkozásunk s életfelfogásunk, — elítélni azonban senkit sem akarok, az ítéletet az Önök higgadt gondolkozására hagyom. Mert ha hálátlan feladat is kellemetlen igazságokat hirdetni, azt hiszem, a katolikusok egyetemességének mégis elsősorban kötelessége bátran hallatni óvó szavát az eltévedésekkel szemben.

*

1. Most tehát, hogy felszereltem magamra a villámhárítókat, kezdhetjük a szemlét és hát első helyen mégis csak a mai divat, ruházkodás, tánc és fényűzés kinövéséin akadunk fel.

Helyes ítéletet csak akkor alkothatunk, ha világosan látjuk, mi kifogásolható van kat. szempontból a mai divatszertelenségeken.

Hogy öltözködésünk s illemcodexünk a korok szerint célszerűség s izlés tekintetében lényeges változásoknak van alávetve, ki nem tudná? És hogy valakinek öt cm-rel hosszabb vagy rövidebb-e a ruhája s haja, véleményem szerint ez nem fontos ebben a kérdésben. Hanem igenis megdöbbenően fontos az a, nem célszerűséget, nem izlést, hanem *egyedül az érzékiség izgatását célzó pogány világnézet s életfelfogás, mely az egész mai divat, ruházkodás, tánc és fényűzés s a hiúságok egyéb vásárából kiütközik*, s mely az esztétikának erotikába fullasztása által már veszedelmesen emlékeztet arra a pogány korra, melyben az emberek a legtöbb tempelomot Vénusnak s Afroditének emelték. Azt szoktuk mondani, hogy az Úr Isten három emléket hagyott meg nekünk a paradicsomból: a csillagok fényét, a virágok illatát, s az ártatlan gyermeki szem mosolyát. Hát legalább a divatszertelenségek katolikus követői fontolnák meg, hogy mikor az ártatlan emberi szemeket botránkoztatják, az elveszett paradicsom úgylis kevés emléket tördelik ki a világból!

Egy nép erkölcsi emelkedettségének mérője mindig az a finoman tartózkodó tisztelet volt, ahogyan férfiai a nőket megbecsülték s ahogyan a nők önmagukat megbecsülték. Nos, ha helyes ez a mérleg, lesújtó annak mai állása. És mondjuk ki, hogy ebben a nők legalább annyira hibásak, mint a férfiak. Mert ami most folyik a legjobbaknak mondott társaságokban is: az arcfestésnek, ruhátlanságnak, léha táncoknak ez az orgiája; az ifjak s leányok

érintkezésének az a szabadossága s a társadalmi formák felrugaszkodásának az az anarchiája; az a hihetetlen mérvű fényűzés és luxus-kifejtés, mely már-már eléri a naponta 500 szamar tejében fürdő Poppaeának, Nero nejének luxusát, vagy a hangyatojással feketére festett szemöldökű, medvezsírral megkent és bagolyvérrel ondolált hajú s kezeire egyszerre 16 gyűrűt rakó pompéji nők esztelenségét, mondom: *ez már nem egyszerű divattelvélyedés többé, hanem az újból pogánnnyá vált lélek sebeinek felfakadása a keresztény időszámítás második évezredének végén.*

Kérem: előre megmondtam, hogy nem akarok senkit sérteni; azért beszélhetek ily bátran...

Igen-igen; hallom a mentséget: «az ember mindig rossz volt, régen is volt léhaság a világon»... Persze, hogy volt! De van egy óriási különbség az összehasonlításban: akkor az erkölcstelenséget mindenki bűnnek tartotta, mellyel sötétbe kell bújni. Ma? Ki meri ma bűnnek nevezni az erkölcsi törvények legdurvább megsértését is? A fiatalokat akkor is erősebben kísértette a bűn; de legalább azok, akikre bízva voltak, akartak rajtuk örködni, s hallatlan dolog volt, hogy serdülő leányok reggel 3—4 órakor egyedül jöjjenek haza a mulatságból. Igen: lehetett a csárdást is úgy járni, hogy az összeütközött az erkölcsi törvényekkel; de vannak modern táncok, amiket meg másképp sem lehet járni, csak így! Hogy torkotmaró whyskitől megrészegült néger matrózok ilyen táncokat találnak ki a délamerikai kikötők gőzös lebújaiban, azt még csak megértem; de hogy Cicero s Tacitus bölcseségén okosodott s a keresztény kultúrán finomodott európai kisasszonyoknak meg kedvük van utánuk táncolni ezeket — ezt nem tudom már sehogysen megfogni.

Nagyanyáink még azt mondták, hogy akinek az arca festett, annak az élete feslett. De szemébe mernék-e mondani ezt mai unokájuknak is, mikor az a villamoson előveszi sebtükrét s nyilvánosan festeni kezdi magát? A régi tisztas nagyasszonyok még meg voltak győződve arról, hogy ha emberek közé megyünk, hát fel kell öltöznünk; mit szólnának mai unokájukhoz, mikor az a bálba indul, s nincs rajta annyi ruha, mint a nagyanyákon volt, mikor nyugovóra indultak!

Ki meri világgá kiáltani, hogy ami ma történik, az már a halál lehelete s korhadás csillogása? Senki? Hát a katolicizmusban kell lenni annyi bátorságnak, hogy kiálljon az emberek elé s megrázza őket: Emberek! Akármilyen legyen a meggyőződés, mondjátok: nem igaz-e, hogy az élet szebb, mint a halál! Nem igaz-e, hogy a tengerszem tisztább, mint a pocsolya! És főképp nem igaz-e, hogy a halálasujtott magyar nemzet jövője ellen hazatérés ma minden esztelen tékozlás, fényűzés, divathajsza és dári-dózás! A régiek azt tartották, hogy akit a tarantella-pók meg-

csíp, annak táncolnia kell, míg el nem szédül, s akkor meggyógyul. Mosolygunk a régieknek e babonáján; s ugyanakkor mi, halálramart maradék magyarok hetedhétországra szóló hajnalba rikkantó hejehuják közt akarjuk kitancolni a történelemtől az új magyar ezer évet, magyar egészséget s magyar föltámadást!

Tisztelt Katolikus Nagygyűlés! Ugyebár nem veszik zokon, hogy ily nyíltan beszélék. Világosan kell látnunk: A divat kérdésében az egyház azt kifogásolja, hogy a mai nőnek szépségén százalékos mesterember dolgozik, — a szabó, a cipész, a fodrász, manikűrös, pedikűrös, masször, kalapos, divatárus, illatszerész — csak önmaga nem! A helyes szórakozás, helyes testápolás, helyes divat s ruházkodás jogát az egyház elismeri, de csak egy feltétel alatt: ha nem feledjük, hogy a lélek több, mint a test, s hogy az esztétika törvényei fölött állnak az etika törvényei.

2. Tisztelt Katolikus Nagygyűlés! A divatbajótt áramlatok közt végigtekintve, szükségesnek látszik, hogy néhány szóval a testnevelési kérdésekről is megemlékezzem.

Kérem, méltóztassék állásfoglalásunkat e pontban is helyesen elgondolni. Mikor a Katolikus Nagygyűlés a testnevelési kérdést is megemlíti, igazán távol áll tőle, hogy az egészségápolás jogosságát, helyességét és szükségességét a legkisebb mértékben is kétségbevonja. Hogy a sport a gyárak, üzletek, irodák idegölő munkája után felüdülés, hogy a testedzés a könyvetbújó diákra felfrissülés, munkakedv-edzés s akaraterősítés, mindezt ki ne tudná? És ha a ma divatos sporttúlzásokat itt mégis szóvátesszük, erre az ényyszerít, hogy ami e téren ma Európaszerte — magunkat sem véve ki — folyik, az már nem testnevelés, hanem testpusztítás, és amikor testnevelés, akkor is gyakran a komoly munkakedvnek, magasabb törekvéseknek s szellemibb értékeknek halálos megsebzése. És talán nem lesz túlzás, ha a filmstárok- és sportcsillagokért lelkesedő tömeg szavából megint a pogány «panem et circenses»-t vélcem kihallani, s a versenypályákon szorongó tízezrek izgatott arcán ismét a mi elpogányosodott arcunk vonásait vélcem felfedezni.

Nevezetesen pedig hiszem, hogy helyesen látnak azok, akik nemcsak pedagógiailag, hanem még a fiziológia szempontjából is megokolatlannak s alaptalannak tartják azt a fanatikus reménykedést, amellyel egyesek ma, a veszített háború után, egyedül a sportban tisztelik megalázottságunk megváltóját. Elvesztettük a háborút. De felszólítok mindenkit, nevezzen meg egyetlen esetet is, melyben csak egyetlen egyszer is csatát veszítettünk azért, mert a magyar katona *testileg* nem volt eléggé edzett a front küzdelmei ellen. Seholy! Egyetlen egyszer sem! De én tudok mondani rettenetesen való eseteket, hogy elvesztettük a háborút, mert a magyar lélek nem volt eléggé edzett a front mögötti agitáció ellen.

Igen, elismerem: verseny nélkül, az erők összemérése nélkül.

rekord-kísérlet nélkül sport alig képzelhető. De akkor legalább legyünk tudatában annak a veszélynek, melyet a fizikai erők mai egyoldalú fejlesztésének hangoztatása az emberiség többi értékeire nézve jelent. Jaj annak a középiskolának, ahol a lusta és sötétféjú diákok osztályról-osztályra előre lökik, csak azért, mert football-játékával dicsőséget hoz az intézetre (megtörtént eset!); de jaj annak a társadalomnak is, melynek felnőtt tagjai a sportot valláspótló világnézetté magasztosítják. Mert ha a mai felnövekvő ifjúság azt látja, hogy egy százméteres versenyfutásról a lapok háromszor oly terjedelemben s tízszer oly lelkesedéssel írnak, mint például az Északi Sark átrepüléséről, mi lesz ennek a következménye? Egy szomorú értékeltolódás a jövő generáció lelkében: a szellemi törekvések leikicsinylése, *a kulturális s tudományos erőfeszítések elhalványulása a nyers fizikai erők mellett.*

És hogy az értékeknek ez az átértékelése a mai ifjúságban mily ijesztően folyik, azt talán csak azok látják világosan, akik velük közelebbről foglalkozva ismerik az eszményeket, melyekért a mai ifjúság lelkesedni tud. Méltóztassanak például akárhány ifjút megkérdezni, hol fekszik Bruxelles vagy Szófia, érdektelenül feleli: nem tudom. De kérdezzük meg, hol van Hollywood, — szeme felcsillan s rögtön lerajzolja ennek az amerikai filmvárosnak utcáit is. Kérdezzük meg, ki volt Murillo vagy Van Dyck, Pasteur vagy Liebig, Nelson vagy Bismarck, a válasz: nem tudom. De kicsoda Asta Nielsen és Pola Negri, kicsoda Max Linder s Rudolfo Valentino, kicsoda Dempsey és Nurmi, — ezt mindegyik tudja. Tudja? Tudja azt is, ki volt apja-anya, mint aludt tegnap éjszaka, mit szeret ebédre legjobban és a nyakkendőben melyik a kedvenc színe. Nem tudják, hány métert tesz meg a fény egy másodperc alatt, de mind tudják, hány másodperc alatt uszták az utolsó Olympiaszon a stafétát. Nem tudják megközelítőleg sem, mily magas a Mont-Blanc, de tudják hajszálpontossággal, hogy mily magasat ugrott az 1., 2., 3. és 10. győztes is. Nem tudják, hogy az Úrnak hányadik esztendejében szabadult fel Buda a török alól; de tudják, hogy Dempsey hányadik ringben knock-outolta ellenfelét... Minthogy pedig, tisztelt Katolikus Nagygyűlés, a történelem azt mutatja, hogy a test hyperkultusza mindenha kelevényekben fakadt ki a lelkeken: ezért a legfőbb katolikus gyülekezethől épen a tizenkettedik órában elhangzó energikus vétónak bizonyára örülni fog mindenki, aki a szellemi értékek szupremáciájának biztosításában látja továbbra is az emberies élet alapjait.

3. Ámde, tisztelt Katolikus Nagygyűlés, fölüleles elintézése lenne az általam érintett problémáknak, ha itt befejezném beszédemet. Bár az idő sietésre int, mégis méltóztassanak megengedni, hogy egész röviden bekapcsoljak itt még egy óriási fontosságú újabb kérdést. Mert mindaz, amiről eddig szó volt: divatszertelenség,

táncórület, sportimádás, fényűzés... mindez csak tünet; tünete egyetlen betegségünknek s eredménytelen volna a körtünetek ellen harcolni, ha a betegség fészket nem mernők érinteni.

Méltóztatnak tudni, mire gondolok most? Miben látom gyökerét, mindennél szörnyűbb veszedelmét minden bajunknak? **A modern családi élet megrendülésében, vagy mint mondani szokták: a családi élet válságában.**

Ha igaz az a megállapítás, hogy egy nemzet igazi története nem a háborúk, hanem a háztartások története, akkor megrendítően komor az a kép, mely előttem e pillanatban felrélik. Látom magam előtt a nem sikerült házasságok légióit; előttem tornyosul az elválások statisztikájának évről-évre növekvő száma; látom az elvált családok gyermekeinek lelkében — fészekből vihartól kivert kis fiókákban — lejátszódó tragédiákat... Látom mindezt és megint csak az jut eszembe: Ime, a modern lélek elpogányosodásának ismét egy újabb, mindennél veszesebb megnyilatkozása! Senecánál olvassuk, hogy az előkelő római nők nem a konzulok szerint számították az esztendőt, hanem, hogy ki volt férjük abban az évben. Vajjon nagyon messze vagyunk-e mi még ettől az időszámítástól?

Mikor az emberi test alkotó elemeire, sejtjeire kezd bomlani, szétesni, ez már a közeli felozslás jele. A család az a sejt, melyre jól szervezett s kultúrában magasan álló társadalmi életet egyedül lehet emelni. Ahol ez a sejt bomlani kezd, annak a társadalomnak ütött végórája, mert a történelem ismerője előtt nem szorul bizonyításra, hogy a házassági elválások emelkedése parallel jelensége a kultúra süllyedésének s föltétlen jele a társadalom bomlásának.

Igen, válság van! De nem — mint mondják — «a házasság válsága», hanem a pogánnyá lett emberi lélek válsága, mert a családi élet válságba csak ott kerülhet, ahol válságba jutott az erkölcs s az eszmények tisztelete. Igen, újítsunk; de nem úgy, hogy váljunk el, te mégy jobbra, én meg balra! Nem! Hanem: mindketten megyünk vissza Krisztushoz! És divat, fényűzés, léhaság elleni küzdelem mind csak másodrendű kérdés s mind magától megoldódik, ha megoldjuk az elsőt: a házasság megerősítését. Mert ha beteg a család, beteg a nép, beteg az állam, beteg a kultúra s beteg az Isten országa a földön, az Egyház is. Ma egyedül a katolikus egyház meri szavát felemelni az elválások ellen s ha e küzdelemében egyedül áll is, soha nem fog elhallgatni. Mer felszólalni divatbajött irányzatok ellen, ha azok az emberi lélek szent jogait sértik, — gondolok itt az öltözködés és sport túlzásaira s az elválásokra; — s viszont mer nyíltan kiállani olyan dolgok mellé, amelyek meg kimentek divatból, de amit megint divatbáhozni az emberi nem fennmaradásának egyik legégetőbb kérdése: gondolok a gyermekek szeretetére a családban. Mindnyájunkat büszkeséggel

tölthet el az a tudat, hogy amint a katolikus egyház dogmatikája szerte a világon a házassági kötelék felbonthatatlanságának egyedüli hirdetője, épúgy erkölcsstana az egyetlen komoly ellensúly a népet gyilkoló neomalthusianizmus rettenetes divatja ellen.

És legyen szabad itt, a katolikus nagygyűlésen nyíltan kimondanunk, hogy ezekben a kérdésekben *a döntő jőpéldát csak a katolikus intelligencia s épen a legelőkelőbb családok adhatják meg.* A divatszertelenségeket megfékezni, a tékozlást megszorítani, a családot erősíteni, a sok gyermeket megszerettetni, ehhez példák kellenek, fölülről eredő s ezért felemelő példák.

A kultuszminiszter úr Őexcellenciája a közelmúlt napokban «Gyermekáldás s gyermekvédelem» címmel fontos cikket írt a középeurópai katolikusok vezető lapjába, a «Schönere Zukunft»-ba (szépt. 5-i sz.). Rámutat arra, hogy angol vezérferfiak épen abban találják Viktória angol királynő uralkodásának áldását, hogy az országban nagy volt a gyermekbőség. Miért? Mert magának Viktóriának is nagy családja volt s — mint a miniszter úr megjegyzi — a királyné példája nyomán valósággal a «bon-ton»-hoz tartozott a nagy családnak, a gyermeknek szeretete.

Tisztelt Katolikus Nagygyűlés! Ha igaza van a kultuszminiszter úrnak — és lehetetlen szavainak tökéletes igazságát nem látnunk —, mondom, ha igaza van abban, hogy a tisztességes divathoz bátorság kell, a szerény életmódhoz, a szilárd családi élethez, a gyermek szeretetéhez bátorság kell, mely az egyszerűbb emberekre a legelőkelőbb családok példájából fog kisugározni, ha ez igaz, legyen szabad igaz örömmel rámutatnunk arra a legmagasabb helyre, ahonnan a szerénységnek és boldog családi életnek melengető példája tündöklök minden magyar családra. Pár héttel ezelőtt az Atlanti Óceán partján egy kis spanyol falu kastélyában mondtam szent misémet. A misén ott térdelt egy özvegyasszony nyolc gyermekével. És mikor láttam ott azt az édesanyát igazán nem divatos, nyakig zárt öltözetben; mikor láttam azt az igazán nem divatos nagy családot — nyolc gyermek! — főlemelő áhitatban térdelni az áldoztató rácsnál, akkor villant fel világosan előttem, hogy — igen — minden problémánknak megoldását, divatszertelenségben elmerülő, sportimádásban elsekélyesedő, békétlenségben szétszakadó, üres bölcsőjű társadalmunk *meggyógyítóját nem kereshetjük másban, csak a mi Urunkban, Jézus Krisztusban.*

*

És ezzel, tisztelt Katolikus Nagygyűlés, eljutottunk megállapításaink tanuságához. Mert céltalan a botránkozás, hiába a mennydörgés, ha az elmondottakból nem tanulánk. Azt, hogy korunk megdöbbentő erkölcsi léhasága végzetes katasztrófa felé viszi a társadalmat, azt minden nyíltszemű gondolkozó világosan látja; de nem mindenki következtet belőle egyformán.

Spengler megírja vészes könyvét a nyugati kultúra bukásáról : mi azonban nem pesszimista jövendöléseket sikítunk bele a világba, hanem katolikus nagygyűléseket tartunk s katolikus bátorságot felszítva, katolikus öntudatot felszítva, katolikus életmódot erősítve, az idők kerekébe akarunk belemarkolni s konstruktív optimizmussal nekifeszülni a lejtőn leszűszásnak. Nekünk nem Spengler a prófétánk, hanem XI. Pius pápa, aki maga látja legvilágosabban korunk erkölcsi zuhanását s mégsem pusztuláson siránkozik, hanem új ünnepet rendel az elpogányosodott társadalom kereszténnyé tételére s megmentésére.

Mi szót fogadunk XI. Piusnak s elismerjük Krisztus királyságát. Igen : Krisztus királya nemcsak a templomnak, nemcsak az imakönyvnek ; Krisztus királya a divatnak, királya a táncnak, királya a sportnak, királya a családi életnek.

Valaha igazán az volt : s boldog volt az emberiség !

Megpróbáltuk Nélküle : s sír szélére kerültünk !

Nincs más menekvés, mint hogy hűségesen visszazegődjünk Hozzá. Igen : Hozzá állunk, Átala élünk s hisszük : Vele győzünk !

CSERNOCH JÁNOS dr.,

MAGYARORSZÁG BIBOROS HERCEGPRIMÁSA :

A NAGYGYŰLÉSI ZÁRÓBESZÉD.

TANÁCSKOZÁSAINK végére értünk és a XVIII. Katolikus Nagygyűlést befejezni szándékozunk. Az előbbi esztendő szokásához képest, az idén is nekem jutott a szerencse, hogy még néhány szót intézzek a katolikus nagygyűléshez. A katolikus nagygyűlés alatt nemcsak ezeket a tanácskozásokat értem, melyeket itt tartottunk ebben a teremben, hanem mindazokat a melléktanácskozásokat is, melyeket ugyanez idő alatt a különféle egyesületek tartottak. Örömmel töltötte el lelkemet annak látása, hogy egyesületeink igen szépen működnek és napról-napra erősödnek s mind hozzájárulnak annak a közös célnak az eléréséhez, melyet a katolikus nagygyűlések maguk elé tűztek. Örömmel állapítom meg azt is, hogy a mi katolikus nagygyűléseink évről-évre népesebbek, látogatottabbak és mindig nagyobb az érdeklődés irántuk, mindig többen jönnek össze ezekre a gyűlésekre az egész országból, ami amellet tanuskodik, hogy a katolikus önérzet és a katolikus öntudat mély gyökeret vert országszerte. Örömmel állapítom meg továbbá azt, ami különösen mutatja a katolicizmus értelmi fölényét, hogy nekünk oly tudósaink és szónokaink vannak — amint megmutatta most is a lefolyt nagygyűlés — akiknél nagyobbakat nem találunk most egyetlenegy nemzetben sem és akik méltóképen képviselik a külföld előtt is Magyarország műveltségét és tudományos értékét. Ez a mi büszkeségünk és ezt mindig ellene szögezhetjük a mi ellenségeink különféle állításainak, hogy t. i. a katolikus kultúra él és fejlődik. Itt vannak ennek a nagygyűlésnek a képviselői, akik három napon keresztül oly szép beszédekben mutatták be nekünk a katolikus világnézet fenségét.

A lefolyt katolikus nagygyűlés tulajdonképen két vezérideának volt szentelve. Az egyik *Krisztus királysága*, a másik pedig az *Assisi Szent Ferencről* való megemlékezés. Mind a kettőt dicsőségesen uralkodó *XI. Pius* pápának köszönhetjük. Ő adta ki neve-

zetes körlevelét Krisztus királyságáról és ő hívta föl a világ figyelmét az egyház egyik legnagyobb szentjének és hőségének a megünneplésére. Első enciklikájában úgy állítja elének Krisztust, mint királyt. Amit valamikor Pilátus mondott róla, hogy íme, a zsidók királya és megkérdezte Krisztustól: Mondd meg nekünk, vajjon király vagy-e te, vagy sem, akkor Krisztus azt mondotta neki: Igenis az vagyok és azért jöttem a világra, mindazonáltal az én királyságom nem e világról való. És ugyanezt közel 2000 esztendő múlva bemutatja nekünk XI. Pius pápa: Íme, keresztény katolikus hívek, itt van Krisztus, a ti királyotok, akit meg kell tennetek királynak az élet minden vonatkozásában, mert ha azt akarjátok, hogy Krisztus királyotok legyen a családban, a társadalomban és az államban, mindenekeelőtt meg kell őt tennetek királyává annak a kis világnak, amely szívetekben és lelketekben van. Ha onnét fog kiindulni az a mozgalom, hogy meg akarunk újulni, először is meg kell újulnunk önmagunkban és akkor a többi könnyű lesz, mert az apostoloknak seregét fogjuk akkor megnyerni, akik terjeszteni fogják az emberiség közt Krisztus királyságának az ideáját.

A másik: Szent Ferenc ünneplése. Azért állította őt elének a pápa, mert ő valósította meg legjobban élete által az evangéliumi tanokat. Őt tartotta legmértőbbrnek arra, hogy példának állítsa elének, hogy mi is legyünk Krisztus királyságának a terjesztői. Bár ezek a dolgok mind szépek, mindazonáltal legfontosabb az, ami a katolikus egyház hitéletének a középpontja: a Legmértőségesebb Oltáriszentség. Most is, a rossz időjárás ellenére, ez a katolikus nagygyűlés megmutatta hitének megvallását az Oltáriszentség iránt, hogy hódoljon a királyok királyának. Ez a hódolat és tisztelet volt az, ami annak idején engem, magas korom ellenére Amerikába szólított. Minthogy az az óhaj nyilvánult meg, hogy legalább néhány szóval vázoljam a csikágói eucharisztikus kongresszus lefolyását, azt a következőkben ismertem.

Olyan fénnyel, olyan lelkesedéssel és ünnepléssel fogadták a pápa követét és a vele levő híborosokat, aminőt leírni nem lehet, hanem tapasztalni kell. A városházán ünnepi fogadtatás volt, Walter polgármester és Newyork állam elnöke, Smith — mind a ketten katolikusok — üdvözlő beszédekben olyan ékesszóló magasztalással ünnepelele a katolikus egyházat, a pápa követét és a kongresszust, aminőre alig gondolhattunk és igazán nem vártunk. Különösen kiemellele mind a ketten, hogy mindez Isten dicsőségére, a halhatatlan lelkek megnyerésére történik, ezért a legnagyobb örömmel és odaadással vesznek részt a kongresszus előkészítésében és meggyőződésük, hogy ez a kongresszus igen nagy mértékben fog hozzájárulni a hitélet felvirágoztatásához, amire önálluk olyan nagy súlyt helyeznek.

A vendégeket valósággal bámulatba ejtette az utcák pazar

diszítése. A kandeláberekben mindenütt ott lengett a pápai lobogó mellett a csillagos amerikai lobogó, az Oltáriszentség jelvényei. Az ablakok, erkélyek a legszebb szőnyeg- és virágdíszben pompáztak. Csak itt láttuk, mennyire virágkedvelők az amerikaiak, mert a szebbnél-szebb virágdíszeknek olyan tömege kápráztatta őket, amiről európai embernek fogalma nincsen. Nem volt ház, amelyről a gazdag virágdísz hiányzott volna. De minden másban is mutatkozott a lelegevenebb érdeklődés, a széles amerikai utcák mindenütt tele néppel, de a legnagyobb tömegek is olyan szép rendben állottak, mintha csak valamennyien egyetlen óriási templomban énekes misét hallgattak volna.

A newyorki katedrális nagyon szép gótikus templom, de természetesen monumentális arányai mellett is valósággal eltűnik a newyorki felhőkarcolók között. Mikor ide a legnagyobb ünnepélyességgel bevonultunk, beszéltem Newyork érsekével, Hayes bíborossal és a többi között megdicsértem a katedrális szépségeit, a főpap kijelentette, hogy *a szegénysorsú hívek adományából építették*, mert gazdag híve általában kevés van. Legnagyobb részük szegény ember, akik azonban tiszta szívvel és készséggel áldoznak az Isten dicsőségére, azért van Newyorknak olyan sok és szép temploma a leggyönyörűbb felszerelésekkel, aminőket alig lehet máshol látni.

Newyorkból Chikágóba mentünk. Az amerikai katolikusok szeretet gondossága úgy intézte a dolgot, hogy hét Pullmann-kocsiból álló úgynevezett bíbornok-vonat vitte őket, teljesen vörösre festve. Még a kerekek is vörösek voltak, hogy mindenki lássa, ez a vonat viszi a bíborosokat. Leírhatatlan volt az a lelkesedés, amellyel egész utunkon végig a bíboros-vonatot fogadták. Csak a nagyobb állomásokon állottunk meg, ahol mindenütt ezer és ezer autó, ünneplő tömegek száz és százezrei vártak, mindannyian messze vidékekről odatóduló hívekből, akiknek egyetlen óhajtásuk volt, látni a pápa követét, látni a bíborosokat és csak egynehány szót hallani tőlük. Az egyik állomáson már megelőzte őket a hír, hogy a magyar hercegprimás is a bíborosok között van. Kitérő magyar éljen kiáltások fogadták a berobogó vonatot, mire rövid beszédet intéztem hozzájuk, az egész várakozó óriási közönség leírhatatlan örömeire és lelkesedésére.

Chikágóban beláthatatlan tömeg várt az állomáson. Az egymásután befutó vonatok szirénái búgtak, a mozdonyok harangjai zúgtak, olyan volt ez a sokféle harangszó, mint nálunk a legnagyobb ünnepeken körmenetek vagy más hasonló szertartások alkalmából. Természetesen megkondultak a város összes harangjai az érkezésre. Másfél órába került, amíg az egyre érkező óriási tömegeken keresztül az autóinkhoz tudtunk jutni és körülbelül éjfél után egy órkor érkeztünk meg a szállóba.

Másnap az ünnep azzal kezdődött, hogy a polgármester és a

tartományi elnök fogadta őket a Colosseum nagytermében. Legalább is ötvenezer ember elfér benne, voltak is annyian. A példás rendet hölgyek tartották fenn, fehér ruhában, arany fejdíszsel, akiket olyan feltétlen tisztelet vett körül, hogy ahol megjelentek, még a beszélgetés is elhallgatott, annyira figyelmesek voltak irántuk az egybegyült vendégek.

Mikor minden rendben volt, megjelent a város polgármestere, felment a számára elkészített emelvényre és úgy üdvözölte igen emelkedett szárnyalású beszédben a pápa követét és a bíborosokat.

Igazán megható volt, hogy az üzleti élettel annyira elfoglalt, gazdag amerikai nép minő érdeklődéssel fordul az egyház és a vallás kérdései és dolgai felé.

A pápai legátus választékos, mély tartalmú válasza igen látható nagy benyomást tett a résztvevőkre és az ülés eltartott egészen tíz óráig.

Ezután kezdődtek a tulajdonképeni eucharisztikus ünnepélyek a stadionban, egy óriási nagy térségen, amelyet erre az alkalomra egészen különlegesen rendeztek be, padokkal, hangfogókkal és mindennel, hogy a résztvevők számára lehetően minél több kényelmet nyujtson, mert hiszen hosszú órákon át tartó összejövetelekről és ünnepélyekről volt szó.

Az első ünnepi szentmisét, amely hétfőn július 22-én volt, a pápai követ mondotta. Hatvanezer gyermekből álló kar énekelte atinul a szentmisét, a pápai színekbe öltözve. Az amerikai méretű gyermekkar összehangolása és irányítása a legtökéletesebb volt, gramofonokkal, egyetlen karmester hallatlanul és káprázatosan ügyes vezetése mellett. Valóban joggal mondhatta Chikágó bíboros érseke, Mundelein bíbornok, hogy *olyan énekkart szólaltatott meg az Oltáriszentségben levő Jézus tiszteletére, amelynél nagyobb csak egy van, — az angyalok kara az égben.*

Másnap ugyanebben a stadionban kezdődtek az ünnepi ülések. Minden nemzet bíborosai tartottak ünnepi beszédeket, ott volt alkalmam magyarul beszélni. Kábelogram útján kaptam szónoklatom témájának a kijelölését, feladatomban volt beszélni arról, hogy az Oltáriszentség a nemzetek erőssége. Természetesen felhasználtam ezt a páratlan szép alkalmat és kimutattam, *minő rendületlen tisztelelője volt mindenkori Magyarország az Oltáriszentségnek és minő tántoríthatatlan hűséggel ragaszkodott mindenkori Krisztus igaz egyházához.*

Aznap este volt a «Férfiak gyülekezete» ugyancsak a stadionban, amelyet erre az esti ülésre pazarul kivilágítottak. Mikor a beszédeknek vége volt, mintegy varázsszóra egyszerre kigyulladt 200.000 férfiú kezében a gyertyaláng s akik ezt a felejthetetlen látványt végignézhették, valóban úgy tűnt fel előttük az egész, mintha a magas égbolt a csillagok éjszakájából a földre szállott

volna. Le nem írható az a felejthetetlen és felemelő benyomás, mikor ez a 200.000 áhitatos hívő férfi 200.000 gyertya ünnepi fénye mellett éjjel 11 órakor hangos szóval elmondotta a legszebb emberi hitvallást, a crédót, majd ennek befejeztével elénekelték a himnuszt, gyönyörű tanúságául annak, hogy Amerika katolikusai nemcsak igaz hitükhöz ragaszkodnak rendületlenül, hanem egyúttal hűséges polgárai az amerikai államoknak.

Másnap hasonló gyülekezet volt, kisebb méretekben a nők számára, de ezek is azért igen nagy számban jelentek meg, közöttük természetesen igen sok apáca nénike, akik különösen nagy tiszteletben állanak Amerika katolikusai előtt, mert nagyrészt az ő kezükben van a katolikus gyermekvilág nevelése. Mi magyarok is nagyon sokat köszönhetünk nekik, hogy ami elszakadt magyar véreink, különösen magyar gyermekeink ott nem felejtik el a messze idegenben az édes magyar anyanyelvet, mert a jó nénikék az iskolában magyarul társalognak velük és ami még fontosabb, a hittant, az imádságokat, a magyar nyelvtant magyar nyelven tanítják nekik. De szereti és tiszteli is mindenki ezeket az áldott jó lelkeket és bizonyos, hogyha odakint egy apáca belép a vasúti kocsiba, akármennyire el van foglalva minden hely, a legelőkelőbb utasok azonnal felállanak, hogy megkínálják helyet az újonnan érkező apácánénikét.

Az ünnepélyek központja és fénypontja a híres mundeleini *eucharisztikus körmenet* volt. Mundelein egy község, 40 kilométer távolságban Chikágótól. A története egyike a világháború egyik leggyönyörűbb és legmegkapóbb epizódjainak. Egy amerikai hadnagy mielőtt elindult volna a háborúba, végrendeletében egész vagyonát a chikágói bíboros érsekre hagyta arra az esetre, ha elesnék a háborúban. Az Úristen kifürkészhetetlen rendelkezése volt, hogy a nemesszívű katona csakugyan elesett s a hatalmas vagyon a végrendelet szerint a chikágói bíboros érsekre szállt. A végrendelet gyönyörű gondolatához méltó volt a gyönyörű cél, amelyre a hatalmas vagyont Chikágó érseke fordította. Megalapította és felépítette belőle a csodálatos szépségű és méretű mundeleini szemináriumot, amelynek párja nincsen a maga nemében az egész világon. Valami negyven hatalmas épületből áll, a közepén gyönyörűszip templommal, a templom-téren az Istenanya csodálatos szépségű művészi szobrával, előtte festői szépségű tóval, Mária-tavával. Az egész berendezés most már természetesen valóságos nagy község, amelyet a bíboros nevére Mundelein-községnek neveznek.

Ebben a szemináriumban voltunk vendégei Chikágó bíboros érsekének. Három nagy vonat vitte ide az ünnepi körmenet résztvevőit, ezenkívül a körmenet napján 70.000 autó hozott még vendégeket. Csak hármásával számítva, ez legalább 200.000 részt-

vevőt jelent, akik autón mentek ki, de emellett szakadatlanul ontották az egyre érkező vonatok is az ájtatos híveket. A páratlanul nagyméretű körmenet a templomból indult ki és a rendeltetése volt, hogy végigvonuljanak körül az egész Mária-telepen.

Körülbelül a közepén voltunk az útnak, amikor óriási zivatar tört ki, mennydörgött, villámlott, félelmetes jégeső zúdult alá, de a körmenet mint egy ember vonult rendületlen szívvel és lélekkel tovább, mintha semmi sem történt volna, egyetlen indulatos vagy panaszos szó nem hangzott el, de szinte valósággal örvendett valamennyi ájtatos résztvevő, hogy Isten szent akarata méltónak találta őket, hogy próbára tegye alázatos hitüket és rendületlen állhatatosságukat az ő szeretete és tisztelete mellett. Be is fejezték minden zavar és fennakadás nélkül a gyönyörű körmenetet. A hatalmas zivatar, amilyen hirtelen jött, úgy szinte egy csapásra megszűnt, a nap kisütött s mint egykor a vízözön után Noénak megjelent az égen a biztató szivárvány, itt is gyönyörű ívben festette be a derülő eget és mutatta a buzgóhitűeknek, hogy vége ennek a könnyű megpróbáltatásnak s minden baj nélkül folytathatják a körmenetet. Igaz, hogy ilyen beláthatatlan tömeg úgyis hasztalan próbált volna meg fedél alá kerülni, de ilyen eszébe sem jutott senkinek, mindenki buzgó szívvel és szíjjal folytatta tovább ájtatos énekét a legnagyobb villámlás, mennydörgés és zivataros eső közepette és minden akadály nélkül fejeződött be ez a legnagyobb szabású eucharisztikus körmenet. A templomhoz visszaérkezve, a körmenet eleje bevonult a templomba, ott áldással fejeződött be a szent ájtatosság, azután a legnagyobb rendben széledtek széjjel a hívek.

Nagyon sok szépet lehetne mondani ennek a csodálatos szépségű és páratlan nagyszabású körmenetnek szebbnél-szebb és megkapóbb részleteiről. Mint külön megható érdekességet említem fel, hogy lehetett látni a világ minden részéből érkezett hívek között indiánokat, eszkimókat, kínaiakat, festői nemzeti öltözetekben. Magát a baldachinumot az Oltáriszentség fölött két szolgálattelévő amerikai generális, egy nagyállású kínai előkelőség és Chikágó egyik legelőkelőbb polgára vitte.

Olyan páratlan és addig ismeretlen nagyszabású megnyilvánulása volt ez a katolikus hitéletnek, hogy a Chikágó Herald ünnepi számában valósággal történelmi megállapításnak állította oda, hogy *a hitéletnek ilyen bámulatos megnyilatkozása, Isten dicsősége hirdetésének ilyen ellenállhatatlan jelentkezése még soha eddig a világon nem történt.* És ez valóban így is van.

Annyira ellenállhatatlan volt az egésznek valósággal lenyűgöző hatása, hogy nemcsak a katolikusok, de más vallásúak is valósággal belesodródttak ebbe az általános érzésbe s ha maguk hivatalosan nem is vehettek részt az ájtatoskodásokban, de minden lehető

megtettek az előkészületek és a kongresszus sikere érdekében. Egy metódista pap körlevélben hívta fel a híveit, figyeljék a katolikus eucharisztikus kongresszus jelenségeit, mert nagyon sokat tanulhatnak belőle a maguk hitének erősítése szempontjából. Egy protestáns lelkész templomának ajtaján kifüggesztve hirdette, hogy a katolikus templomok bizonyára valamennyien zsufolva lesznek és még mindig nem tudják a híveket mind befogadni, ezért ő a kongresszus vasárnapján szívesen látja őket és maga fog tartani előadást az eucharisziáról. Engem is felkért a chikágói egyházmegye vikárius generálisa, hogy a kongresszus megnyitásának napján reggel 9 órakor tartsak nála szentmisét, amit készséggel megígértem és még is tartottam. Csendes szentmise volt ugyan, ellenben annyi áldozóval, hogy még egy papot adtak mellém a segítségemre és teljes háromnegyed óra hosszat osztottuk ki az Oltáriszentséget, míg valamennyi szentáldozót kielégítettem. Mikor mise után efőlött örömet fejeztem ki a plébános előtt, ez kijelentette, hogy szinte naponkint így tart reggel 5 órától déli 12-ig. Valóban gyönyörű megnyilatkozása a jó amerikai nép katolikus hitének és ragaszkodásának katolikus egyházához.

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy a chikágói bíboros érsek egymillió szentáldozással akart kedveskedni a kongresszus alkalmából az Oltáriszentségben levő Úr Jézusnak. Hasonló mozgalom indult meg erre idehaza Magyarországon is, hogy itt is hozzanak össze egymillió szentáldozást és erről értesítsék a chikágói bíboros érseket. A szent és ájtatos vállalkozás valósággal várakozáson felül sikerült, mert *idehaza nem egymillió, hanem egymilliókettőszázezer katolikus hívő végezte a chikágói kongresszus alkalmából a szentáldozást.* Erről gyönyörűen kiállított feliratban értesítették Mundelein bíboros érseket. Alig lehet leírni az örömet, amely a kegyes Páp apot elfogta, amikor személyesen adhattam át neki a feliratot, aminővel a világ egyetlen nemzete sem kedveskedett neki. Az öröm fenntartás nélkül való nyilvánulása közepette jelentette ki, hogy egyik legszebb és legfényesebb emléke lesz ez a chikágói kongresszusról, diszes ráámában fogja a legméltóbb helyen az ő szemfényében, a szemináriumban megőrizni, hogy kispapjai és előljárói *épüljenek mindenkor a magyar nemzet páratlan hűségéről Krisztus és egyháza iránt.* Fel is használta a legelső alkalmat, amikor a megnyitás napján első szent beszédét tartotta a bíboros érsek a katedrálisában, hogy a legnagyobb szeretettel és elragadtatással emlékezzék meg az istenfő magyar hívektől érkezett gyönyörű feliratról, amely neki oly kimondhatatlan örömet okozott.

Tudják, hogy már eddig is sokszor és sok beszédben emlékeztem meg már a chikágói eucharisztikus kongresszusról, de ha még annyiszor beszélnék is, nem tudnék betelni azoknak a felejthetetlen és páratlan benyomásoknak a kifejezésével, ame-

lyekkel telve volt minden percünk a katolikus világ egyik legszebb eseményének ezen ünnepei között.

Mikor Amerikába indultam, Amerikáról és az amerikaiakról mindössze annyi ismeretem volt, amennyit idehaza könyvekből és lapokból szerezhettem. Odakint láttam, hogy ezek az ismeretek mennyire hiányosak, mennyire egészen más a valóság. *Az amerikai nép a valóságban rendkívüli vallásos nép.* Igaz, hogy tőri magát az anyagi eszközök megszerzéséért, hogy tisztességes és megfelelő megélhetést tudjon magának biztosítani, hanem, mikor ezeket megszerzte, akkor igen szívesen és bőségesen áldoz a természet felett valókért, az Isten dicsőségére.

Ezt el is mondtam útnak végén Newyorkban, a tiszteletemre adott banketten. Applikáltam az amerikaiakra az Egyháznak azt az imáját, mely a húsvét utáni egyik vasárnap egyik miséjében van: *Sic transeamus per bona temporalia, non ammittamus aeterna.* — Így megyünk át a földönlevőkön, hogy el ne veszítsük az örökkévalókat. Nyíltan megmondtam, hogy ez valósággal rátok vonatkozik, látom, hogy ti keressétek az anyagiakat, de úgy keressétek, hogy azokból azután az Istent ki ne zárjátok. Láttam, hogy ez rendkívül tetszett nekik, de igaz is volt.

Másik kedves célom volt még Amerikában, hogy megnézzem magyar híveimet. Nagyon sokan jelen voltak Trentonból, Toredóból, Clevelandből, Detroitból, Buffalóból, ahol a híres Niagara-vízesés van. Detroitban — amint nekem elmondották — ahol a híres Ford-autógyárak vannak, nagyon sok a katolikus és mindennél nagyon jó szervezeteik vannak. Gyönyörű templomokat építettek, gyönyörű iskolákat, igen szép plébániákat, a papjaikat nagyon tisztességesen fizetik, úgyhogy azok minden idejüket és erejüket a hívek lelki gondozására fordíthatják. Ugyanez teszi lehetővé az apácánikéknak is, akikről már szeretettel megemlékeztem, hogy a gyermekekkel olyan szeretettel és odaadással foglalkozhatnak és olyan szép eredménnyel tarthatják fenn közöttük a magyar nyelv és a magyar szellem művelését. Ennek az eredménye, hogy *bár hosszú évekkal azelőtt szakadtak el az őshazától, azért még mindig elevenen lobog a szíveikben a szeretet lángja a régi haza iránt és mindenkor a legnagyobb szeretettel és kegyelettel emlékeznek meg Magyarországról.* Nagy baj volna igazán, ha nem volnának nekik katolikus iskoláik, mert akkor mindebből nem volna semmi, aminthogy azokon a helyeken, ahol nem tudnak ilyen iskolákat fenntartani, lassankint valósággal elvesznek a számunkra a kívándorolt magyarok. Mert az állami iskolákban semmi más nyelven nem tanítanak, csak angolul, a gyermekek angol szón kívül mást nem hallanak, hamarosan elangolosodnak. Ezt csak az akadályozhatja meg, ha van külön katolikus plébánia és külön katolikus iskola. Ebből is látszik, *mennyire fontos reánk*

nézve, hogy odakint Amerikában jó magyar papjaink és jó magyar apácáink legyenek.

A kongresszus felejthetetlen benyomásaiból a most folyó katolikus kongresszus számára egyik legszebb tanulságnak azt vonom le, hogy a katolikus életnek igazi központja a legméltóságosabb Oltáriszentség és miként odakint, itt is alkalmunk volt vasárnap a körmeneten megmutatni, hogy bár az esős időjárás itt is utólért bennünket, ez egyáltalán nem zavarta meg az ünnep méltóságát, rendületlen kitartásunkkal élő tanubizonyságot tettünk hitünkről és különösen arról, hogy nem ijedünk meg nemcsak ilyen kis akadályoktól, aminő a vasárnapi eső volt, hanem semmiféle akadálytól sem igaz hitünk megvallásában.

Ezzel válaszolunk azokra a támadásokra, amelyeket innen-onnan intéznek hitünk ellen, amikor bálványimádóknak neveznek bennünket. Hát mi tartjuk magunkat Krisztus szavaihoz, aki azt tanította, hogy ez az én testem, ez az én vérem és követjük szent Pétert, aki, mikor Krisztus Urunk az Oltáriszentséget megígérte s ez a beszéde soknak a hallgatók közül keménynek tetszett és kezdték Őt otthagyni s az Ur Jézus feléje fordulva kérdezte: ti is el akartok menni? Akkor mondotta Péter: Uram, hova menjünk, hiszen Nálad vannak az örök élet igéi.

Mi tehát az örök életben, az örök élet szavaiban hiszünk és minket semmiféle gáncsolódás, semmiféle megszólás a mi hitünkben nem fog eltántorítani, hanem bátran, minden félelem nélkül valljuk és pedig nemcsak a szívünkben, hanem *vigyük ki az utcára is és tüntessünk a hitünkkel az egész világ előtt.*

Azt is mondják nekünk, hogy mi, katolikusok, valami kultúrharcot akarunk és nem állunk messze attól a kultúrharctól. Hát én, Mélyen Tisztelt Kongresszus, én, akinek kezében mégis csak meglehetősen összefutnak a magyar katolikus Egyház dolgainak a szálai, én azt látom, hogy *itt semmiféle kultúrharcról szó sincsen és szó nem is lehet.* Már maga ez a szó, amit kultúrharc névvel jelölnek, valójában pedig a legnagyobb üldözése a katolikus Egyháznak, nem katolikus szó. *A katolikus Egyház ellen nem lehet kultúrával harcolni, hiszen a katolikus Egyház maga a kultúrának a hordozója.*

Ezt a gyalázatos szót annak idején Németországban találták ki, amikor Bismarck üldözni kezdte a katolikus Egyházat. Azért találta ki, hogy az Egyház üldözését plauzibilissé tegye a világ előtt. Elnevezte kultúrharcnak azt, ami nem volt egyéb, mint a legnagyobb zsarnokság, a legközönségesebb üldözés, semmiel sem volt jobb, mint az az üldözés, aminőben most van részük szegény katolikus testvéreinknek Mexikóban.

Annak idején, mikor kalocsai érsek voltam, beszédet tartottam a Szent István-Társulat közgyűlésén boldogult elődöm helyett, aki akkor beteges volt. Ebben a beszédben a többi között

ezeket is mondtam: Akikben él a valláserkölcsi világnézet és nemzeti eszmék tisztelete, akik értékelni és szeretni tudják a keresztény kultúrának isteni kincseit és az emberiség számára nyújtott nagy áldásait, azok feledni fognak minden mást és közös erővel látnak a védőmunkához, sőt mert már elég sok rombolás történt, a restauráció munkájához. Akiket az elméletek elválasztottak, az élet ismét össze fogja őket hozni. A minden pozitív vallást és erkölcsöt, minden kegyelet megszentelte ideáltagadó és támadó irányzattal szemben egy táborban van a helyük mindazoknak, akik ellen a támadás irányul.

Ezt mondtam 1911 március havában. Most pedig bizonyos fenyegetésekre és támadásokra is akarok válaszolni az egykori nagynevű kölni bíboros érsek úrnak, Fischernek szavaival, aki egy dortmundi katolikus nagygyűlésen a következő szavakat mondotta: A hitszakadás a legsajnálattaméltóbb szerencsétlensége hazánknak és ami még több, olyan tény, amelyet az Isten megengedett és amelyen mi változtatni nem tudunk. De jaj annak, aki ezt a szerencsétlenséget kizsákmányolja és a szakadékot, amely népünk szívében végigvonul, még mélyebbé akarja tenni. Az nem egyéb, mint hazaáruló!

Ezt mondtam az egykori hírneves kölni bíboros érsek és én nyíltan kijelentem, hogy magam is ezt az elvet vallom és én magam is hazaárulónak tekinteném azt, aki ezt a szakadást, amely sajnos, köztünk fennáll, még mélyebbé akarja tenni.

Tegnapi beszédében a népjóléti miniszter úr a többi között említette a proletariátust is és nagyon helyesen fejtette ki, hogy most már nem elegendő csak a keresztény felebaráti szeretet. Ez magában kevés. Ezeket a proletártömegeket, melyek elpártoltak az Egyháztól, a legnagyobb részben ismét iparkodnunk kell nekünk az Egyházba visszaterelni. Említette a népjóléti miniszter úr a szociális törvényhozást. Hallunk sokszor meleg szavakat és tiszteletreméltó szándékokat, de, sajnos, mindezekig ezek megvalósításra nem jutottak. Mi örömmel vesszük ezeket és biztosítjuk a miniszter urakat, hogy mi, magyar katolikusok, szívesen fogjuk venni azokat a törvényeket, amelyek a szociális kérdéseknek, amennyire lehetséges, radikális megoldását akarják.

Magam is megállapítom a közvetlen tapasztalásból, hogy semmi sem okoz nagyobb nyugodalmat ezekben a szegényebb és egyszerűbb emberekben, mintha hozzájuttatjuk őket kicsike házhoz, darabka földhöz, a házikójuk mellett. Ha ez megvan nekik, rendesen nyugalom vonul be nemcsak a kis hajlékokba, hanem a proletárszívekbe is. Ezt ajánlom mindenkinek, akinek ez hivatása, hogy kísérelje meg, foglalkozzék vele és mindenki iparkodjék megtenni azt, ami tőle telhet és ami ehhez szükséges.

Mélyen Tisztelt Katolikus Nagygyűlés. Más időkben is meg-

szoktam ilyenkor köszönni a közreműködésüket mindazoknak, akik a katolikus nagygyűlés létrehozásán fáradoztak. Nem volt ez ugyan olyan nagyszabású munka, mint aminő a chikágói kongresszus előkészítésének munkája, ahol, csak példának emlitem fel, hogy 17 albizottság foglalkozott a kongresszus előkészítésével és az ujságíróbizottság részére 1000 írógépet vásároltak, hogy a tudósításokat idejekorán el tudják látni. Nálunk nem is dolgozunk ilyen arányokban, mint Amerikában, anyagi eszközeink is hiányoznak hozzá, kevesen is vagyunk, szegények is vagyunk. Ám annál nagyobbra és többre kell becsülni azt a munkát, amelyet az *Országos Katolikus Szövetség* a vele együtt dolgozó kiváló férfiakkal végzett, hogy a katolikus nagygyűlés minél fényesebb és sikeresebb legyen.

Köszönetet mondok nekik az egész Katolikus Nagygyűlés nevében. Köszönetet mondok a fővárosnak az ő támogatásáért, a főváros rendőrségének, amely példás módon gondoskodott a rend fenntartásáról és köszönetet mondok a magas kormány képviselőinek, akik a katolikus nagygyűlésen megjelentek. Ebben különböznek most a mi nagygyűléseink a régi első gyűlésektől, mert ott miniszternek még a nyomát sem láttuk. *Hála Istennek, most már annyira mentünk, hogy magyar miniszterek is meg mertek jellenni a mi nagygyűlésünkön, annál nagyobb köszönet illeti meg őket.*

Végül köszönetet mondok ennek a lelkes és melegszívű közönségnek. Önöknek mindnyájuknak, hölgyeknek, uraknak egyaránt, akik úgy a fővárosból idefáradtak, mint messze vidékről elzarándokoltak, hogy emelkedett szívvel részt vegyenek a katolikus nagygyűlésen. Az Isten áldja meg Önöket.

Úgy tekintem ezt a katolikus nagygyűlést, ezt a katolikus nagyhetet, mintha húsvét előtti nagyhetet volna. Hiszen körülbelül ez is egy hétig tartott. A húsvét előtti nagyhetet is egy fel-emelő szép szertartással szokta bezárni a katolikus Egyház. Szombaton reggel kovával kivert tűzből gyujtják meg az utcán a fát, erről az öröklámpa lámpását és ezzel a lámpással megy a diákónus háromszor énekelve és térdet hajtva, mondván: *lumen Christi!* — Krisztus világossága.

Ezt a katolikus nagygyűlést, az itt elhangzott beszédeket, az itt szerzett tanulságokat én ilyen *lumen Christinek*, Krisztus világosságának tekintem és kérem katolikus nagygyűlésnek minden egyes lelkes résztvevőjét, hogy vigyen haza magával ebből a lángból, ezzel a lánggal gyujtson mindennap világosságot az ő házában s a katolikus igazságok, amelyeket itt hallottak, az önök életének irányítói lesznek, erősítőjük és vezetőjük a munkában és ez az együttes munka egyre közelebb fog bennünket hozni ahhoz a boldog állapothoz, amikor *ismét boldog örömmel szemlélhetjük a régi integer Magyarországot.*

AZ EGYHÁZI BESZÉDEK.

VARGHA P. THEODORICH dr.

FERENCRENDI HÁZFŐNÖK:

SZENTBESZÉD AZ ÜNNEPÉLYES VENI SANCTE
ALATT.

Regem, cui omnia vivunt, venite adoremus.

Testvéreim! Ezen óra hangulatától szinte elütőnek látszik a jellege, melyet a halotti zsolozsma imára hívó szavaiból vettem át. De azon eszmekörben, melybe ma lépünk be a Szentlélek segítségével, nem is lehetne jobbat találni, nem lehet hatása alól szabadulni. Az 1925 és 26 oly bőséges kegyelmi eseményekben, hogy a Gondviselés rendkívüli adományának bizonyul a vallássságra törekvő kor számára. Mert nem tagadható, hogy valószínű téren a megújulás mindezzel észlelhető. S ezen jóakarattal erős támaszt nyert az elmúlt szentév kegyelmeiben és a jelen jubiláris esztendő örömeiben. Mindkét kegyelmi esemény hatása alatt áll a jelen évi Katolikus Nagygyűlés is, mert Krisztus

királyságát és Assisi szent Ferenc emlékét vette vezető eszmekül üléseihez és ünnepéleihez. *Christus Rex — Franciscus praece Magni Regis!* Ez a kettős eszmény világítja meg útunkat. De ne osszuk meg az eszményt, mert alapjában egy az. Szent Ferenc eszményeiért nem kell külön lelkesednünk, ha teljes szívvel a Krisztus királyságának szolgálatába szegődünk.

Azért mélyedjünk el teljesen ez ünnepélyes alkalommal a krisztusi királyság magasztos nagyságába, hogy imádásba olvadjon érzelmünk az előtt a Király előtt, akinek mindenek élnek.

Krisztus Király. Ez évtől kezdve kifejezetten így fog szerepelni kalendáriumunkban. Méltó helye van ott, a szentek végtelen sorozatában. Nem mint ujdonság fog megjelenni, nem mint ma felfedezett eszmény, melyet a keresztény mult nem ismer, hanem mint korszükséglet. Dokumentálni akarjuk a világ előtt, hogy Krisztus uralma nem fogyóban, hanem növekedőben van. Mert királyságával nem kelhet versenyre semmiféle földi uralom multja és régisége. Király volt Ő származásánál fogva, még pedig úgy titokzatos isteni, mint időleges emberi származásánál fogva. Ha nem volna király öröktől, hogyan énekelné a zoltáros neki: «Isten! add jogodat a királynak és igazságotat a király fiának?» S lehet-e valamikor is kétséges annak uralkodása, kinek születésénél angyali üzenet biztosítja, hogy *az ő országának nem lesz vége.* (Lk. 1, 33.)

Nem is csak eszmei uralmat és befolyást állítunk róla, mintha egy volna a történelem azon kiválóságaiból, kik korszakalkotó eszméik vagy találmányaik révén uralják az utókor gondolkodását és megkapják a hódolat pálmáját. Jól mondja a modern apologéтика egyik kiválósága Jézus hatalmáról: «Ez a hatalom és uralom, valamint az ember, Jézus Krisztus ereje nem szorítkozik tisztán csak a lelkekre és szellemekre, hanem egészen általános, kiterjeszkedik az egész mindenségre.» (Gutberlet, Der Gottmensch Jesus Christus. 1913. 157 o.) Ez az uralom tökéletes, teljes és örökös. Tökéletes és teljes, mert elérte a legmagasabb a trónt, a mennyei Atyáét. *Sedet ad dexteram Patris* — Ül az Atyának jobbján. Ott, ahol az igazi hatalom van, Ő foglalja el a megtisztelő helyet. Örökös, mert Krisztusban semmi nem változik.

Ha ennyire időket és korokat felülmuló a Krisztus királysága, testvéreim, miért épen most sietünk a világnak értésére adni? Tesszük ezt azon lázadás ellen, melyet az evangélium maga rajzol meg a királyi ember fiáról: «*Nolumus hunc regnare super nos* — nem akarjuk, hogy ez rajtunk uralkodjék». (Lk. 19, 14.) Testvéreim, nem hallottátok-e a XIX. és XX. században a társadalom minden ágában e hangos tagadást? Nem zúgták-e egy századon keresztül a tudomány kolosszusi és parvenüi? Nem riasztgatták-e ezen szavakkal azokat, kik ragaszkodtak az ősi hit igazságaihoz? Nem mondott-e vétót uralma ellen a liberális törvényhozás? Nem hangzott-e el alantas, káromló formában a műhelyekben és munkahelyeken: Nem akarjuk, hogy ez rajtunk uralkodjék. Nektek kell-e ezt megbizonyítanom, testvéreim, akik jeles számban egy életet áldoztatok e tagadás ellen indított harcnak?

Vakmerő ez a harc és a legmerészebb a történelmi lázadások közül, mert nem a rabszolgák, a fiak lázadása ez. Mi adhat erre

indítékot? Miből táplálkozik, miből meríti lappangó tüzét és nyílt kitérésait? Abból, testvéreim, hogy Krisztus hatalma és uralma dacára látszólag hallgat. Látszólag, mondom, mert nem szűnt meg uralma azért, mivel nem sujt, büntet és jutalmakat osztogat ez életben. Jól mondotta erre már szent Ágoston: *Krisztus most ugyan hallgat: hallgat mint bíró, de nem hallgat mint parancsoló*. Uralmát e földön csak parancsai révén akarja velünk éreztetni s hódolatunkat parancsai megtartásában várja és fogadja el tőlünk. Királysága annyiban nyilvánvaló, amennyiben parancsai érvényesülnek az életben. Ez a királyság is szolgálatot kíván. Ebben is meg kell hajolni egy akarat előtt, mely mindenek fölött van. De ezt a szolgálatot, ezt a meghajlást nem a nyers erőtlől való félelem, hanem a szeretetnek kell megteremnie. Aki azonban vonakodik szolgálni a szeretetnek, szükségképp szolgálatába áll a gonoszságnak. Azért zúgja a Krisztustagadás és elvetemültség oly konspirált egyöntetűséggel minden táborból: *Nolumus hunc regnare super nos! Akárkit, csak ezt nem!*

Amilyen meggondolatlan és következetlen, mert merő gyűlöletből fakadó e tiltakozás, oly öntudatosnak és állhatatosnak kell lennie a mi hódolatunknak a társadalom Királya előtt. Ha eddig hallgatag volt, ezentúl nyílt vallomásban jusson kifejezésre; ha eddig helyijellegű volt, ezentúl egyetemes legyen ennek elismerése az egész katolikus földkeréken; ha eddig csak a szívek ünnepe volt, legyen ezentúl a népek és nemzetek ünnepe, akiknek hódolata csak e magasztos invitációba olvadhat össze: *Regem cui omnia vivunt, venite adoremus — a Királyt, akinek mindenek élnek, jöjjetek imádni!*

Krisztus királysága általunk és bennünk nyilvánul meg. Az apostol mondja: «Hitből él az igaz». (Gal. 3, 11.) S az igazak országában Krisztus az igazság napja, kinek fénye verődik vissza az igazak életéből. Azért, testvéreim, a modern tagadás és ellenmondással szemben nekünk az ősi hit leteteményét kell gondosan őriznünk szívünkben és hordoznunk ajkunkon. Ha az igazság napjának fényével el akarjuk oszlatni a tévelygések és hitetlenség sötétségét, tegyük erőssé és nyilvánossá hitvallásunk legsarkalatosabb tételét: Hiszek Jézus Krisztusban, Istennek fiában, a mi Urunkban! Ma minden katolikusnak apostoli tisztet kell betöltenie hite által, úgy, mint az Irás mondja: *Hogy hordozza nevemet a pogányok, fejedelmek és Izrael fiai előtt.* (Csel. 9. 15.) Amennyire elvilágít hitünk, amennyi nép és nemzet és nyelv tesz vallást, hogy az Ur Jézus Krisztus az Atya Istennek dicsőségében legyen, oly szélesek az ő földi országának határai. Ezért nem kell kettéválasztani Krisztus királyságát és a ferences eszményt, hanem ellenkezőleg, legalább hitünk által mindnyájunknak a nagy Király szolgálatába kell állnunk, hogy mi is elmondhassuk: *Praeco sum magni Regis — a nagy Király hírnöke vagyok!*

Igazakká kell lennünk a kegyelem megigazulása által, ha azt akarjuk, hogy Krisztus bennünk uralkodjék. Az erkölcsök átalakító hatását csak azoktól várhatjuk, akik a kegyelem révén maguk is élő tagjai Krisztus országának. Azt mondja szent Ágoston: «Az igazak inkább irányítják a földet, minthogy őket a föld irányítsa.» (Enarr. in ps. 8.) Ha a nagy hitéleti fellendülések idejét vizsgáljuk, ezen szavak igazságát minden korban megpecsételve látjuk. A korokat irányító nagyok, szent Bernát, Assisi szent Ferenc, Depaul szent Vince a kegyelem emberei voltak. Erről a tényről nem szabad megfeledkeznünk, ha azt akarjuk, hogy Krisztusnak, a királynak, méltó alattvalói és országának eredményt biztosító munkásai legyünk. Magunkat kell megszentelnünk, hogy másokat is megszentelhessünk. Az erkölcstelenség szélső határai talán soha oly messzire nem tolódtak el a keresztény erények határaitól, mint korunkban. Sok a Tertullian által emlegetett és meg rótt *«delicatus christianus»* — elpuh lt keresztény (De spect. 20), aki a világ gyönyöreiből és élvezeteiből tele poharat követel magának. S ha ma megkérdoznénk a kereszténység neve alatt pogányságot élő világról az Üdvözítőt, vajjon ebben *király vagy-e te*, ma is bizonytalant az felelné, amit Pilátusnak felelt: «Az én országom nem e világból való». (Ján. 18, 36.) S ha hiányos ezen ország hitében, ha csonka erkölceiben, restaurálnunk kell.

A Krisztus királysága, testvéreim, feladatokat ró reánk. Nem pusztá ünnep az, semmiképp sem jól beilleszkedő ünnep, ha a hit szilárdsága nem elég tartós, ha az erkölcsök fénye nem elég világos. Nemcsak vissza kell óhajtjunk, de vissza is kell állítanunk azon kort, melyről tömör egyszerűséggel ír szent Ciprián: «Nálunk a remény ereje és a hit erőssége érvényesül s a dűledező világ romjai közt égreszegzett gondolkodás és tántoríthatatlan erényesség és mindenkor vidor türelem és Istene felől mindenkor bizonyosságban levő lelkület.» (Ep. ad Demetr. c. 20.)

Testvéreim, a Katolikus Nagygyűlések fontosságát mindnyájan ismeritek. Ezen ünnepélyes pillanatban imádkozzatok az Istenhez, *kinék Lelke az Egyház egész testét megszenteli és kormányozza*, hogy munkánkat kegyelmével előzze meg és kísérje. Imádkozzatok, hogy az idei Katolikus Nagygyűlés megtalálja a legjobb módot és eszközöket arra, hogy Krisztus királyságának fényét miként lehetne növelni a katolikus Magyarország határain belül és kívül. Mert e királyság teljességéhez hozzátartozik, hogy minden élő lény egy imádságba forrjon össze az Egyház imádsával: *Regem, cui omnia vivunt, venite adoremus* — a Királyt, kinék mindenek élnek, jöjjetek imádni. Amen.

P. BANGHA BÉLA S. J.:

SZENTBESZÉD AZ OKT. 10-ÉN TARTOTT
ÜNNEPIES FŐPAPI SZENTMISE ALATT.

A katolikus nagygyűléseknek világszerte nemcsak tanácskozási, hanem ájtatossági jellegük is van. Csakugyan mindenképen időszerű s megfelelő dolog, hogy mielőtt az évi seregszemlére elindulnánk, először is az Úristen előtt boruljunk le s közös szükségleteinkre, közös tanácskozássainkra az ő áldását és segítségét kérjük.

A katolikus élet egész mivolta természetfölöttiség. Az Úr Jézus országa ugyan e világon van, de nem e világból való; lelkiség nélkül igaz kereszténység, igazán katolikus tábor nincs. Nagygyűléseink sem lehetnek merő felvonulások, kiöltöző, reprezentáns díszszemlék, amelyekben talán imponáló tömegeket mozgattunk meg, de amelyek aztán ki

is merülnek a manifesztációban. Nem lehetnek díszszónoklatok, amelyekben akadémikus magaslaton szépen hangzó program-pontokat peregtetünk le, de amelyeket új élet nem követ. Még kevésbé lehetnek valami merőben sérelmi politika megnyilvánulásai, amelyekben csak tiltakozunk és lármázunk s talán a sérelmek hangoztatása mögött támadásokat rejtünk mások ellen. A mi nagygyűlésünknek, épen úgy mint az egész katolikus életnek, mindeneelőtt a vallási élet, öntudat, lelkiség, tettvágy s áldozatkészség elmélyítőinek kell lenni, hogy egymáson épüljünk, egymás

gondolatain s lelkesedésén felvillanyozódjunk, apostoli teendőinket megbeszéljük, a közvetlen katolikus cselekvésre felkészülünk. Ezért fontosak a nagygyűléseken a vallási megnyilvánulások.

Két szempontból kell ezt a magyar katolicizmusnak különösen is szem előtt tartania. *Először, mert mélységes vallásosság nélkül minden lehetünk, csak igazi katolikusok nem.* Sokan mozognak a fórumon, sokan döngöttek mellüket katolikus mivoltukra hivatkozva, de ha életük nem fejezi ki a katolicizmusnak elsősorban vallási és természetfölötti jellegét, csakhamar a katolikus tevékenység torzképévé válnak. Az ilyenek talán nemes lelkesedésből, egyházuk szeretetéből látnak a munkához, de hamar elfáradnak benne, egyéni szempontokat kevernek bele a katolikus közmunkába s egyéni családás, mellőztetés vagy méltánytalanság esetén nagyhamar cserbenhagyják a zászlót. Lelkiség s természetfölöttiség nélkül nincs igazán katolikus akció, nincs világi apostolkodás, nincs lelkipásztorkodás sem s nélküle nem sokat érne akár politikai tevékenységünk, akár tudományos vagy irodalmi munkálkodásunk, akár szociális akciónk, akár közjogi vagy vagyoni jogi helyzetünk. Aki csak a külsőségekre néz, esetleg a fontosabbat alárendeli a kevésbé fontosnak, az emberit az isteninek. Csak egy példára utalok: nincs a katolicizmusnak, főleg a maihoz hasonló általános nyomor korában, szentebb kötelessége, mint a *karitás*, a katolikus felebaráti szeretetnek szervezett, intézményes ellátása. Ha azonban e tekintetben a mi kezdetleges helytállásunkat összehasonlítjuk például a németek karitatív központjainak s szervezeteinek munkájával, egyszerre látjuk, mennyi még a teendő olyan téren, amely a katolikus életnek egyik leglényegesebb s legjellegzetesebb területe s feltétele, de ami persze nem szavalást, nem gesztikulálást, hanem csendes, önzetlen s egészen természetfölötti munkát igényel tőlünk. Ime egy pont, amelyen a magyar katolicizmus természetfölöttileg értékes erejének a közeljövőben még az eddiginél sokkal hatásosabban lehetne megmutatkoznia.

A lelkiség és természetfölöttiség azonban még egy szempontból lényeges, mint a katolikus mozgalmak alapfeltétele. Nélküle *nincs áldás a munkánkon.* A mi nagy célunk a lélekmentés és örök élet s ehhez a célhoz nem elég a legfényesebb lángelme vagy a legelszántabb energia sem. «Nem aki ültet, nem aki öntöz, hanem aki a növekedést adja, az Isten» a legfőbb tényező. Őt pedig csak imával, kegyelmi étellel, áldozattal, lelkiséggel lehet adományainak növelésére birni. Ezt a mélyen katolikus gondolatot fejezte ki XI. Pius pápa azzal a kívülállók szemében talán meglepő utasítással, amelyet India s Kína megtérítésére adott; amikor tudniillik azt hangoztatta, hogy a tevékeny misszionáriusi erők mellett kívánatos, hogy a pogány országokban szemlélődő szerzetesrendek is létesüljenek, akik tudniillik imájukkal s áldozatos életükkel esdjék ki a többiek

munkájára az Úr megtermékenyítő kegyelmét. «A jámborság mindenre hasznos», mondja a Szentírás s ezt a szót bátran értelmezhetjük így is: minden egyébírányú fáradozásunk érdekében, tehát a keresztény sajtó és irodalom, politika és nevelésügy, karitász és szociális munka érdekében is legyen mindenekelőtt *minél több imádkozó lélek az országban, legyen minél több templom, minél több oltár, minél több gyónás és áldozás.* A dolgozó katolikus Magyarország mellett époly szükséges, sőt: elsősorban szükséges az *imádkozó katolikus Magyarország!*

KRISTON ENDRE dr.,

EGRI SEGÉDPÜSPÖK :

SZENTBESZÉD AZ EUCHARISZTIKUS KÖR- MENET ALKALMÁBÓL.

Sokan megértéssel, ámde sokan álmétkodó, értetlen szemmel néztek ezt a gyönyörűséges diadalmenetet, mert csak a résztvevők nagy számát, a külsőségeket, legfeljebb az áhitatot látták meg benne ; de talán nem is sejtik, hogy mindaz, ami ma itt történt, sőt Csikágónak szemkápráztató ünnepe, mind, mind annak a picinyke kenyérnek a tiszteletére, imádására történt, amelyet diadalmasan hordoztunk most körül fővárosunk utcáin és amely magát az Üdvözítőt rejti szemünk elől.

Imádva és csodálattal állunk meg e fenséges titok előtt és tagadással csak azok, kiknek lelkében kialudt már, vagy még meg nem gyulladt a hit szövete, s azért az oltárszekrény

fenséges titkához csupán a fogyatékos emberi képességek feszítő vasával, a gyarló emberi ész tolvajlámpájával közelednek.

Idézem egyik jeles tudósunkat : Szerinte «hogy egy szekrényben mi van, nemcsak úgy tudhatom meg, ha megnyitom és megnézem, hanem ha megmondja nekem, aki készítette és tartalmát belezárta».

Mit mond tehát az újszövetség frigyszekrényének készítő mestere?

Az ígret álmétkodást keltő szavában nyilván hirdeti, hogy :

«én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá.» És megdöbönt hallgatósága előtt újból erősíti: «a kenyér, amelyet adandó vagyok, az én testem a világ életéért». «Vetekedének a zsidók egymás között», mint ahogy 2000 éve annyian vetekedtek a nagy kérdés körül, «miképen adhatja ez nekünk az ő testét eledelül?» «Bizony, bizony mondom nektek», hangzik a legilletékesebb ajakról, «ha nem eszitek az emberfia testét és nem isszátok az ő véré, nem leszén élet tibennetek». Hogyan, hát csakugyan a tulajdon testét, vért szánja ételül, italul? — álmétkodnak a megdöbönt hallgatók. De ő újabb bizonykodással erősíti ismét: «az én testem bizonynal étel, az én vérem bizonynal ital».

Szó szerint úgy értették ezt, amint mondva volt. Hiszen sokan zúgolódva mondták: «kemény beszéd ez, ki hallgathatja ezt?» És az Irás szavai szerint «ettől fogva sokan hátrálnak az ő tanítványai közül és már nem járnak vele». Vajjon kik hátráltak? Bizonyára akik csupán véges eszök gyenge pengéjével feszegetik azt a titokzatos szekrényt.

De hát «ti is el akartok menni?» katolikus testvéreim? Nem, úgy-e, mi nem hagyjuk el őt, hanem figyelve várjuk, mikor váltja valóra azt a csodálatos ígérét? Bizony késik vele egészen az utolsó este búcsúzkodó órájáig, mikor kezébe veszi a kenyeret és azt mondja: «ez az én testem»; «egyetek ebből mindnyájan». És hogy az a drága szent kenyér mindjárt ott az utolsó vacsora asztalánál el ne fogyjon, hanem évezredekre frissen, épen megmaradjon a későbbi nemzedékek táplálására, minden idők bárhol élő minden hívője számára megterítette ezt a mennyei lakomát e szavakkal: «ezt cselekedjétek az én emlékezetemre».

Az mondta ezt, aki meghalt az ő igazságaiért. Az, akit hazugnak, rászedőnek, tévútra vezetőnek józan fejjel még a legádázabb ellensége sem merészelt rágalmozni soha.

Igy maradt reánk is ez az égi manna, amelyet «hittel áldunk és imádunk, bár az elme fel nem ér». Ezért ilyen meleg, ilyen fényes, ilyen áhitattal teli ez a mi ünnepünk, mert rendületlenül hisszük, hogy a kenyérszín alatt a mi barátunk, testvérünk, Megváltónk van itt köztünk, mint ahogy a magyar templomok oltárszekrényeiben együtt élte át velünk szeretett hazánknak sok viharzásban változatos történetét.

A tatárdulás hány lakóhelyét, hány templomát rombolta le a kenyérszínben köztünk lakó Jézusnak? A mohácsi vész után hány templomunk toronykeresztje helyébe toladokott föl a pogány félhold és lett úrrá hosszú időn át a leigázott hazában? ...

De testvéreim! *Az annyiszor sirja szélén állott nemzet Isten irgalmából mindannyiszor újból talpraállt!*

Most, amikor a honfibanat könnyeiben még inkább testvérei lettünk a Jeruzsálem vesztét sirató Jézusnak, amikor orcapirulással,

lesütött szemmel nézzük maradék-hazánk új térképét és csak titkon álmainkban, bent a szívünk mélyén térképezzük az ezeréves, az igazi hazánkat, amikor szent István koronájának ősi területe cserépdarabokra zúzva és szent koronánk szomorú árvaságban ki tudja meddig várja viselőjét, mi az ezeréves ország ezeréves katolikus vallásának hűséges hívei, mélyen átérezve országfenntartó felelősségünknek szinte félelmes súlyát, tanuljuk meg valahára, hogy nekünk bár olykor ünnepelnünk is kell, de nemcsak ünnepelnünk, hanem megfeszített, céltudatos munkában tenni hasznossá a hétköznapijainkat. A harmadrésznyre zsugorított ország megmaradt magyarjainak mindegyike kell, hogy hősi elszántsággal megsokszorozza a jobb jövőbe vetett tevékeny hitének az erejét, a lelkes kitartását. A mi nagy célunk érdekében pedig szövetségstársul elsősorban a szívek királyát, Jézust igyekezzünk megnyerni. Vezessük hozzá jövőnk reményét, az ifjúságot, de álljunk mögötte mi magunk is. Azoknak, akik a tobzódó hitetlenség vad rombolásainak szemtanúi voltak és áldozatai lettek, szinte sértés volna magyarázni, hogy ha valamikor, főképp a mi megpróbált időnkben, az igaz magyar hazafiság előfeltétele, aljája csakis a mély, igaz, bensőséges, gyakorlati vallásosság lehet. Nem az évtizedek előtt divatos, az anyakönyvbe mélyen elsúlyesztett elméleti katolicizmus, hanem a minden napunkat friss érzélemmel, friss cselekvéssel átszövő, gyakorlati katolikus hitélet, amelynek központja, tengelye, napja ez a szent kenyér.

Mert a mi korunkban a magyar nemzet eddig inkább csak hallgatta Krisztust; most már végre kövesse is őt!

Ezzel a szilárd szándékkal széledjünk majd haza szerte az országba. És ebben a gondolatkörben ünnepeljük meg — most először — Krisztus királyságának ünnepét. Ez az ünnep csak a templomban tartson nekünk egy napig; hanem tanulságaiban, Krisztus királyhoz való hűségünkben egy életen keresztül, — amely élet így bizonyára örömnapokat is virraszt még reánk. Úgy legyen. Amen.

WÉBER PÁL dr.

P. KAMARÁS, VESZPRÉMI PÜSPÖKI IRODAIGAZGATÓ :

SZENTBESZÉD A GELLÉRTHEGYI SZIKLA- KÁPOLNÁNÁL.

Kedves magyar Testvéreim !

A szentírásban az apostolok cselekedeteinek könyvében olvassuk, hogy amikor a nemzetek apostola, szent Pál megjelent az akkori világ, az akkori kor kultúrgócpointjában, egyik legnagyobb kultúrvárosában, Athénben s ott elkezdte hirdetni a felfeszített, de halottaiból feltámadott Krisztust, a kíváncsi tömeg elvitte őt az Aeropágra, a város kultúrterére, hogy hallgassa szavait. Az apostol lelkében végignyilalt a fájdalom, amikor átgondolta ennek a csodás népnek csodás történelmét, melynek már csak halvány visszfénye, visszatükröződése volt mindaz, ami még megmaradt. Rómában azt kiáltozta a tömeg a császár felé : adj kenyeret és folyjon tovább a cirkusz, a mulatozás, a dinom-

dánom. Az athéni görög nép már messzebb volt, akarom mondani : mélyebbre jutott a lejtőn : egykori gazdag nagy hazája szétdarabolva, széttépve, a nép lerongyolódva, elfáradva, kiélve testileg, lelkileg ; kapkodás jobbra, balra, mint ahogy a fuldokló ember küzd az elnyelő habokkal és hullámokkal ; a családi élet szétdulva, megszenstegtelenítve, az egész nép csodás történelmi emlékeiből kiforgatva, a nemzeti ideáloktól elszakítva, züllöttség az

egész vonalon és fenn a kapitóliumon : az istenek hegyén a sok oltár mellett állott egyik üresen, elhagyottan, siváran, ráírva a kétségbeejtő felírás : *az ismeretlen Istennek.*

Mintha csak kiáltozni akarta volna ez a történeti korát lejárt nép a nagyvilágba, mintha csak bűnvallomást akart volna tenni az egész nagyvilág előtt : hogy csalódtunk apáinkban, akik nem az ősök szellemében neveltek bennünket, csalódtunk vezetőinkben, akik vallásosság helyett az erkölcsi metyely terjesztői, hirdetői voltak, csalódtunk mindenben, hódoltunk a bűnnek, rabszolgái lettünk a véteknek és gonosz szenvedélyeknek és most idejutottunk : itt állunk egy nemzet sírja mellett, isteneink elhagytak bennünket, azért oltárt emeltünk az ismeretlen Istennek, annak, akit várunk, hogy jöjjön és váltson meg minket.

És szent Pál apostol szól : athéni férfiak ! beszélek én az Istenről, akit ti nem ismertek. Mert azok az istenek, akiknek eddig ti áldoztatok, azok bálványok, faragott képek. Azokat nem onnan felülről kaptátok, azokat ti magatok alkottátok, hogy elpalástoljátok gonoszságaitokat, hogy ne kelljen beismernetek, bevallanotok hibáitokat, hogy a bűnt szabadon elkövessétek. Büntetésül ide jutottatok. Én az igaz Istenről akarok szólni, prédikálni hozzatok, aki ott a Sinai hegyen mennydörgés és villámlás között hirdette ki az ember boldogulásának egyetlen útját, egyetlen módját : Én vagyok a te Urad, Isteded . . . bálványt, faragott képet ne csinálj magadnak, hogy azt imádjad. Ez az Isten, a seregek Ura. Istene elküldte egyszülött Fiát, hogy jóságával elhalmozzon, hogy szeretetéről biztosítson, hogy megváltson minket. Azért töröljétek le az írást, hogy ismeretlen isten és írjátok oda annak a nevét, akire szükségtek van, a Megváltó nevét, Jézus Krisztus, mert nincs más név, melyben üdvözülhetnénk, mint a mi Urunk Jézus Krisztus.

És most felvetem a kérdést : ha ezen a hegyen álló szent Gellért szobor — ott az Erzsébet-hídfőnél — megelevenedne és szent Gellért, az első csanádi püspök, aki az első magyar királynak : szent Istvánnak tanácsadója volt, aki az első magyar királyfinak, szent Imrének nevelője volt, akinek mint prófétának megadatott, hogy a jövőbe lásson, melyről tudta, hogy az csak akkor lesz biztos a magyar népnek, hogyha eldobja magától a faragott képeket : a bálványimádó pogányságot és az ország pilléreit a kereszténységre alapozza, akinek tanácsára a szent király az országot felajánlotta a Nagyaszonynak oltalmába és aki először nevezte el ez országot : Mária országának, kifejezni óhajtván ezzel is azt, hogy ez országnak éltetője, fenntartója legyen a szent kereszténység, mely a Nagyaszonynak, a szent Szűznek köszöntésével lépett be ebbe a világba, felvetem a kérdést, *hogyha ez a Gellért-szobor most megelevenedne és szent Gellért keresztel kezében széttekintene ebben az országban, amely-*

nek kereszténységéért itt e hegyoldalon vértanuvére folyt le és hullott alá, mélységes fájdalom nyílalna át szívéen, lelkén, ahogyan szent Pálnak az athéni Aeropágon és szólna : magyar férfiak, magyarok ! miért álltok itt lerongyolódva, koldusmódra, szegényen, árván, elhagyottan !? Hát nem halljátok a bánatos magyar turul szárnycsattogását? ! — az északi Kárpátok lejtőiről, a kincses Erdély csodás bérceiről hozza hirül millió testvérnek jajkiáltását : hová jutott a mi magyar hazánk? Hát elfeledtéték ezeréves csodás történeti multatokat, hogy az első, a szent király a földbe keresztet tűzött, hogy ez ország keresztény legyen, hogy ez országot a Nagyasszonynak oltalmába ajánlotta, kinek zászlaja ott lengett hősiessége felett és ha az ösöknek el kellett volna veszniök, a Nagyasszony zászlaja lett volna szemfödőjük és temetési csendítésük az Ūrangyala eszharangszava !

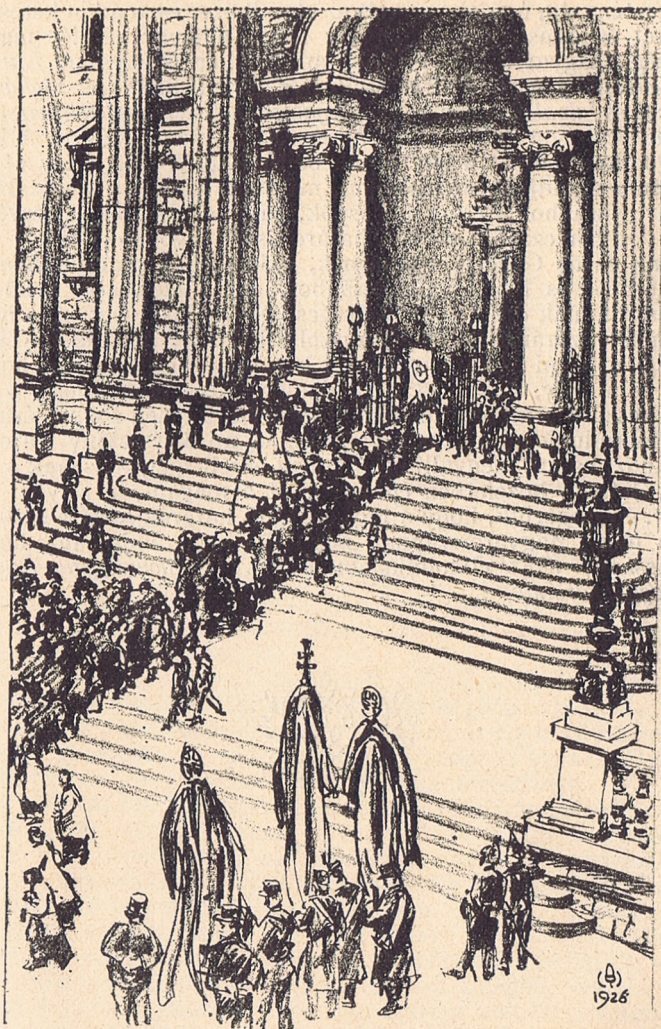
Ide jutottatok, mert bálványt, faragott képet csináltatok magatoknak. Igen ! iparkodtatok finommá tenni az életet, de ugyanakkor finommá tettétek a bűnt is. Világgá dobtátok a jelszavakat : felvilágosodottság, kultúra, műveltség és a frázisok leple alatt kikapcsoltátok az életből Istennek törvényeit. Igaz, hogy építettetek pompás palotákat, de nem vettétek észre, hogy a palotasorok végén düledező kunyhók állanak, hol szintén emberek laknak, testvérek, kikből a nyomorúság kiölt minden nemesebb érzést és nem hagyott meg mást, mint a gyűlöletet. *Kényelmessé tettétek az életet, de a kandelalló melegénél hideg szíveket, a villanylámpák fényénél lelki sötétséget, az illatszerek illatánál erkölcsi rothadást találtatok.*

Türtétek és engedtétek, hogy míg katonatestvéreitek a harc-tereken a rózsafüzért imádkozták, itthon gyermekeitek kezéből kivegyék az imádságos könyvet, hogy míg a hősök ércfalként védtek a családi szentélyt, a hazát, a hazai szent földet, itthon üldözött legyen a nemzeti szellem, üldözött a vallás, a hithez való ragaszkodás, üldözött a jog és igazság, üldözött a tekintély !

Engedtétek, hogy a modern pogányság szennyes árvice behatoljon a közéletbe, a családi tűzhelyre, hogy beszennyezze milliók erkölcsét, szellemét, világnézetét. Magyar férfiak, magyarok ! ne csodálkozzatok, hogy az athéni görögök sorsára jutottatok !

Mindezek nehéz szavak, súlyos szavak, mélységes igazságokat tartalmaznak.

Hogyha ezen rövid elmélkedés bele tud markolni a mi szívünkbe, hogyha magunkbaszállásra, üdvös elhatározásokra tud indítani, úgy nem hiába vezetett bennünket ide szent Gellért 88-ik utódja : a csanádi püspök úr, aki személyében egy egész történelmet hordoz : az egyházáért és hazájáért szenvedő magyart. Az élő gyertya kezetekben egy felséges szimbólum volt : szimbóluma a hitnek, szimbóluma a kereszténység szeretetének, szimbóluma a magyar jövőbe vetett rendületlen bizalomnak, szimbóluma azon törek-

A nagygyűlés eucharisztikus körmenete megindul a Szent István-bazilikából.

vésnek, hogy szétválaszthatatlanul újból egybeforrjon a magyarság és kereszténység, úgy ahogy volt az elmúlt ezer esztendőn keresztül, mert mi tagadás benne: magyar haza, magyar zászló, magyar hősiesség, magyar történelem: az mind a kereszténységé. *Ennek a szent kereszténységnek kell bevonulni és úrrá lenni az országházban, a városok és falvak életében, a közigazgatásban és kereskedelemben, a társadalmi életben, a családi szentélyben és az egyesek életében.* A katolikus gondolat ne csak a szív rejtekében húzódjék meg, vagy a templom néma csendjébe meneküljön, mint a minap írta szózatában a magyar ifjúsághoz a csanádi püspök, hanem az életben is érvényesüljön... Ha ezzel a szent elhatározással távozzunk, akkor megfeleltünk szent Gellért intelmeinek, akkor hűek maradunk ahhoz az áldozatos és hithű vallásossághoz, mely felépítette nekünk a Nagyszonynak ezt a gyönyörűséges kápolnáját, mely ezt a helyet búcsúhellyé, zarándokhellyé varázsolta át, hogy állandó figyelmeztető legyen a mi számunkra, hogy lesz még kibontakozás, hogyha tartós is a fagy, lesz még rügyfakadás, virágnyílás, hogy a győzelem koszorúja integet felénk, hogy mindezt meg fogjuk érni, ha hűek maradunk a kereszténységhez, a mi keresztény katolikus hitünkhöz, ha azt megvalljuk és annak elveit megvalósítjuk a nyilvános életben, közéletben épügy, mint a magán-, az egyéni életben... és megérjük, hogy a régi ezeréves határok között szabadon mozgó nagy Magyarországnak népe fog idezarándokolni, hogy a Nagyszony előtt elmondja imádságát: *Boldogasszony Anyánk, régi nagy Pátronánk...*

